

Rechtsgeleerdheid
Nederlandstalige opleidingen

Rijksuniversiteit Groningen

© 2024 Academion

www.academion.nl
info@academion.nl

Projectcode P2218

Inhoud

Samenvatting	4
Scoretabel	6
Introductie	8
Procedure	8
Panel	9
Informatie over de opleidingen	12
Beschrijving van de beoordelingsstandaarden	14
Organisatie	14
Aanbevelingen van het vorige visitatiepanel	14
Standaard 1. Beoogde leerresultaten	15
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	22
Standaard 3. Toetsing	39
Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten	49
Eindoordeel	55
Ontwikkelpunten	55
Bijlage 1. Beoogde leerresultaten	56
Bijlage 2. Opleidingscurriculum	62
Bijlage 3. Bezoekprogramma	75
Bijlage 4. Geraadpleegde materialen	81

Samenvatting

Van 13 tot 15 februari 2024 heeft een onafhankelijk panel de Faculteit Rechtsgeleerdheid van de Rijksuniversiteit Groningen bezocht om de kwaliteit van twaalf bachelor- en masteropleidingen te beoordelen. Dit rapport omvat de beoordeling van zes Nederlandstalige opleidingen: B Rechtsgeleerdheid, M Fiscaal Recht, M IT-Recht, M Nederlands Recht, M Notarieel Recht en M Recht en Bestuur. Het panel is van oordeel dat de zes opleidingen voldoen aan de vier standaarden uit het NVAO kader. Het eindoordeel over de kwaliteit van alle zes de opleidingen is daarom positief.

Beoogde leerresultaten

De Faculteit Rechtsgeleerdheid heeft een duidelijke en gedeelde visie op de opleiding van haar studenten tot mondige en zelfstandige juristen. Elke opleiding vertrekt daarbij vanuit een brede basiskennis die studenten naar eigen interesse kunnen uitdiepen met specifieke expertise op één of meerdere domeinen van het recht. Zowel de overkoepelende visie als het specifieke opleidingsprofiel komt terug in de beoogde leerresultaten. De formulering van de eindkwalificaties is gebaseerd op de Dublin-descriptoren en sluit inhoudelijk aan bij het Domeinspecifiek Referentiekader Rechtsgeleerdheid. De beoogde leerresultaten voldoen dan ook aan de eisen van inhoud, niveau en oriëntatie. Voorts wordt de kwaliteit en de relevantie van de eindkwalificaties intern en extern gemonitord.

De afstemming met het beroepenveld zorgt ervoor dat elke opleiding voldoet aan de gestelde beroepseisen. De betrokkenheid van docenten, studenten, alumni, adviesraden en beroepsverenigingen wijst op een sterk verankerde en breed gedragen kwaliteitscultuur binnen de faculteit.

Met het oog op de toekomst kunnen de componenten van de onderwijsvisie verder worden geïmplementeerd in de respectieve opleidingen, met bijzondere aandacht voor de synergie tussen opleidingen.

Onderwijsleeromgeving

De faculteit is erin geslaagd om een leeromgeving te creëren waarin haar missie en onderwijsvisie zichtbaar zijn en de uitgangspunten van het didactisch concept worden gerealiseerd. Elke opleiding beschikt over een samenhangend curriculum, competente docenten, een gevarieerd begeleidingsaanbod en state-of-the-art faciliteiten.

De instructietaal van de opleidingen is in principe Nederlands. Niettemin is er één track (binnen de master Recht en Bestuur) en zijn er verschillende vakken (met name op het domein van Europees en/of internationaal recht) die Engels als voertaal hebben. Het panel onderschrijft de aanpak van de faculteit en de opleidingen alsook hun inhoudelijke motivatie om in die specifieke gevallen te kiezen voor Engels. Studenten waarderen het enthousiasme, de inhoudelijke deskundigheid en didactische bekwaamheid van hun docenten. Die kwaliteiten worden mede mogelijk gemaakt door de aandacht van de faculteit voor docentprofessionalisering.

Individuele docenten hebben de laatste jaren tools ontwikkeld om innovatief en interactief onderwijs te verzorgen. Hierdoor is het verschil in onderwijsvormen tussen de opleidingen aanzienlijk: met name kleinere masteropleidingen geven blijk van onderwijsinnovatie en onderwijskundig leiderschap, terwijl het onderwijs in grotere opleidingen nog erg traditioneel wordt ingericht. In de nabije toekomst is het zaak die individuele initiatieven te multipliceren en daarbij alle docenten te betrekken, in het bijzonder de collega's die onderwijs verzorgen voor grote groepen.

Voorts blijkt het gerapporteerde – en vaak erg lage – studierendement geen afspiegeling te zijn van de studeerbaarheid van een opleiding. Niettemin kan de gemiddelde afstudeertermijn worden teruggebracht en de studiebelasting bij masteropleidingen op een evenwichtige manier verdeeld over het academiejaar zodat studenten die nominaal willen afstuderen ook voldoende tijd hebben voor reflectie.

Toetsing

Elke opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing, dat verankerd is in de visie op toetsing van de universiteit, het toetsbeleid van de faculteit en de uitgangspunten van het didactisch concept rond toetsing.

De laatste jaren hebben faculteit en opleidingen heel wat inspanningen geleverd om meer variatie te brengen in de toetsvormen. De eerste resultaten zijn met name binnen kleinere masteropleidingen veelbelovend, hoewel ook daar de nadruk blijft liggen op essaytentamens. Het is nu zaak om de bestaande innovatieve expertise en praktijken te delen binnen de faculteit, en waar mogelijk op zoek te gaan naar alternatieve toetsvormen.

De borging van de toetskwaliteit is in goede handen bij de Examencommissie, die instaat voor alle opleidingen binnen de faculteit. De commissie en haar leden beschikken over de nodige expertise, capaciteit en onafhankelijke armslag om hun taken naar behoren te vervullen.

Uit de beoordeling van eindwerkstukken komt naar voren dat de beoordelingsformulieren relevant zijn en dat het panel het in een absolute meerderheid van gevallen eens is met de score van de eindwerkstukken en de informatieve waarde van de beoordeling. Niettemin bieden de ingevulde formulieren soms onvoldoende houvast. Naast waardering voor de geleverde inspanningen om de beoordeling zorgvuldig uit te voeren en consistent te becijferen, is er ook een oproep aan de faculteit en de opleidingen om de navolgbaarheid van het eindcijfer transparanter te verwerken in het formulier en de beoordeling systematischer te onderbouwen via kwalitatieve feedback.

Gerealiseerde leerresultaten

De resultaten van de scriptiereview, de gesprekken met afgestudeerden en de uitgebreide onderzoeksresultaten uit het functieoverzicht alumni tonen aan dat studenten die afstuderen binnen elk van de zes opleidingen beschikken over alle beoogde leerresultaten. De bestudeerde eindwerkstukken voldoen aan de kwaliteitsverwachtingen voor een eindproduct op bachelor- of masterniveau. Volgens de afgestudeerden was hun opleiding een springplank voor een vervolgopleiding en een succesvolle loopbaan als jurist. Het functieoverzicht alumni bevestigt dat de bevroegde cohorten allemaal aan het werk zijn en posities bekleden waarvoor een masterdiploma rechtsgeleerdheid noodzakelijk is. Die resultaten laten onverlet dat er met name op het vlak van de kwaliteit van eindwerkstukken nog ruimte voor verbetering is. De belangrijkste aandachtspunten – methodologie, formulering van de onderzoeksvraag, en variatie in scriptieomvang en bronnengebruik – zijn van toepassing op alle opleidingen maar betreffen zeker niet elke beoordeelde scriptie.

Bachelor Rechtsgeleerdheid

Alle bovenstaande overwegingen zijn van toepassing op elke opleiding. Specifiek voor de bachelor Rechtsgeleerdheid is er nood aan afstemming tussen de verschillende afstudeerrichtingen over de leerdoelen, verwachtingen en beoordelingscriteria van de respectieve eindwerkstukken. Door het opzet van de Studentenrechtbank en het Onderzoeksproject nauwer op elkaar aan te sluiten wordt een gelijk speelveld gegarandeerd tussen de specialisaties. De scriptiereview heeft bovendien aangetoond dat de toetsing van de individuele componenten binnen de Studentenrechtbank meer integraal kan worden benaderd. Deze

bevindingen laten onverlet dat het panel positief oordeelt over de kwaliteit van toetsing in de bachelor Rechtsgeleerdheid, met inbegrip van de beoordeling van de eindwerkstukken.

Aanbevelingen uit de vorige visitatie

Uit het materiaal en de gesprekken blijkt dat zowel de faculteit als de individuele opleidingen mooi werk hebben gemaakt van de aanbevelingen van het vorige accreditatiepanel. Elke suggestie is intern besproken. De ingevoerde wijzigingen zijn passend en dragen bij aan de toegenomen kwaliteit van de opleiding(en). In dit verband verdienen de Opleidingsdossiers een bijzondere vermelding: het zijn solide kaderdocumenten waarin de verbinding wordt gemaakt tussen de eindtermen van de opleiding en de leerdoelen en toetsvormen van de vakken. Ook het recent ingevoerde masteronderdeel Recht in Praktijk lijkt een schot in de roos omdat het studenten op een actieve manier voorbereidt op een door hen gekozen uitstroommogelijkheid op de arbeidsmarkt.

Methodologie en juridische verslaglegging

Het vorige accreditatiepanel vroeg aandacht voor de rol van methodologie in het curriculum. Hoewel faculteit en opleidingen hiermee aan de slag zijn gegaan, blijkt uit de scriptiereview dat die ontwikkelingen nog niet volledig tot hun recht zijn gekomen in de eindwerkstukken en hun beoordeling. Het panel raadt de faculteit en de opleidingen dan ook aan om een visie te ontwikkelen op methode/verslaglegging en om die visie via kalibratiesessies uit te rollen onder docenten en scriptiebeoordelaars zodat zij dit op een consistente manier kunnen waarderen in de eindwerkstukken en evaluatieformulieren.

Scoretabel

Het panel beoordeelt de opleidingen als volgt:

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

Standaard 1: Beoogde leerresultaten	voldoet
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoet
Standaard 3: Toetsing	voldoet
Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten	voldoet

Algemeen eindoordeel positief

Masteropleiding Fiscaal Recht

Standaard 1: Beoogde leerresultaten	voldoet
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoet
Standaard 3: Toetsing	voldoet
Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten	voldoet

Algemeen eindoordeel positief

Masteropleiding IT-recht

Standaard 1: Beoogde leerresultaten	voldoet
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoet
Standaard 3: Toetsing	voldoet
Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten	voldoet

Algemeen eindoordeel positief

Masteropleiding Nederlands Recht

Standaard 1: Beoogde leerresultaten voldoet
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving voldoet
Standaard 3: Toetsing voldoet
Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten voldoet

Algemeen eindoordeel positief

Masteropleiding Notarieel Recht

Standaard 1: Beoogde leerresultaten voldoet
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving voldoet
Standaard 3: Toetsing voldoet
Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten voldoet

Algemeen eindoordeel positief

Masteropleiding Recht en Bestuur

Standaard 1: Beoogde leerresultaten voldoet
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving voldoet
Standaard 3: Toetsing voldoet
Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten voldoet

Algemeen eindoordeel positief

Prof. dr. Joanne van der Leun
Voorzitter

Mark Delmartino
Secretaris

Datum: 6 september 2024

Introductie

Procedure

Visitatie

Van 13 tot 15 februari 2024 heeft een onafhankelijk peer review panel de Faculteit Rechtsgeleerdheid van de Rijksuniversiteit Groningen bezocht om de kwaliteit van 12 bachelor- en masteropleidingen te beoordelen. Het bezoek was onderdeel van de clustervisitatie Rechtsgeleerdheid 3, die bestaat uit 36 opleidingen aan de Universiteit Maastricht, de Open Universiteit, de Radboud Universiteit en de Rijksuniversiteit Groningen. De beoordeling verliep volgens de procedure en standaarden van het NVAO Beoordelingskader Accreditatiestelsel Hoger Onderwijs Nederland (d.d. september 2018).

In opdracht van het cluster Rechtsgeleerdheid 3 verzorgde evaluatiebureau Academion de begeleiding van de visitatie. Fiona Schouten trad op als coördinator en secretaris. Daarnaast was Mark Delmartino secretaris binnen het cluster. Zij zijn door de NVAO gecertificeerd en als secretaris geregistreerd. Voor het bezoek aan de Rijksuniversiteit Groningen was Mark Delmartino secretaris.

Vorbereiding

In samenspraak met de instellingen en opleidingen stelde Academion het panel samen, rekening houdend met de expertise en onafhankelijkheid van de leden en met de consistentie binnen het cluster. De NVAO stemde op 19 januari 2024 in met de samenstelling van het panel. De coördinator instrueerde de panelvoorzitter over diens rol binnen de visitatie volgens het Profiel van de voorzitter (NVAO 2016) en organiseerde rond diezelfde tijd een online kennismakingsmoment met de panelleden over de planning van de visitaties en het beoordelingskader.

In de aanloop naar de visitatie werd in overleg tussen de faculteit, Academion en de panelvoorzitter het bezoekprogramma besproken en vastgesteld (zie bijlage 3). De faculteit selecteerde vervolgens voor elke gespreksronde representatieve gesprekspartners. Daarnaast bepaalde de faculteit dat het ontwikkelgesprek zou plaatsvinden na afloop van het bezoek. Op basis van dit gesprek werd een apart ontwikkelverslag gemaakt.

Ter voorbereiding van de scriptiereview heeft de faculteit per opleiding een lijst van afgestudeerden bezorgd aan de secretaris. Uit die lijsten heeft de panelvoorzitter in samenspraak met de secretaris voor elke opleiding 15 eindwerken geselecteerd. Daarbij hielden zij rekening met de spreiding van de eindcijfers, de beoordelaars, de variant en de verschillende afstudeerrichtingen (deze verdeling is te vinden in bijlage 4). Daarop stelden de opleidingen de geselecteerde eindwerken met bijbehorende beoordelingsformulieren beschikbaar aan het panel. Ook zonden de opleidingen het panel hun zelfevaluatierapporten en aanvullende stukken toe (zie bijlage 4).

De panelleden bestudeerden de ontvangen informatie en stuurden hun bevindingen op naar de secretaris. De secretaris verzamelde de vragen en opmerkingen in een document en verspreidde dit onder de panelleden. Kort voor de visitatie hield het panel een voorbereidend overleg waarin de voorlopige bevindingen naar aanleiding van de zelfevaluaties, de gelezen eindwerken en de taakverdeling ter sprake kwamen. Tijdens het overleg was ook het inloopspreekuur gepland; niemand heeft hiervan gebruik gemaakt.

Bezoek

Tijdens het visitatiebezoek sprak het panel met vertegenwoordigers van management, docenten en studenten uit de faculteit en de opleidingen. Het panel bracht ook een bezoek aan de nieuwe faculteitsgebouwen die dit academiejaar 2023-2024 in gebruik zijn genomen. Op het einde van elke bezoekdag hield het panel een intern overleg om de voorlopige bevindingen te formuleren. Ter afsluiting van de visitatie gaf de voorzitter een publieke mondelinge toelichting, waarin zij de voorlopige indrukken, algemene observaties en suggesties voor ontwikkelpunten van het panel presenteerde.

Rapportage

De visitatie van de opleidingen Rechtsgeleerdheid aan de Rijksuniversiteit Groningen is neergelegd in twee rapporten: één document in het Engels met de beoordeling van zes Engelstalige opleidingen, en dit beoordelingsrapport in het Nederlands over zes Nederlandstalige opleidingen. De secretaris schreef beide conceptrapporten op basis van de bevindingen van het panel en legde elk rapport voor aan de coördinator voor een collegiale toets. Daarna vroeg de secretaris de panelleden om de rapporten te bekijken en van feedback te voorzien. Na verwerking van de feedback en na akkoord van het panel stuurde de secretaris de rapporten naar de instelling met het verzoek om feitelijke onjuistheden te melden. De secretaris paste de feitelijke onjuistheden in de rapporten aan op aanwijzing van de panelvoorzitter. Vervolgens stelde het panel de rapporten vast en stuurde de coördinator de rapporten naar de Faculteit Rechtsgeleerdheid en de Rijksuniversiteit Groningen.

Panel

Bij de clustervisitatie Rechtsgeleerdheid III zijn de volgende panelleden betrokken:

- Prof. dr. J.P. (Joanne) van der Leun, hoogleraar Criminologie aan Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit Leiden [voorzitter];
- Prof. mr. dr. P.M. (Pauline) Schuyt, rector-directeur van de Academie voor Wetgeving en Overheidsjuristen in Den Haag, en hoogleraar Sanctierecht en Straftoemeting aan de Universiteit Leiden;
- Prof. dr. mr. U.R.M.T. (Bald) de Vries, hoogleraar Interdisciplinair Juridisch Onderwijs aan de Faculteit Recht, Economie, Bestuur en Organisatie van de Universiteit Utrecht;
- Prof. dr. A.F. (Arthur) Salomons, hoogleraar Privaatrecht aan de Universiteit van Amsterdam;
- Prof. dr. S.M.M. (Sacha) Garben LL.M., hoogleraar EU Law aan het Europacollege in Brugge en legal officer bij het Team Europees Arbeidsrecht van de Europese Commissie in Brussel (België);
- Prof. mr. V. (Vincent) Sagaert, gewoon hoogleraar in het Privaatrecht (specifiek verbintenissenrecht, goederenrecht vermogensrecht en notarieel vastgoedrecht) aan de KU Leuven (België);
- R. (Roel) Menning, masterstudent Burgerlijk Recht aan de Radboud Universiteit [student-lid];
- (Amber) Veldhuizen MSc. LL.B., masterstudent Business Administration – Small Business & Entrepreneurship, en sinds september 2023 masterstudent Arbeidsrecht en Privaatrecht aan de Rijksuniversiteit Groningen [student-lid];
- (Iris) Stins BSc., bachelorstudent Rechtsgeleerdheid aan de Open Universiteit en alumna van de bacheloropleiding Civiele Techniek aan de Universiteit Twente [student-lid];
- (Annefleur) Timmermans, bachelorstudent Rechtsgeleerdheid aan Maastricht University [student-lid];
- Prof. dr. A.C.M. (Anne) Meuwese, hoogleraar Public Law & Governance of Artificial Intelligence aan de Universiteit Leiden [referent];
- Mr. dr. M.Y. (Martien) Schaub; universitair hoofddocent in het contractenrecht aan de Erasmus Law School van de Erasmus Universiteit Rotterdam [referent];
- Prof. dr. A.C. (Antoine) Buyse, hoogleraar Rechten van de mens in multidisciplinair perspectief en directeur van het Studie- en Informatiecentrum Mensenrechten (SIM) aan de Universiteit Utrecht [referent];

- Dr. M. (Moritz) Jesse LLM, universitair hoofddocent Europees recht aan het Europa Instituut van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit Leiden [referent];
- Prof. mr. J.L.W. (Hansko) Broeksteeg, hoogleraar Staatsrecht aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Radboud Universiteit [referent];
- Dr. V. (Vestert) Borger LLM, universitair docent Europees recht, verbonden aan het Europa Instituut van de Universiteit Leiden [referent];
- Prof. dr. mr. V. (Vanessa) Mak, hoogleraar Burgerlijk Recht aan het Instituut voor Privaatrecht van de Universiteit Leiden [referent];
- Dr. mr. J.M. (Michael) Milo, universitair hoofddocent verbonden aan het Molengraaff Instituut voor Privaatrecht van de Universiteit Utrecht [referent];
- Prof. dr. T.M. (Tom) Berkhout, hoogleraar Real Estate aan Nyenrode Business Universiteit [referent];
- Prof. mr. H. (Harold) Koster, hoogleraar en afdelingsvoorzitter Ondernemingsrecht aan de Universiteit Leiden [referent];
- Prof. mr. A.R. (Arno) Lodder, hoogleraar Internet Governance and Regulation aan de Vrije Universiteit Amsterdam [referent];
- Prof. dr. J.G.J. (Jac) Rinkes, hoogleraar Privaatrecht aan de Open Universiteit en hoogleraar Europees en vergelijkend verzekeringsrecht aan de Universiteit van Amsterdam [referent];
- Prof. mr. J.S.L.A.W.B. (Sebastiaan) Roes, hoogleraar Deontologie en de geschiedenis van het notariaat aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Radboud Universiteit [referent];
- Prof. dr. M.F. (Maarten) de Wilde LLM, hoogleraar International and European Tax Law aan de Erasmus School of Law van de Erasmus Universiteit Rotterdam [referent];
- Prof. dr. W.G. (Wouter) Werner, hoogleraar Public International Law aan de Vrije Universiteit Amsterdam en bijzonder hoogleraar Public International Law aan de University of Curaçao [referent];
- Prof. dr. M. (Marjan) Peeters, hoogleraar Environmental Policy and Law aan de Faculty of Law, Public Law and Metro van Maastricht University [referent].

Het panel dat de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid, de masteropleiding Fiscaal Recht, de masteropleiding IT-Recht, de masteropleiding Nederlands Recht, de masteropleiding Notarieel Recht en de masteropleiding Recht en Bestuur van de Rijksuniversiteit Groningen beoordeelde, bestond uit de volgende leden:

- Prof. dr. J.P. (Joanne) van der Leun, hoogleraar Criminologie aan Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit Leiden [voorzitter];
- Prof. mr. dr. P.M. (Pauline) Schuyt, rector-directeur van de Academie voor Wetgeving en Overheidsjuristen in Den Haag, en hoogleraar Sanctierecht en Straftoemeting aan de Universiteit Leiden;
- Prof. dr. mr. U.R.M.T. (Bald) de Vries, hoogleraar Interdisciplinair Juridisch Onderwijs aan de Faculteit Recht, Economie, Bestuur en Organisatie van de Universiteit Utrecht;
- Prof. dr. A.F. (Arthur) Salomons, hoogleraar Privaatrecht aan de Universiteit van Amsterdam;
- Prof. dr. S.M.M. (Sacha) Garben LLM, hoogleraar EU Law aan het Europacollege in Brugge en legal officer bij het Team Europees Arbeidsrecht van de Europese Commissie in Brussel (België);
- R. (Roel) Menning, masterstudent Burgerlijk Recht aan de Radboud Universiteit [student-lid];
- Prof. mr. H. (Harold) Koster, hoogleraar en afdelingsvoorzitter Ondernemingsrecht aan de Universiteit Leiden [referent];
- Prof. mr. A.R. (Arno) Lodder, hoogleraar Internet Governance and Regulation aan de Vrije Universiteit Amsterdam [referent];
- Prof. dr. J.G.J. (Jac) Rinkes, hoogleraar Privaatrecht aan de Open Universiteit en hoogleraar Europees en vergelijkend verzekeringsrecht aan de Universiteit van Amsterdam [referent];
- Prof. mr. J.S.L.A.W.B. (Sebastiaan) Roes, hoogleraar Deontologie en de geschiedenis van het notariaat aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Radboud Universiteit [referent];

- Prof. dr. M.F. (Maarten) de Wilde LL.M., hoogleraar International and European Tax Law aan de Erasmus School of Law van de Erasmus Universiteit Rotterdam [referent];
- Prof. dr. W.G. (Wouter) Werner, hoogleraar Public International Law aan de Vrije Universiteit Amsterdam en bijzonder hoogleraar Public International Law aan de University of Curaçao [referent];
- Prof. dr. M. (Marjan) Peeters, hoogleraar Environmental Policy and Law aan de Faculty of Law, Public Law and Metro van Maastricht University [referent].

Informatie over de opleidingen

Naam van de instelling: Rijksuniversiteit Groningen
Status van de instelling: Bekostigde
Resultaat instellingstoets: Positief

Naam van de opleiding: Rechtsgeleerdheid
CROHO-nummer: 50700
Niveau van de opleiding: Bachelor
Oriëntatie van de opleiding: Academisch
Aantal studiepunten: 180 EC
Afstudeerrichtingen: Nederlands Recht
IT-Recht
Internationaal en Europees Recht
Fiscaal Recht
Notarieel Recht
Juridische Bestuurskunde
Locatie: Groningen, Leeuwarden (alleen propedeuse)
Variant(en): Voltijd
Onderwijstaal: Nederlands
Inleverdatum NVAO: 1 november 2024

Naam van de opleiding: Fiscaal Recht
CROHO-nummer: 66827
Niveau van de opleiding: Master
Oriëntatie van de opleiding: Academisch
Aantal studiepunten: 60 EC
Afstudeerrichtingen: -
Locatie: Groningen
Variant(en): Voltijd, deeltijd, duaal
Onderwijstaal: Nederlands
Inleverdatum NVAO: 1 november 2024

Naam van de opleiding: IT-recht
CROHO-nummer: 60620
Niveau van de opleiding: Master
Oriëntatie van de opleiding: Academisch
Aantal studiepunten: 60 EC
Afstudeerrichtingen: -
Locatie: Groningen
Variant(en): Voltijd, deeltijd
Onderwijstaal: Nederlands
Inleverdatum NVAO: 1 november 2024

Naam van de opleiding: Nederlands Recht
CROHO-nummer: 66451
Niveau van de opleiding: Master
Oriëntatie van de opleiding: Academisch

Aantal studiepunten: 60 EC
Afstudeerrichtingen: Arbeidsrecht
Ondernemingsrecht
Privaatrecht
Strafrecht
Staats- en Bestuursrecht
Locatie: Groningen
Variant(en): Voltijd, deeltijd, duaal
Onderwijstaal: Nederlands
Inleverdatum NVAO: 1 november 2024

Naam van de opleiding: Notarieel Recht
CROHO-nummer: 66828
Niveau van de opleiding: Master
Oriëntatie van de opleiding: Academisch
Aantal studiepunten: 60 EC
Afstudeerrichtingen: -
Locatie: Groningen
Variant(en): Voltijd, deeltijd, duaal
Onderwijstaal: Nederlands
Inleverdatum NVAO: 1 november 2024

Naam van de opleiding: Recht en Bestuur
CROHO-nummer: 66461
Niveau van de opleiding: Master
Oriëntatie van de opleiding: Academisch
Aantal studiepunten: 60 EC
Afstudeerrichtingen: Juridische Bestuurskunde
Governance and Law in Digital Society
Locatie: Groningen, Leeuwarden
Variant(en): Voltijd, deeltijd, duaal
Onderwijstaal: Nederlands, Engels
Inleverdatum NVAO: 1 november 2024

Beschrijving van de beoordelingsstandaarden

Organisatie

De Rijksuniversiteit Groningen (RUG) is een bekostigde instelling met meer dan 6000 personeelsleden en 35000 studenten. De RUG bestaat momenteel uit 11 faculteiten, 10 graduate schools, 45 bachelor- en 120 masteropleidingen.

De Faculteit Rechtsgeleerdheid is, met ruim 4500 studenten en meer dan 400 medewerkers, één van de grotere faculteiten van de RUG. Als enige juridische faculteit in het noorden van het land bestrijkt zij een grote regio. In het Faculteitsbestuur zetelt de decaan, tevens portefeuillehouder onderwijs, de vice-decaan, tevens portefeuillehouder onderzoek, en de portefeuillehouder middelen; de studenten zijn vertegenwoordigd door een student-assessor. De Faculteitsraad is het hoogste medezeggenschapsorgaan binnen de faculteit en bestaat uit een personeelsgeleding (negen personeelsleden) en een studentengeleding (negen studenten).

De coördinatie met betrekking tot de programmering, de organisatie en de uitvoering van het onderwijs van alle opleidingen berust bij de directeur onderwijs. Formeel is hij opleidingsdirecteur van alle opleidingen. De programmering, organisatie en uitvoering van het onderwijs geschieden in nauw overleg met de betrokken vakgroepen. De faculteit kent zes vakgroepen waarin het wetenschappelijk personeel en een deel van het ondersteunend personeel is ondergebracht: Algemene Rechtswetenschap en Rechtsgeschiedenis; Bedrijfsrecht, Europees recht en Belastingrecht; Privaatrecht en Notarieel Recht; Staatsrecht, Bestuursrecht en Bestuurskunde; Strafrecht en Criminologie; en Transboundary Legal Studies.

Binnen de faculteit zijn er negen Opleidingscommissies, die zich in de meeste gevallen richten op één specifieke opleiding; enkele vertegenwoordigen twee of drie aanverwante programma's. Alle opleidingen in de faculteit beschikken samen over één Examencommissie, die een zelfstandige en onafhankelijke rol heeft bij het bewaken van de kwaliteit van toetsing. De voorzitter en ambtelijk secretaris van de Examencommissie hebben regelmatig overleg met de portefeuillehouder onderwijs van het Faculteitsbestuur en de directeur onderwijs. Per opleiding, en soms per afstudeerrichting, is er een Raad van Advies ingesteld die bestaat uit alumni en het afnemend werkveld. Deze raden komen één à twee keer per jaar bij elkaar, waarbij de relatie tussen opleiding en beroepenveld nadrukkelijk aan de orde komt.

Aanbevelingen van het vorige visitatiepanel

Tijdens de vorige accreditatieronde in 2018 heeft het toenmalige visitatiepanel een aantal aanbevelingen gedaan, zoals meer structureel overleg op programmaniveau, de aanscherping van het afstudeertraject, en meer variatie in de toetsvormen. Een samenvatting van die aanbevelingen en de ondernomen acties per item staan duidelijk vermeld in het algemene deel en in de respectievelijke reflecties per opleiding. Het panel stelt vast dat de faculteit en de opleidingen uitgebreid aan de slag zijn gegaan met die aanbevelingen. Bovendien zijn de aanzetten voor die veranderingen al een hele tijd geleden gebeurd en besproken tijdens tussentijdse evaluaties in 2021. Het gaat dus niet om ad hoc initiatieven met het oog op de huidige visitatie.

In algemene zin is het panel tevreden met de aanpak van de aanbevelingen door de faculteit en de opleidingen alsook met het resultaat van die aanpassingen. Er lijkt zeer getrouw en serieus met de aandachtspunten en aanbevelingen te zijn omgesprongen. Verschillende aanbevelingen hebben tot aanpassingen geleid, zoals bijvoorbeeld de invoering van 'recht in praktijk' in de Nederlandstalige masteropleidingen. Bovendien wordt in de documentatie goed aangegeven hoe eerdere opmerkingen ter

harte zijn genomen; wanneer ze niet precies zijn opgevolgd, staat er een duidelijke motivering bij. De aanpak van de aanbevelingen heeft er volgens het panel toe geleid dat de Faculteit Rechtsgeleerdheid nu beter grip heeft op de structuur en organisatie van het onderwijs, alsook op de kwaliteit van het onderwijs. De doorgevoerde ontwikkelingen en aanpassingen komen aan bod bij de betreffende standaard en opleiding(en) in dit adviesrapport.

Standaard 1. Beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Bevindingen

Profiel

Volgens de zelfevaluatie zijn de verschillende opleidingen aan de Faculteit Rechtsgeleerdheid sterk gekleurd door de missie en visie van de universiteit en de faculteit: “Met elkaar streven we ernaar mondige en zelfstandige juristen af te leveren die in staat zijn de rol van het recht te analyseren, te doorgronden en toe te passen in alle mogelijk denkbare situaties. Deze juristen kunnen vanuit een brede basiskennis van het recht en hun maatschappelijke omgeving een beslissende bijdrage leveren in zowel de klassieke juridische beroepen als in elke organisatie waar behoefte is aan juridische intelligentie en expertise.” Op basis van het schriftelijke materiaal en de talrijke gesprekken ter plaatse onderschrijft het panel zowel de gemeenschappelijke signatuur van de opleidingen als de kenmerken van de Groningse jurist. Ongeacht de opleiding die ze vertegenwoordigden, kwam tijdens de gesprekken met docenten en ook met studenten duidelijk naar voren dat zij in één en dezelfde faculteit werkten, c.q. studeerden.

Het Strategisch Plan 2021-2026 concretiseert de missie en onderwijsvisie van de faculteit. Op vraag van de faculteit heeft het panel in de gesprekken bijzondere aandacht besteed aan de vijf kerndoelen van dit plan:

- verzorgen van aantrekkelijk, activerend en innovatief onderwijs;
- verder ontwikkelen van de aansluiting bij het beroepenveld (employability);
- waarborgen van eenheid binnen de opleiding(en) en afstemming daartussen;
- bevorderen synergie tussen Nederlandstalige en Engelstalige opleidingen;
- verbeteren staf-studentratio, verlagen onderwijswerkdruk, oog houden voor studentenwelzijn.

Het visitatiebezoek vond plaats tijdens het academiejaar 2023-2024, halverwege de implementatie van het Strategisch Plan. Zowel uit de geschreven stukken als uit de gesprekken bleek dat elke opleiding op een concrete manier werkt aan de implementatie van de verschillende kerndoelen. Het panel heeft talrijke goede aanzetten gezien, die in het volgende hoofdstuk worden geïllustreerd. Het gaat dan voornamelijk over activerende en innovatieve onderwijsvormen, de Recht in Praktijk curriculumonderdelen, en initiatieven rond studiebegeleiding. Ook de positieve ontwikkelingen in de staf-studentratio komen aan bod. De gesprekken tonen voorts aan dat de opleidingen al redelijk ver staan in de ontwikkeling en implementatie van componenten uit het Strategisch Plan zoals de aansluiting bij het beroepenveld of het studentenwelzijn. Op het vlak van onderwijsinnovatie zijn er talrijke goede praktijken die zich momenteel nog op het niveau van de individuele docenten, curriculumonderdelen en vakgroepen bevinden, maar op het punt staan om breed gedeeld te worden binnen en tussen opleidingen. Ten slotte stelt het panel vast dat er grote stappen zijn gezet – zowel binnen de opleidingen als vanuit de faculteit – om eenheid en afstemming te borgen, via de opleidingsdossiers en de jaarlijkse overlegmomenten. Echter, eenheid, afstemming en synergie vergen veel overleg tussen de opleidingen. Dat overleg lijkt nu vooral bilateraal te verlopen, tussen de opleiding en

de directeur Onderwijs. Dat die verzamelde kennis en het helikopterzicht over de verschillende opleidingen teveel gecentraliseerd is en te weinig gedragen wordt door een grotere groep van sleutelfiguren, maakt het systeem kwetsbaar en de kennisuitwisseling minder effectief. Het panel geeft de faculteit dan ook ter overweging om – naast het bestaande systeem – per opleiding een coördinator aan te stellen die niet alleen als uithangbord van de opleiding fungeert naar studenten, docenten en faculteitsbestuur toe, maar ook actief het gesprek aangaat met collega-coördinatoren over de grenzen van de eigen opleiding heen. Op die manier is er volgens het panel meer ruimte voor eenheid binnen de opleiding, alsook voor afstemming en synergie tussen de opleidingen.

Beoogde leerresultaten

Elke opleiding heeft een eigen set aan beoogde leerresultaten ontwikkeld, die is opgenomen in Bijlage 1 bij dit rapport en wordt besproken per opleiding. Het panel stelt vast dat iedere opleiding over een Opleidingsdossier beschikt dat jaarlijks wordt besproken met de vakcoördinatoren en de directeur Onderwijs. In het opleidingsdossier wordt de link gelegd tussen de eindtermen van de opleiding en de leerdoelen van de vakken. Het panel heeft de opleidingsdossiers bekeken en begrijpt uit de gesprekken dat die dossiers ook daadwerkelijk worden gebruikt om de relatie vast te leggen – en waar nodig te actualiseren – tussen de beoogde leerresultaten, de leerdoelen van vakken en de toetsvormen. Het panel onderschrijft het belang van de opleidingsdossiers en waardeert de systematische aanpak van en gezamenlijke aandacht voor de beoogde leerresultaten als kader voor de wijze waarop onderwijs en toetsing worden vormgegeven. Bovendien bevordert die aanpak de afstemming tussen de verschillende vakken, de uitwisseling van goede praktijken, en de eenheid binnen de faculteit. Ten slotte erkent het panel dat de opmaak en jaarlijkse bespreking van de dossiers een gepast antwoord zijn van de faculteit op de aanbeveling van het vorige visitatiepanel om op programmaniveau op een meer structurele wijze met elkaar in overleg te treden.

Tijdens het vorige visitatiebezoek gaf het panel de Nederlandstalige opleidingen ter overweging om (juridisch) Engels op te nemen in de beoogde leerresultaten. Het huidige panel constateert dat dit een punt van aandacht is binnen de opleidingen, dat een vak Legal English wordt aangeboden, maar dat dit nog niet geleid heeft tot een uitbreiding van de eindkwalificaties. Uit de gesprekken met docenten, studenten en alumni komt een gelijkaardig beeld naar voren: alle gesprekspartners vinden het belangrijk dat Legal English als vak wordt aangeboden, maar zien niet de noodzaak om deze competentie ook in de eindtermen te verankeren. Het panel stelt vast dat alle studenten tijdens hun opleiding Rechtsgeleerdheid op een actieve manier kennismaken met juridisch Engels. Of die competentie ook effectief wordt opgenomen in de te behalen eindtermen is een beslissing die volgens het panel toekomt aan de individuele opleidingen en de faculteit.

Het panel constateert dat bij de opmaak en actualisering van de beoogde leerresultaten per opleiding, de formulering van die eindkwalificaties is afgestemd op zowel het nationale Domeinspecifiek Referentiekader Rechtsgeleerdheid als de internationale Dublin-descriptoren. De eindtermen van elke opleiding voldoet volgens het panel dan ook aan de eisen van inhoud, niveau en oriëntatie.

Beroepenveld

Volgens de zelfevaluatie beschikt elke opleiding over een Raad van Advies, die bestaat uit een combinatie van alumni en betrokkenen uit het afnemend werkveld. Bij de master Nederlands Recht zijn er aparte adviesraden per afstudeerrichting. Raden van Advies vergaderen één of tweemaal per jaar en bespreken onder meer de relatie tussen de opleiding en het beroepenveld. Het panel heeft kennisgenomen van de samenstelling van elke adviesraad. Die bestaat telkens uit vertegenwoordigers van het beroepenveld die samen een volledige afspiegeling zijn van de toekomstige arbeidsmarkt van de studenten. Uit de gesprekken met opleidingsmanagement en docenten onthoudt het panel dat opleidingen effectief gebruik maken van de

input van de Raad van Advies: het gaat dan zowel over het inventariseren van nieuwe ontwikkelingen in het beroepenveld als over het bevragen van de eigen plannen rond curriculumaanpassing.

Het panel constateert dat de verschillende opleidingen sterk gericht zijn op het afnemend beroepenveld en met name op de juridische beroepspraktijk. De Raden van Advies spelen een belangrijke rol in het monitoren van de actualiteit van de opleidingen en in het adviseren bij voorgenomen curriculumontwikkelingen. Uit de stukken en de gesprekken blijkt ten slotte dat er regelmatig overlegd wordt over de kwaliteit en actualiteit van de eindkwalificaties: naast bovengenoemde jaarlijkse gesprekken met de directeur Onderwijs, wordt elk curriculum met inbegrip van de beoogde leerresultaten halverwege de accreditatieperiode bevestigd bij docenten, studenten, alumni en adviesraden. Het panel vindt dit een uitstekende aanpak die niet enkel de kwaliteitscultuur binnen de faculteit illustreert, maar ook effectief bijdraagt aan de kwaliteit en actualiteit van de eindkwalificaties.

Bachelor Rechtsgeleerdheid

De bachelor Rechtsgeleerdheid legt het fundament voor Nederlandstalige juridische studies en omvat het uitgebreide scala aan juridische disciplines dat de rechtenfaculteit van de Rijksuniversiteit Groningen te bieden heeft. Na de gezamenlijke propedeusefase kiezen studenten voor één van de zes specialisaties: Nederlands Recht; IT-recht; Internationaal en Europees Recht; Fiscaal Recht; Notarieel Recht; en Juridische Bestuurskunde. Alle afstudeerrichtingen hebben zowel gemeenschappelijke als specifieke leerlijnen en bereiden voor op een specialistische masteropleiding.

De eindkwalificaties van de bachelor Rechtsgeleerdheid zijn voor alle afstudeerrichtingen in belangrijke mate gelijk: beheersing van een aantal juridische vakgebieden; bewustzijn van de eigen aard van de rechtsbeoefening; vaardigheid om rechtsbronnen te vinden, relevante feiten te selecteren en een juridisch correcte argumentatie op te bouwen; juridisch wetenschappelijke onderzoekscompetenties; aandacht voor rechtsontwikkeling en voor het levenslang actualiseren van de eigen juridische kennis. Voor elke specialisatie wordt een diepere kennis gevraagd van specifieke rechtsgebieden, inclusief relevante contextuele kennis. In de multidisciplinaire track Juridische Bestuurskunde dient de afgestudeerde ook aan bestuurskundige eisen te voldoen.

Alle afstudeerrichtingen streven naar het civiel effect van een specifieke juridische beroepspraktijk, zoals de togaberoepen, fiscale beroepsgroep of het notariaat, afhankelijk van de gekozen richting. Hoewel een klein deel van de afgestudeerden daadwerkelijk een togaberoep zal uitoefenen, hecht de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid veel waarde aan de vereisten voor het civiel effect voor de togaberoepen, omdat deze een gedegen basis vormen voor iedere academisch jurist. Op basis van het schriftelijke materiaal en de gesprekken ter plaatse stelt het panel vast dat de bachelor Rechtsgeleerdheid een duidelijk profiel heeft en dit vertaalt in een passend curriculum met heldere eindkwalificaties. De structuur van de opleiding met een breed propedeusejaar en een ruim aanbod aan afstudeerrichtingen laat studenten toe om zich eerst te oriënteren vooraleer een geïnformeerde keuze te maken naar specialisatie en toekomst toe.

Het Convenant Civiel Effect omschrijft vrij nauwkeurig aan welke eisen een juridische bacheloropleiding moet voldoen om zich te richten op civiel effect voor de togaberoepen. Dit geldt ook voor de fiscale beroepsgroep en het notariaat. Het panel is van oordeel dat de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid aan die verwachtingen tegemoetkomt.

Ten slotte stelt het panel vast dat de opleiding aan de slag is gegaan met de specifieke suggesties van het vorige accreditatiepanel over de beoogde leerresultaten. De opbouw van de eindkwalificaties is nu logischer

– eerst gezamenlijke eindtermen, dan specifieke leerresultaten per specialisatie – en sinds 2020 is het duidelijk dat de naam van de bacheloropleiding geen rol speelt bij de beroepsvereisten voor het notariaat.

Master Fiscaal Recht

De master Fiscaal Recht heeft tot doel juristen op te leiden op academisch niveau met een brede fiscaal-juridische en financieel-economische achtergrond. Ze legt de basis voor een wetenschappelijke loopbaan in de fiscaliteit en bereidt studenten voor op beroepen bij de Belastingdienst, belastingadviespraktijken, de rechterlijke macht en fiscale afdelingen van bedrijven en organisaties. Het programma combineert theoretisch onderwijs met praktijkgerichte benaderingen, waaronder contact met professionals en gebruik van wetenschappelijk onderzoek. In vergelijking met andere rechtenfaculteiten in Nederland onderscheidt de opleiding in Groningen zich door haar thematische aanpak, vooral gericht op fiscale vraagstukken binnen ondernemingen.

De eindkwalificaties van de master Fiscaal Recht zijn omvattend: specialistische kennis van nationaal en internationaal fiscaal recht; openheid ten aanzien van maatschappelijke ontwikkelingen zoals de rol van technologie in de fiscale praktijk en ethische kwesties; wetenschappelijke onderzoeksvaardigheden; analytische en probleemoplossende vaardigheden bij fiscale vraagstukken met (niet-)juridische aspecten; presentatie en communicatie binnen maar ook buiten de vakgemeenschap; aandacht voor veranderingen in het vakgebied en voor het levenslang actualiseren van de eigen professionele kennis en vaardigheden.

De opzet van het programma is beïnvloed door de normen van beroepsorganisaties zoals de Nederlandse Orde van Belastingadviseurs. Het panel is van oordeel dat het niveau en de oriëntatie van de opleiding aansluit bij de eisen van de fiscale beroepspraktijk. De opleiding biedt bovendien de mogelijkheid om via aanvullende vakken het civiel effect voor de toegeroepen te behalen.

Ten slotte constateert het panel dat de duale variant van de opleiding – de Praktijkmaster Fiscaal Recht – is stopgezet. De zeer geringe instroom in de afgelopen vijf jaar en de invoering van Recht in Praktijk in de reguliere variant hebben geleid tot die ontwikkeling, die is ingegaan op 1 september 2023. Het panel gaat akkoord met deze gemotiveerde beslissing en in de wetenschap dat er een overgangstermijn is waarbij de huidige studenten kunnen afstuderen.

Master IT-Recht

De master IT-recht biedt studenten een diepgaande juridische scholing om het hoofd te bieden aan de uitdagingen op juridisch vlak van digitalisering, informatietechnologie en de impact hiervan op de rechtsstaat. Afgestudeerde IT-juristen hebben niet alleen een stevige juridische basis maar ook specifieke kennis over onderwerpen zoals intellectuele eigendom, bescherming van persoonsgegevens, regulering van de 'smart' samenleving en elektronische communicatie, inclusief cybersecurity en contractenrecht.

De eindkwalificaties van de master IT-Recht bereiden studenten voor om als gespecialiseerde IT-juristen te werken in verschillende sectoren en bij te dragen aan de rechtsvorming in een snel evoluerend vakgebied. Dit vereist specialistische kennis van IT-recht en begrip van de ontwikkelingen op nationaal, Europees en internationaal vlak; kennis over de interactie tussen automatisering en recht; communicatieve, analytische en probleemoplossende vaardigheden; vertrouwdheid met wetenschappelijke onderzoek; aandacht voor de snelle ontwikkelingen in het vakgebied en voor het levenslang actualiseren van de eigen kennis en vaardigheden.

De master IT-Recht is een van de eerste eigenstandige opleidingen ICT en Recht in Nederland, en wordt in Groningen aangeboden sinds 2003. De eindtermen laten zich vergelijken met andere juridische opleidingen

die civiel effect bieden, waarbij de focus ligt op kritisch denken, juridisch argumenteren en academisch onderzoek, toegepast op het IT-recht en de bredere juridische praktijk. Het panel vindt dit een sterk en onderscheidend punt van de master IT-Recht. Het Convenant Civiel Effect omschrijft vrij nauwkeurig aan welke eisen een juridische opleiding moet voldoen om zich te richten op civiel effect voor de togaberoepen. Het panel is van oordeel dat de master IT-Recht in combinatie met de bachelorspecialisatie IT-Recht of een andere passende juridische bacheloropleiding voldoet aan de eisen voor civiel effect.

Voorts stelt het panel vast dat de opleiding voortvarend aan de slag is gegaan met de specifieke suggesties van het vorige accreditatiepanel over de beoogde leerresultaten. In 2018, vlak na de vorige visitatie, is het programma onder leiding van een nieuwe hoogleraar en na consultaties met docenten en studenten ingrijpend aangepast. De opleiding heeft toen niet enkel een nieuwe naam (IT-Recht in plaats van ICT en Recht) maar ook een duidelijk IT-Recht profiel gekregen met bijpassende eindkwalificaties.

Ten slotte constateert het panel dat de deeltijdvariant van de opleiding is stopgezet. De zeer geringe instroom in de afgelopen vijf jaar heeft geleid tot die ontwikkeling, die is ingegaan op 1 september 2023. Het panel gaat akkoord met deze gemotiveerde beslissing en in de wetenschap dat er een overgangstermijn is waarbij de huidige studenten kunnen afstuderen.

Master Nederlands Recht

De master Nederlands Recht vormt juristen die zich na een brede bacheloropleiding verdiepen in één van de hoofdgebieden van het Nederlands Recht: Arbeidsrecht, Ondernemingsrecht, Privaatrecht, Staats- en Bestuursrecht, en Strafrecht. De opleiding bereidt juridische specialisten voor die breed inzetbaar zijn in het juridische werkveld. Naast een diepgaande studie van een specifiek rechtsgebied kunnen studenten zich ook zelfstandig andere gebieden eigen maken. De duale opleidingsvariant – de Togamaster – is een selectief programma van anderhalf jaar waarbij studenten verplicht stage lopen bij de rechterlijke macht, het Openbaar Ministerie en de advocatuur.

De beoogde leerresultaten van de master Nederlands Recht zijn grotendeels identiek voor alle specialisaties; enkel eindkwalificatie A1 benadrukt de inhoudelijke verdieping in één of meer rechtsgebieden. Afgestudeerden hebben specialistische kennis en grondig inzicht in het Nederlands recht en de internationale en Europese invloeden daarop. Het stelt hen in staat bij te dragen aan rechtsvorming en de oplossing van complexe juridische problemen. Studenten leren helder te communiceren, kritisch te reflecteren en onderzoek uit te voeren volgens wetenschappelijke normen. Ze hebben inzicht in hun beroepsperspectief en aandacht voor het levenslang actualiseren van de eigen kennis en vaardigheden.

De eindkwalificaties van de masteropleiding Nederlands Recht zijn gebaseerd op de eisen van het beroepenveld, waaronder het civiel effect voor de togaberoepen. Het panel is van oordeel dat de master Nederlands Recht aan de Rijksuniversiteit Groningen in combinatie met de bachelor Rechtsgeleerdheid voldoet aan de eisen voor civiel effect. Uit de gesprekken blijkt voorts dat heel wat studenten van de mogelijkheid gebruik maken om binnen de opleiding twee specialisaties te combineren.

Ten slotte constateert het panel dat de deeltijdvariant van de opleiding is stopgezet. De zeer geringe instroom in de afgelopen vijf jaar heeft geleid tot die ontwikkeling, die is ingegaan op 1 september 2023. Het panel gaat akkoord met deze gemotiveerde beslissing en in de wetenschap dat er een overgangstermijn is waarbij de huidige studenten kunnen afstuderen..

Master Notarieel Recht

De master Notarieel Recht heeft tot doel notariële juristen met een brede privaatrechtelijke en fiscale achtergrond op te leiden. De master biedt een academische beroepsopleiding voor het notariaat, voor banken en voor belastingadvies- en accountantskantoren, en is voornamelijk gericht op vastgoedrecht, ondernemingsrecht of familievermogensrecht. De opleiding behandelt alle relevante ontwikkelingen en voorziet in diepgaande kennis van het notariële recht als de basis voor adequate notariële informatieverschaffing en advisering. In vergelijking met andere notariële opleidingen in Nederland biedt de Groningse opleiding een vast programma met weinig vrije keuze. Studenten en docenten benadrukten tijdens het bezoek dat de sterkte van de opleiding ligt in de logische opbouw en de notariële diepgang.

De eindkwalificaties van de master Notarieel Recht zijn omvattend: specialistische kennis van notarieel recht en de samenhang met andere rechtsgebieden en/of internationale en Europese invloeden; bijdragen aan rechtsvorming en de maatschappelijke aspecten van het notariële recht; zelfstandig en integer uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek; analytische en probleemoplossende vaardigheden bij notariële vraagstukken met (niet-)juridische aspecten; presentatie en communicatie binnen maar ook buiten de vakgemeenschap; aandacht voor veranderingen in het vakgebied en voor het levenslang actualiseren van de eigen professionele kennis en vaardigheden.

De eindkwalificaties van de masteropleiding Notarieel Recht zijn gebaseerd op de eisen van het beroepenveld, zoals vastgelegd in de Wet en het Besluit op het notarisambt. Het panel is van oordeel dat de masteropleiding Notarieel Recht aan de Rijksuniversiteit Groningen in combinatie met de afstudeerrichting Notarieel Recht in de bachelor Rechtsgeleerdheid aan deze eisen voldoet.

Het panel constateert voorts dat de opleiding aan de slag is gegaan met de specifieke suggesties van het vorige accreditatiepanel over de beoogde leerresultaten. De profilering van de opleiding is nadrukkelijk aanwezig in het Opleidingsdossier en beroepsethiek komt expliciet aan bod in het vak Notariswet tijdens de bacheloropleiding.

Ten slotte stelt het panel vast dat zowel de deeltijdvariant als de duale variant van de opleiding – de Praktijkmaster Notarieel Recht – zijn stopgezet per 1 september 2023 omwille van de zeer geringe instroom. Het panel gaat akkoord met deze gemotiveerde beslissing en in de wetenschap dat er een overgangstermijn is waarbij de huidige studenten kunnen afstuderen.

Master Recht en Bestuur

De master Recht en Bestuur leidt juridisch bestuurskundigen op die breed inzetbaar zijn in de publieke sector. De opleiding beoogt een actieve beheersing van juridische, bestuurskundige en sociaalwetenschappelijke disciplines en focust op het analyseren en beoordelen van het functioneren van de publieke sector en het openbaar bestuur. Er zijn twee afstudeerrichtingen: de Nederlandstalige track Juridische Bestuurskunde in Groningen en de Engelstalige track Governance and Law in Digital Society in Leeuwarden. De eerste verdiept zich in recht en bestuur rond openbaar bestuur, sociale zekerheid en omgevingsrecht; de tweede specialiseert zich in onderwerpen zoals digitalisering, privacy en digitale veiligheid.

De eindkwalificaties van de master Recht en Bestuur zijn deels gemeenschappelijk, deels specifiek. Afgestudeerden kennen en beheersen wetenschappelijke inzichten rond de inrichting en werking van de publieke sector, met gedegen kennis van politicologie en ethiek. Alle studenten leren helder te communiceren, kritisch te reflecteren en onderzoek uit te voeren volgens wetenschappelijke normen. Ze hebben inzicht in hun beroepsperspectief en aandacht voor het levenslang actualiseren van de eigen kennis

en vaardigheden. De Nederlandstalige afstudeerrichting benadrukt voorts de kennis van en inzicht in bestuurskunde en beleidswetenschap en voorziet in een verdieping van de juridische kennis rond nationaal publiekrecht. Studenten in de Engelstalige specialisatie hebben specifieke aandacht voor veiligheid in de digitale wereld en de vergelijking met het internationale publiekrecht.

In vergelijking met gelijkaardige opleidingen in Nederland heeft de Groningse master Recht en Bestuur enkele unieke elementen, zoals de integratie van recht en bestuurskunde en de specialisatie in digitalisering. Het panel erkent de specificiteit van de opleiding die afgestudeerden toelaat de disciplinaire kloof tussen recht en beleid te overbruggen en door te stromen naar een brede waaier van beroepsmogelijkheden. Bovendien onderschrijft het panel de vaststelling in de zelfevaluatie dat er een duidelijke behoefte is in de praktijk aan academisch gevormde bestuurskundigen met diepgaande juridische kennis.

Het panel constateert voorts dat de opleiding gehoor heeft gegeven aan de specifieke suggestie van het vorige accreditatiepanel om ook communicatie op te nemen in de beoogde leerresultaten.

Ten slotte stelt het panel vast dat de duale variant van de opleiding – de Praktijkmaster Fiscaal Recht – is stopgezet. De zeer geringe instroom in de afgelopen vijf jaar en de invoering van Recht in Praktijk in de reguliere variant hebben geleid tot die ontwikkeling, die is ingegaan op 1 september 2023. Het panel gaat akkoord met deze gemotiveerde beslissing. Ook de specialisatie Governance and Law in Digital Society zal per 1 september 2024 niet langer zal worden aangeboden omwille van het lage aantal inschrijvingen. Het panel begrijpt de beslissing van de opleiding en hoopt dat de kernvakken uit de track op de een of andere manier deel blijven uitmaken van de bestaande opleiding in Groningen.

Overwegingen

Het panel is van oordeel dat de Faculteit Rechtsgeleerdheid een duidelijke visie heeft op de opleiding van haar studenten tot mondige en zelfstandige juristen. Elke opleiding vertrekt daarbij vanuit een brede basiskennis die studenten naar eigen interesse kunnen uitdiepen met specifieke expertise op één of meerdere domeinen van het recht. De visie is volgens het panel breed gedeeld binnen de faculteit en wordt ook zo uitgedragen door de docenten en de studenten die het panel tijdens het bezoek heeft gesproken.

Het panel vindt zowel de overkoepelende visie als het specifieke opleidingsprofiel terug in de beoogde leerresultaten van de Nederlandstalige opleidingen in dit rapport. De eindkwalificaties per opleiding volgen eenzelfde stramien dat gebaseerd is op de vijf internationaal aanvaarde Dublin-descriptoren. Inhoudelijk zijn de eindtermen zo geformuleerd dat ze naadloos aansluiten bij het Domeinspecifiek Referentiekader Rechtsgeleerdheid. Het panel oordeelt dan ook positief over de formulering van de eindkwalificaties, die voor elk van de zes opleidingen voldoen aan de eisen van inhoud, niveau en oriëntatie.

De faculteit en de opleidingen besteden veel aandacht aan afstemming met het beroepenveld. Dit is nodig om de programma's te conformeren aan de beroepseisen en de ontwikkelingen in het veld te weerspiegelen. Het panel heeft de opleidingen gelegd naast de verwachtingen van het Convenant Civiel Effect, de normen van de Nederlandse Orde van Belastingadviseurs en de beroepseisen voor een kandidaat-notaris. Het panel is van oordeel dat elke opleiding voldoet aan de gestelde beroepseisen. Het panel vindt tevens dat alle opleidingen op een effectieve manier gebruik maken van hun Raden van Advies om de kwaliteit en relevantie van het programma en de eindkwalificaties te monitoren en waar nodig aan te passen.

Uit het materiaal en de gesprekken blijkt dat zowel de faculteit als de individuele opleidingen mooi werk hebben gemaakt van de aanbevelingen van het vorige accreditatiepanel. Elke suggestie op het vlak van profilering en eindkwalificaties is opgepakt en intern besproken. In de meeste gevallen heeft dit geleid tot

een aanpassing die snel en oordeelkundig is doorgevoerd. Die wijzigingen zijn passend en dragen volgens het panel bij aan de toegenomen kwaliteit van de opleiding(en). In dit verband verdienen de Opleidingsdossiers een bijzondere vermelding: het zijn solide kaderdocumenten waarin de verbinding wordt gemaakt tussen de eindtermen van de opleiding en de leerdoelen en toetsvormen van de vakken. Daarnaast zijn enkele voorstellen uit de vorige visitatie wel opgevolgd maar op basis van een duidelijke motivatie niet geïmplementeerd.

Elke opleiding zorgt ervoor dat de kwaliteit en de relevantie van de eindkwalificaties op verschillende manieren intern en extern worden gemonitord. Die betrokkenheid van docenten, studenten, alumni, adviesraden en beroepsverenigingen is duidelijk aanwezig. Het wijst volgens het panel op sterk verankerde en breed gedragen kwaliteitscultuur binnen de Faculteit Rechtsgeleerdheid.

Naast alle positieve bevindingen en overwegingen, geeft het panel de faculteit één aandachtspunt mee voor de nabije toekomst: de verschillende componenten van de onderwijsvisie uit het Strategisch Plan kunnen verder worden geoperationaliseerd in de opleidingen. De visie op de juridische opleiding aan de Faculteit Rechtsgeleerdheid en het profiel van de individuele opleidingen zijn helder; de gemeenschappelijke onderwijsvisie daarentegen kan nog sterker geïmplementeerd worden in de respectieve opleidingen, met bijzondere aandacht voor synergie tussen de verschillende opleidingen.

Conclusie

Het panel oordeelt dat standaard 1 voldoet voor alle opleidingen.

Standaard 2. Onderwijsleeromgeving

Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Bevindingen

Curriculum

Elke opleiding heeft een eigen curriculum, dat is opgenomen in Bijlage 2 bij dit rapport en wordt besproken per opleiding. Sinds enkele jaren beschikt iedere opleiding over een Opleidingsdossier waarin onder meer de eindtermen worden gelinkt aan de leerdoelen en toetsvormen per vak. Het panel heeft de opleidingsdossiers bekeken en vastgesteld dat zij veel informatie bevatten over de manier waarop de beoogde leerresultaten in het curriculum worden behandeld, verworven en getoetst. De jaarlijkse bespreking van het opleidingsdossier zorgt er bovendien voor dat mogelijke onvolkomenheden of aanpassingen snel worden gedetecteerd en geremedieerd. Uit de gesprekken met het opleidingsmanagement en docenten onthoudt het panel dat de overlegmomenten rond die opleidingsdossiers bijdragen aan een betere afstemming tussen de verschillende vakken, aan een grotere samenhang binnen het docententeam van de opleiding, en aan een gevoel van gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de eindkwalificaties en dus de kwaliteit van de opleiding.

De voertaal van de zes opleidingen in dit rapport is Nederlands. De taal van de opleiding hangt nauw samen met het rechtsgebied dat in de opleiding wordt bestudeerd. Dit geldt in het bijzonder voor de opleidingen die tot een kwalificatie leiden voor de Nederlandse juridische beroepspraktijk zoals de togaberoepen en het notariaat. In elke opleiding wordt een deel van het studiemateriaal in het Engels aangeboden. Op die manier maken alle studenten, ongeacht hun opleiding of specialisatie, kennis met Engelstalige (rechts)bronnen en beschikken ze bij afstuderen minstens over een passieve kennis van het (juridische) Engels. Voorts volgen

bachelorstudenten Rechtsgeleerdheid uit de afstudeerrichting International and European Law de vakken over internationaal en Europees recht in het Engels, voor een totaal van 30 EC. In de Nederlandstalige masteropleidingen worden vakken met een internationale inhoud vaak in het Engels gegeven. Het panel onderschrijft de aanpak van de faculteit wat betreft de taal van instructie in vakken en opleidingen.

Sinds de vorige visitatie is de omvang van de masterscriptie in alle opleidingen buiten de master Recht en Bestuur teruggebracht van 18 naar 12 EC, waarbij de vrijgekomen ruimte wordt ingevuld met het onderdeel 'Recht in Praktijk'. Tijdens dit vak komen studenten in aanraking met het werkveld, ontdekken ze welk beroep bij hen past en ontwikkelen ze (juridische) vaardigheden die relevant zijn voor de latere beroepsuitoefening. Studenten kunnen kiezen uit verschillende werkvormen zoals masterclasses, studieprojecten of stages, waarbij het concrete aanbod verschilt per opleiding. Het panel vernam dat dit initiatief kadert in de strategische doelstelling van het faculteitsbestuur om de aansluiting van de opleiding bij het beroepenveld nog verder te versterken. De studenten gaven tijdens de gesprekken aan dat zij tevreden zijn met het ruime aanbod aan beroepsgerichte praktijkmogelijkheden. Het panel verwelkomt het initiatief als een sterk signaal vanuit de faculteit om alle studenten op een actieve manier voor te bereiden op een door hen gekozen uitstroommogelijkheid (advocatuur, notariaat, fiscaal adviesbureau, academische wereld, enz.) op de arbeidsmarkt.

Elke opleiding wordt afgerond met een afstudeerproject; in alle gevallen gaat het om een scriptie, behalve in de bachelor Rechtsgeleerdheid. Tijdens het vorige accreditatiebezoek had het panel voorgesteld om meer structuur te geven aan dit afstudeertraject. Het huidige panel stelt vast dat de faculteit die aanbeveling ter harte heeft genomen via het plan om in elke opleiding een onderdeel 'scriptie als vak' te ontwikkelen. Dit plan is inmiddels gerealiseerd in de Engelstalige masteropleidingen. In de Nederlandstalige masters is dit nog niet ingevoerd omdat een aantal vakgroepen vreest dat een beperkt aantal instroommomenten zal zorgen voor een piekbelasting in de begeleidingscapaciteit. Uit de gesprekken met de opleidingen en de docenten onthoudt het panel dat iedereen de noodzaak inziet van een gestructureerd en in de tijd beperkt scriptietraject. De normale termijn om een scriptie te schrijven is vier tot vijf maanden. Enkele opleidingen hanteren momenteel de facto een 'scriptie als vak'-aanpak, waarbij vakgroepen zelf de duur van de scriptiebegeleiding bewaken en studenten aanzetten het eindwerk binnen een redelijke termijn af te ronden. Op die manier wordt meer maatwerk geboden aan de student en de begeleidingscapaciteit optimaal benut. Volgens het panel biedt het concept 'scriptie als vak' een gepaste oplossing om structuur te brengen in het afstudeertraject. Het panel kan zich vinden in de manier waarop elk van de Nederlandstalige masteropleidingen en afstudeerrichtingen het scriptietraject momenteel vormgeeft (zie hieronder voor een beschrijving per opleiding), maar dringt er niettemin op aan dat de 'scriptie als vak'-aanpak ook als curriculumonderdeel zichtbaar wordt in de respectieve opleidingen

Naar aanleiding van deze externe beoordeling hebben panelleden en referenten in totaal 180 bachelor- en masterscripties gelezen. Het resultaat van die oefening wordt bij standaarden 3 en 4 in detail besproken. Meerdere reviewers merkten in het kader van verschillende opleidingen op dat er weinig aandacht was voor methodologie in de eindproducten. Wanneer de methode dan expliciet ter sprake kwam, waren de beschrijving en de verantwoording van de gebruikte methodologie summier. Voorts kwam er uit de beoordelingsformulieren geen consistent beeld naar voren over hoe beoordelaars methodologie waarden. Het panel heeft deze bevindingen uit de scriptiereview in verschillende sessies aan de orde gesteld. Immers, het vorige visitatiepanel had op basis van gelijkaardige bevindingen aandacht gevraagd "voor de soms beperkte of ontbrekende verantwoording van de onderzoeksmethodiek in de eindwerkstukken". Bovendien is die aanbeveling van het vorige panel in de zelfevaluaties van vier Nederlandstalige opleidingen expliciet opgenomen met het commentaar dat nu meer aandacht aan methodologie wordt besteed: als onderdeel van het verplichte scriptiecollege / schrijfplan en als apart punt in het beoordelingsformulier.

Uit de gesprekken met opleidingsmanagement en docenten komt duidelijk naar voren dat alle betrokkenen de hernieuwde bevindingen van het panel (h)erkennen, dat methodologie de afgelopen jaren een vast onderdeel is geworden van het scriptietraject in zowel bachelor- als masteropleidingen, maar dat er – ondanks de geleverde inspanningen – zeker nog ruimte is voor verbetering. Het panel is er zich van bewust dat methodologie een aandachtspunt was en is in verschillende Rechtenfaculteiten. Niettemin hernieuwt het panel de aanbeveling uit het vorige visitatierapport en adviseert het de faculteit en de opleidingen om hier samen – over de grenzen van de individuele opleidingen heen – verder snel en mooi werk van te maken. Die aanbeveling richt zich in de eerste plaats op het curriculum waar meer aandacht nodig is voor methodologie en de verantwoording daarvan in verschillende opleidingsonderdelen en natuurlijk ook in het scriptietraject. Een gelijkaardige aanbeveling is ook van toepassing op het vlak van toetsing, zoals in de volgende standaard wordt aangegeven.

Bachelor- en masterstudenten die een extra uitdaging willen, kunnen na toelating deelnemen aan het universiteitsbrede Honours College. Daarnaast biedt de Faculteit Rechtsgeleerdheid sinds 2017 een extra-curriculaire leerlijn aan, de Global & Intercultural Engagement Distinction (GIED). Het volledige traject over kennis, reflectie en toepassing van interculturele communicatie bestaat uit 30 ECTS. Elk onderwijsblok kunnen studenten het traject aanvangen met de workshop Developing Intercultural Competence. Het panel vernam dat jaarlijks alle 80 plaatsen worden ingevuld, hoofdzakelijk maar niet exclusief door studenten uit de Engelstalige (bachelor)opleiding(en) en afstudeerrichtingen. Tijdens het bezoek toonden de studenten zich bijzonder enthousiast over de leerlijn, die hen bijkomende kennis en vaardigheden had bijgebracht, die ze onmiddellijk konden toepassen in hun multiculturele en internationale studentengroep, op buitenlands studieverblijf of tijdens een stage bij een internationaal georiënteerde organisatie. Het panel verwelkomt dit initiatief dat duidelijk tegemoetkomt aan een behoefte bij studenten. Het raadt de aan om – in lijn met de oorspronkelijke gedachte – de leerlijn zeker voldoende publiciteit te geven in de Nederlandstalige opleidingen.

Leeromgeving

Tijdens de voorbereiding van het locatiebezoek merkte het panel op dat er in de stukken veel aandacht gaat naar de onderwijsleeromgeving van de opleidingen in de Faculteit Rechtsgeleerdheid. Naast de missie en visie van de faculteit en het daarbij horende Strategisch Plan, beschikt de faculteit ook over een didactisch concept. Dat concept vindt zijn oorsprong in de Beknopte Onderwijsvisie Faculteit Rechtsgeleerdheid uit 2012 en is sindsdien herwerkt (2017) en geactualiseerd (2022). In het beleidsdocument Didactisch Concept Faculteit Rechtsgeleerdheid wordt volgens het panel op een onderbouwde manier ingegaan op hoe de faculteit de leeromgeving heeft ingericht om de missie en onderwijsvisie te realiseren. De onderwijskundige uitgangspunten zijn kennisoverdracht, opbouw in complexiteit, aandacht voor (juridische) vaardigheden, zelfstudie, en problematisering (diepgang, discussie, reflectie) in de masterfase. Op basis van die uitgangspunten heeft de faculteit keuzes gemaakt bij de inrichting van onderwijsleeromgeving, met name waar het gaat over de jaarindeling, de rol van de docent, het contact met het beroepenveld, de aandacht voor praktijkervaring, nieuwe onderwijsconcepten, de rol van toetsing en feedback, en de evaluatie van het onderwijs. Uit de talrijke gesprekken tijdens het bezoek onthoudt het panel dat die uitgangspunten effectief terugkomen in de dagdagelijkse uitvoering van het onderwijs.

Elke opleiding in de Faculteit Rechtsgeleerdheid heeft dezelfde jaarindeling, die bestaat uit een gelijkmatige verdeling van de onderwijsbelasting over vier onderwijsblokken van tien weken. Elk blok bestaat in principe uit twee vakken, heeft een studiebelasting van 15 EC en telt zeven lesweken en een tentamenperiode van drie weken. Hertentamens worden in het volgende blok afgenomen. Het beperkte aantal vakken dat tegelijk wordt aangeboden en de gelijkmatige spreiding van de studielast doorheen het jaar dragen bij aan de

studeerbaarheid van de opleiding. Bovendien wordt in de eerste twee jaren van de bachelor ook gewerkt met voortgangstoetsen en bonussystemen om studenten te stimuleren tot zelfstudie tijdens de collegeweken. Studenten gaven tijdens de gesprekken aan dat die jaarindeling inderdaad aanzet tot een regelmatig studiegedrag en het beperkte aantal vakken dat tegelijk wordt aangeboden bijdraagt aan de studeerbaarheid van de opleiding. Gezien de gemaakte keuzes qua onderwijsconcept onderschrijft het panel de motivatie van de faculteit voor deze jaarindeling.

Bij de vorige visitatie vond het panel dat er veel verwacht werd van de eigen verantwoordelijkheid van de studenten en suggereerde het na te gaan in hoeverre studenten kunnen aangezet worden tot vroegtijdig en actief studiegedrag. Ook het huidige panel las in de stukken dat de opleidingen de verantwoordelijkheid voor de studievoortgang bij de student leggen. Volgens het huidige panel is die nadruk op zelfstandigheid zeker een goede zaak, maar is het ook van belang dat studenten geholpen worden hun verantwoordelijkheid te nemen. Tijdens de gesprekken bevestigden vertegenwoordigers van faculteit en opleidingen de visie en de verwachting dat studenten op universitair niveau eigenaarschap tonen over hun leerproces. Niettemin gaven diezelfde gesprekspartners ook aan dat sinds de vorige visitatie meer wordt gedaan om studenten te helpen die verantwoordelijkheid te nemen.

Die bijkomende ondersteuning bestaat uit een combinatie van initiatieven, zoals een verplichte deelname aan werkgroepenonderwijs in het eerste blok van de propedeuse, de inrichting van een Question & Answer-sessie voor eerstejaarsstudenten op het einde van elk onderwijsblok, de organisatie van tussentijdse toetsen en opdrachten, en een aanscherping van het voorlichtings-, begeleidings- en opvolgingsaanbod via de studieadviseurs. Zo kunnen studenten deelnemen aan mentorgroepen in de propedeuse, aan kick-off bijeenkomsten in het tweede bachelorjaar en in de masteropleidingen, aan studie-ondersteuningsgroepen, en in de eindfase ook aan scriptie-ondersteuningsgroepen. In de gesprekken kwam naar voren dat studenten die initiatieven kennen, in toenemende mate gebruiken en ook waarderen. De bachelorstudenten gaven aan dat zij tevreden waren met de wijze waarop zij begeleid werden in de overstap van de middelbare school naar een universitaire opleiding. Terwijl de meeste studenten begrip hadden voor de beslissing om verplicht aanwezig te zijn in de werkgroepen van het eerste propedeuseblok, vonden enkelingen dat dit haaks stond op de door de faculteit gepropageerde eigen verantwoordelijkheid. De gesprekken met management, docenten en studenten hebben het panel doen inzien dat studenten wel degelijk worden voorbereid op het nemen van eigen studieverantwoordelijkheid.

Een andere belangrijke pijler in het beleid om studenten te begeleiden naar eigenaarschap en verantwoordelijkheid is de expliciete aandacht voor activerend en innovatief onderwijs. Het panel las in de stukken dat het faculteitsbestuur in het Strategisch Plan 2021-2026 de doelstelling heeft geformuleerd om aantrekkelijk, activerend en innovatief onderwijs aan te bieden. Tijdens het bezoek heeft het panel aan verschillende gesprekspartners gevraagd hoe zij die activerende en innovatieve onderwijsvormen realiseren c.q. ervaren. Uit die gesprekken onthoudt het panel dat er de laatste jaren heel wat individuele initiatieven zijn opgestart en met succes uitgerold. Om die innovatieve onderwijsmethoden en tools beter kenbaar te maken voor alle collega's in de faculteit, is een best practices-catalogus ontwikkeld waarin docenten hun ervaringen met een vijftigtal ontwikkelde methoden en tools delen om elkaar te informeren en te inspireren. Het panel verwelkomt de talrijke relevante initiatieven en vindt de catalogus zelf een best practice, die op een gebruiksvriendelijke manier collega's over de grenzen van de eigen opleiding en afdeling aanzet om hun onderwijspraktijk te activeren en te innoveren. De catalogus voorziet volgens het panel ook in een reële behoefte binnen de Faculteit Rechtsgeleerdheid, aangezien uit de gesprekken naar voren kwam dat onderwijsinnovatie tot nu toe voornamelijk binnen de kleinere opleidingen is ontwikkeld en uitgerold. Bovendien draagt de catalogus ook bij tot een andere strategische doelstelling van de faculteit, namelijk de borging van eenheid en afstemming tussen de opleidingen.

De talrijke innovatieve tools en methoden doen ook een ander licht schijnen op de gebruikte onderwijsvormen binnen de opleidingen. Op basis van het geschreven materiaal had het panel de indruk dat heel wat vakken enkel gedoceerd werden als hoorcollege, zonder werkgroepen of seminars. Docenten en studenten hebben echter tijdens de gesprekken duidelijk aangegeven dat achter de term hoorcollege een breed palet aan onderwijsvormen schuilgaat, waarbij de docent in meer of mindere mate in interactie treedt met de studenten, bijvoorbeeld via een in de catalogus vermelde good practice. Uit de gesprekken bleek overigens wel dat er een grotere variatie aan (interactieve) onderwijsvormen bestaat in kleinere opleidingen, terwijl dit in overwegende mate ontbreekt in grotere afstudeerrichtingen. Het panel geeft de faculteit ter overweging om recht te doen aan de bestaande variatie aan activerende werkvormen door de terminologie te differentiëren en aan te passen in de onderwijsdocumentatie. Voorts kan de faculteit nog meer inzetten op het afstemmen van interactieve onderwijsvormen binnen een opleiding alsook de bestaande goede praktijken actiever verspreiden en ingang doen vinden over de verschillende opleidingen heen.

Het panel constateert op basis van de instroomcijfers dat de vijf Nederlandstalige masteropleidingen in belangrijke mate bestaan uit studenten die de Groningse bachelor Rechtsgeleerdheid hebben afgerond. De masters Fiscaal Recht (59%) en Nederlands Recht (25%) hebben een degelijke instroom aan studenten met een hbo-bachelordiploma en een afgeronde premaster. Echter, onder de jaarlijkse instroom van 250 masterstudenten Nederlands Recht bevindt zich slechts in uitzonderlijke gevallen een bachelor gediplomeerde uit een andere juridische faculteit. Daarnaast trekt enkel de master Recht en Bestuur ook wo-bachelors aan uit een andere instelling (12,5%). De masters IT-Recht en Notarieel Recht bieden momenteel geen premaster aan. Hoewel studenten met het juiste wo-diploma kunnen instromen, al dan niet met een schakelprogramma, zijn er amper aanmeldingen 'van buiten' voor beide opleidingen. Volgens het panel is hier ruimte voor ontwikkeling, met name wat betreft de communicatie over en profilering van de Nederlandstalige masteropleidingen naar de buitenwereld toe. Op die manier zou ook de (lichte) terugval in studentenaantallen bij een aantal opleidingen kunnen worden opgevangen.

Omdat uit de stukken bleek dat in de meeste Nederlandstalige opleidingen het studierendement redelijk laag lag, heeft het panel dit onderwerp met het management, de docenten en de studenten besproken. Uit die gesprekken komt een genuanceerd en door alle gesprekspartners gedeeld beeld naar voren, zowel per opleiding als over de opleidingen heen. Studenten in de bacheloropleiding die met succes de propedeuse halen, slagen er bijna altijd in om de opleiding ook af te ronden. De meerderheid van de studenten doet dit echter niet in de nominale studieperiode van drie jaar omdat ze hun programma willen uitbreiden met extra-curriculaire onderdelen zoals een stage, een buitenlandverblijf, een bestuursjaar, enz. Studenten gaven tijdens de gesprekken aan dat het ene vak weliswaar zwaarder is dan het ander, maar dat in geen enkele opleiding één of meerdere vakken structureel voor (aanzienlijke) studievertraging zorgen. Docenten van hun kant vinden het geoorloofd dat studenten hun studieperiode verlengen met (extra-)curriculaire activiteiten. Omdat stages en buitenlandverblijven zich niet altijd conformeren aan de jaarindeling van de faculteit, leidt dit soms tot bijkomende vertraging.

Het panel constateert voorts dat het studierendement bij de masteropleidingen niet eenvoudig te duiden is. Aan de ene kant is er een groep studenten die beoogt - en erin slaagt - om nominaal af te studeren. Hoewel er geen individuele vakken zijn die systematisch leiden tot studievertraging, hebben enkele masterstudenten tijdens het bezoek wel aangegeven dat afstuderen in de nominale periode van één jaar bijzonder zwaar is. Bovendien biedt de jaarindeling met vakken, opdrachten en deadlines deze nominale studenten beperkte ruimte om afstand te nemen van, en te reflecteren op, de leerstof. Aan de andere kant zijn er heel wat studenten die hun eenjarige opleiding combineren met een tweede masteropleiding, of bijkomende vakken volgen met het oog op civiel effect. Die mogelijkheid is structureel verweven met de missie, visie en strategie

van de opleidingen aan de Faculteit Rechtsgeleerdheid in Groningen. Ten derde zijn er ook studenten die net als in de bacheloropleiding hun studieperiode willen uitbreiden met een stage en/of een studieperiode in het buitenland. Het panel heeft begrip voor alle toekomstgerichte overwegingen die studenten ertoe aanzetten hun studieperiode te verlengen. Niettemin vindt het panel dat het gerapporteerde gemiddelde van 26 maanden te lang is voor een éénjarige masteropleiding. Het raadt de faculteit en de opleidingen aan om die termijn terug te brengen. De nieuwe aanpak “scriptie als vak” vormt hiertoe een nuttige, maar zeker niet alleenzalmakende bijdrage.

Docenten

Volgens het didactisch concept van de faculteit speelt kennisoverdracht een centrale rol. Om dit te bereiken is gekozen voor een docentgestuurde inrichting van het onderwijs. Als expert kent de docent de juridische kernleerstukken en bijbehorende terminologie in het vakgebied. Docenten bieden het overzicht en de kernelementen van de leerstof aan tijdens de colleges, zorgen voor oefening tijdens het werkgroep onderwijs en geven studenten feedback tijdens hun leerproces. Op basis van de gesprekken ter plaatse stelt het panel vast dat die didactische betrachtning ook daadwerkelijk wordt gerealiseerd: docenten zijn specialist en wetenschappelijk actief in hun vakgebied, staan stevig in de rechtspraktijk, en beschikken over onderwijservaring en didactische vaardigheden. De studenten bevestigden aan het panel wat zij al jaren melden in de Nationale Studenten Enquête, namelijk dat ze niet enkel erg tevreden zijn over de inhoudelijke deskundigheid van hun docenten maar ook over hun didactische bekwaamheid en hun beschikbaarheid. Uit de scriptiereview onthoudt het panel bovendien dat docenten – scriptiebegeleiders sterk verbonden zijn met onderzoek in het algemeen en de thema’s die in de eindwerken aan bod komen in het bijzonder.

Die positieve waardering voor docenten hangt volgens het panel samen met de inspanningen van de faculteit ten aanzien van de docentprofessionalisering. Zowel beginnende als gevorderde docenten benadrukten tijdens het bezoek dat ze hun gading vinden in het gevarieerde professionaliseringsaanbod van de faculteit en de universiteit. Ongeveer 80% van de hoogleraren en universitaire (hoofd)docenten beschikt inmiddels over een Basiskwalificatie Onderwijs. Lectoren die enkel werkgroepenonderwijs verzorgen, hebben een didactische cursus gevolgd met het oog op die specifieke onderwijsvorm. Wanneer Nederlandstalige docenten in het Engels onderwijs verzorgen of buitenlandse docenten in het Nederlands college geven, wordt hun taalvaardigheid getoetst door het Talencentrum van de universiteit. Het panel vindt (de aandacht voor) onderwijsprofessionalisering een sterk punt. Bovendien heeft het tijdens het bezoek heel wat voorbeelden gezien van onderwijskundige expertise, en onderwijskundig leiderschap, bij een zeer gevarieerde groep aan docenten.

Het panel stelt vast dat sinds de vorige visitatie de onderwijsformatie gestegen is. Volgens de uitgebreide en informatieve bijlage Overzicht Onderwijsinzet 2023-2024 waren bij de start van het academiejaar in totaal 262 wetenschappelijke stafleden voor 205 fte verbonden aan de Faculteit Rechtsgeleerdheid. Samen vertegenwoordigen ze 123,5 fte aan onderwijsformatie, een toename van 4 fte ten opzichte van het vorige academiejaar en ruim 40% meer dan in 2018-2019.

In lijn met het kennisgeoriënteerde didactisch concept wordt het personeel toegewezen aan discipline-gerelateerde vakgroepen en niet aan opleidingen. De expertise van de verschillende vakgroepen wordt in vrijwel alle opleidingen ingezet en talrijke vakken worden aangeboden in meerdere opleidingen of afstudeerrichtingen. De staf-studentratio kan daarom moeilijk per opleiding of afstudeerrichting worden uitgesplitst. Voor de hele faculteit bedraagt de staf-studentratio 1:36 in 2023-2024. Het panel stelt vast dat deze verhouding aanzienlijk verbeterd is sinds de vorige visitatie (1:46 in 2018-2019).

Voorzieningen

Hoewel een heraccreditatie voornamelijk aandacht besteedt aan opleidingsspecifieke voorzieningen, wil het panel twee algemene ontwikkelingen voor het voetlicht brengen. Ten eerste is de universiteit in het vorige academiejaar 2022-2023 overgestapt op de digitale leeromgeving Brightspace. Dit betekent dat elk vak in elke opleiding over een eigen digitale omgeving beschikt. Docenten en studenten maken intensief gebruik van Brightspace voor het verstrekken van studiehandleidingen en onderwijsmateriaal, het nakijken van ingeleverde stukken, (peer) feedback en communicatie. Ook het materiaal dat het panel ter voorbereiding van de visitatie heeft bestudeerd, is ter beschikking gesteld in deze leeromgeving. Uit de gesprekken met studenten en docenten blijkt dat men over het algemeen tevreden is met de functionaliteiten en het gebruiksgemak van de nieuwe leeromgeving.

Ten tweede is de faculteit sinds 2024 gehuisvest in een nieuw pand, het Rölinggebouw. Voor het eerst in lange tijd zijn alle medewerkers van de Faculteit Rechtsgeleerdheid in één pand verenigd. Het panel heeft tijdens de visitatie een bezoek gebracht aan het nieuwe gebouw en bij die rondleiding vastgesteld dat de state-of-the-art inrichting effectief aansluit bij drie kerndoelen van het Strategisch Plan: het verzorgen van aantrekkelijk, activerend en innovatief onderwijs; het waarborgen van eenheid binnen en afstemming tussen de opleidingen, en het bevorderen van de synergie tussen de Nederlandstalige en Engelstalige opleidingen. De mooie studie- en samenwerkplekken op de begane grond van het gebouw dragen volgens het panel bij aan het gemeenschapsgevoel. Het panel waardeert ook dat alle studieverenigingen op één verdieping bij elkaar zijn gebracht. Dit zal de verdere samenwerking, met name met de studieverenigingen van Engelstalige opleidingen, ongetwijfeld versterken.

Bachelor Rechtsgeleerdheid

De bachelor Rechtsgeleerdheid is een voltijdse driejarige opleiding van 180 EC. Een overzicht van het curriculum is opgenomen in Bijlage 2 bij dit rapport. Alle studenten volgen dezelfde vakken tijdens de propedeuse, gericht op oriëntatie op het recht en academische vaardigheden. Vanaf het tweede jaar kiezen studenten voor één van de zes specialisaties:

- Ongeveer de helft van de studenten volgt de afstudeerrichting Nederlands Recht, die vier juridische leerlijnen omvat - Privaatrecht, Strafrecht, Bestuursrecht en Staatsrecht – en één vaardighedenleerlijn met onder meer juridische onderzoeksvaardigheden. Elke leerlijn is verspreid over de opleidingsjaren en draagt bij aan het realiseren van de eindkwalificaties. De opleiding wordt afgesloten met een afstudeertraject, de “Studentenrechtbank”.
- Ook de specialisatie IT-recht is ontworpen als een civiel effect-afstudeerrichting gericht op togaberoepen, met een focus op de complexe relatie tussen recht en technologie. Het curriculum omvat vijf leerlijnen, waarin specifiek aandacht wordt besteed aan IT-Recht, Recht van de EU, en juridisch onderzoek over IT-casussen. De afsluitende Studentenrechtbank behandelt geschillen rond IT-recht.
- De specialisatie Internationaal en Europees Recht biedt een brede kijk op juridische kwesties met een internationale dimensie. Naast gemeenschappelijke civiel-effectvakken in Privaatrecht, Strafrecht en Bestuursrecht volgen studenten ook een unieke leerlijn met vakken als Law of the European Union en Introduction to Common Law. De vaardighedenlijn is gericht op Engelstalig onderzoek en internationale presentaties, culminerend in de Studentenrechtbank.
- De specialisatie Fiscaal Recht richt zich op het trainen van toekomstige belastingadviseurs met een stevige basis in fiscale wetgeving. Het curriculum omvat een fiscale leerlijn waar studenten kennis maken met zowel nationale als Europese belastingwetten. De Studentenrechtbank biedt praktijkervaring binnen de belastingrechtelijke context.
- De specialisatie Notarieel Recht bereidt studenten voor op een carrière als kandidaat-notaris. Het curriculum bestaat uit civiel-effectvakken en notariële leerlijnen met vakken als Personen-, Familie- &

Erfrecht en Notariswet. De opleiding wordt afgesloten met een Notarieel Onderzoeksproject, een combinatie van academisch schrijven en praktijkgerichte vaardigheden.

- De specialisatie Juridische Bestuurskunde biedt een mix van juridische en bestuurskundige kennis, gericht op het begrijpen en analyseren van publieke sectorvraagstukken. Het curriculum omvat leerlijnen in Bestuurskunde, Staatsrecht en Privaatrecht, en vakken zoals Elementaire Bestuurskunde en Beleidsanalyse. De vaardighedenlijn richt zich op sociaalwetenschappelijk en bestuurskundig onderzoek, en culmineert in een Bestuurskundig Onderzoeksproject.

Het panel stelt vast dat de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid beschikt over een robuust curriculum met een duidelijke samenhang tussen de specialisaties, de leerlijnen en de opleidingsjaren. De beslissing om te starten met een gemeenschappelijke propedeuse doet recht aan de kritiek van het vorige panel dat de opzet van de opleiding leidt tot vroegtijdige specialisatie. In de huidige structuur kunnen studenten zich oriënteren in het eerste jaar om nadien een weloverwogen keuze te maken voor een specialisatie, die ze dan met de nodige diepgang kunnen bestuderen in het tweede en derde jaar. Het panel waardeert ook de vormgeving van het curriculum via deels gemeenschappelijke, deels unieke leerlijnen zodat studenten zowel een gemeenschappelijke basis als een eigen specialisme verwerven. Het panel vindt de aanpak van de vaardighedenleerlijn erg sterk: studenten verwerven algemene academische skills en specifieke juridische onderzoeksvaardigheden waarbij expliciet aandacht wordt besteed aan de gedifferentieerde verwachtingen binnen de respectieve afstudeerrichtingen. Ten slotte is het panel van oordeel dat de bacheloropleiding erin slaagt om per specialisatie die vakken aan te bieden in het curriculum die studenten, na afronding van een vervolgopleiding op masterniveau, voorbereiden op de specifieke verwachtingen van het beroepenveld.

In aanvulling op wat reeds onder de algemene bevindingen is vermeld, onthoudt het panel uit het gesprek met studenten van de bachelor Rechtsgeleerdheid dat zij erg tevreden zijn over de manier waarop aandacht wordt besteed aan de overgang tussen de middelbare school en de universiteit. Eenzelfde waardering geldt voor de ondersteuning van studieadviseurs bij het kiezen voor een specialisatie en het voorbereiden op een masteropleiding.

Op basis van uitgebreide informatie met cijfermateriaal rond instroom, doorstroom en rendement stelt het panel vast dat 573 studenten in 2022-2023 zijn ingestroomd. Dat cijfer ligt even hoog als bij de vorige visitatie, maar valt lager uit dan tijdens de twee vorige “Corona”-jaren. Ongeveer 75% van de instromers heeft een vwo-achtergrond, terwijl 16% de opleiding aanvangt na een afgeronde hbo-propedeuse. Ruim een derde van het cohort 2022 is tijdens of na het eerste jaar uitgevallen. Studenten die met een positief Bindend Studie Advies de opleiding voortzetten, behalen voor de overgrote meerderheid ook hun diploma. Het panel begrijpt uit het onderbouwde cijfermateriaal en de gesprekken ter plaatse dat zowel uitval als rendement erg fluctueert de laatste jaren omdat studenten een deel van hun opleiding in de Coronaperiode hebben gevolgd waarbij andere eisen werden gesteld aan instroom en doorstroom. Bovendien hebben sommige studenten die het einde van hun opleiding naderden bij de versoepeling van de Corona-maatregelen ervoor gekozen prioriteit te geven aan hun sociale leven. Het panel constateert dan ook dat er de laatste tijd geen directe correlatie is tussen de studeerbaarheid van de opleiding en de cijfers rond uitval en rendement.

Het panel constateert na bestudering van de eindwerkstukken dat er per specialisatie momenteel verschillende eisen worden gesteld aan het eindproduct – Studentenrechtbank of Onderzoeksproject – waarmee een bachelorstudent Rechtsgeleerdheid de gerealiseerde eindkwalificaties aantoonst. Dit is een punt van zorg omdat er op die manier geen gelijk speelveld bestaat tussen studenten van de verschillende specialisaties. Beide eindwerkstukken zijn relevante producten op zichzelf, maar ze testen niet in gelijke mate de competenties waaraan elke bachelor afgestudeerde Rechtsgeleerdheid moet voldoen. Voorts kwam uit de scriptiereview ook de beperkte aandacht voor (verantwoording van) onderzoeksmethodiek naar voren

in alle afstudeerrichtingen, een punt dat reeds door het vorige visitatiepanel was opgemerkt. Tijdens de gesprekken gaven het opleidingsmanagement en de docenten aan dat er sinds de vorige visitatie heel wat aandacht is gegaan naar het traject van de Studentenrechtbank en de aan te leveren producten. Het gaat dan zowel om het wetenschappelijk essay, als om probleemdefiniëring, analyse en taalgebruik. Ook het schrijfplan, waarin de centrale onderzoeksvraag en de onderzoeksmethoden worden geformuleerd, krijgt nu meer gewicht binnen het traject. Ten slotte heeft de opleiding sinds kort een coördinator aangeduid voor het opleidingsonderdeel Studentenrechtbank over de verschillende specialisaties heen. De coördinator stemt inspanningen van de verschillende vakgroepen op elkaar af en zorgt voor kalibratie waar nodig. Het panel waardeert en erkent de inspanningen van de opleiding maar stelt tegelijk vast in de scriptiereview dat de resultaten nog niet over de hele lijn positief zijn. Dit is volgens het panel een belangrijk aandachtspunt voor de zeer nabije toekomst. In de gesprekken bevestigden de coördinator en de docenten/begeleiders dat zij de bezorgdheden van het panel delen, ook wat betreft het gelijke speelveld met de onderzoeksprojecten. Zowel het panel als de opleiding zien ruimte voor verdere afstemming wat betreft leerdoelen, verwachtingen en beoordelingscriteria van de eindwerkstukken, naar analogie met het onlangs opgestarte 'Scriptie als vak'.

Master Fiscaal Recht

De master Fiscaal Recht bouwt voort op de afstudeerrichting Fiscaal Recht van de bachelor Rechtsgeleerdheid en voorziet studenten van brede fiscale en juridische kennis. Het curriculum (zie bijlage 2 bij dit rapport) is opgebouwd uit 60 EC aan vaste onderdelen, met inbegrip van een afsluitende masterscriptie (12 EC). Het programma behandelt complexe fiscaalrechtelijke thema's met aandacht voor verschillende belastingwetten, andere juridische disciplines, bedrijfseconomie en ethiek. In het seminaar Belastingrecht worden schriftelijke en mondelinge vaardigheden geoefend op het gebied van belastingrecht. De opleiding bestaat/bestond in verschillende varianten: een voltijdse variant met instroom in september en in februari, een deeltijdvariant voor werkstudenten en een duale variant, de zogenaamde Praktijkmaster Fiscaal Recht. De duale variant wordt sinds 2023-2024 niet meer aangeboden en de opleiding is voornemens om ook de februari-instroom op te heffen wegens een te beperkt aantal aanmeldingen. In de deeltijdvariant volgen studenten hetzelfde curriculum als de voltijdse studenten maar spreiden de studielast (gemiddeld 12 tot 18 EC per semester) over een langere periode. Het panel stelt vast op basis van de uitgebreide beschrijving in de zelfevaluatie en de gesprekken met management, docenten en studenten dat de masteropleiding Fiscaal Recht beschikt over een duidelijk en samenhangend curriculum waarbij de overzichtelijke structuur de studeerbaarheid ten goede komt. Ondanks de vaste curriculumonderdelen, waarden de studenten de mogelijkheid om eigen accenten aan te brengen in het seminaar, het Recht in Praktijk onderdeel en de scriptie.

Studenten hebben toegang tot de master Fiscaal Recht als zij de afstudeerrichting Fiscaal Recht van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid hebben behaald of een daarmee vergelijkbaar niveau hebben bereikt via een andere opleiding en een schakelprogramma. Op basis van de informatie met cijfermateriaal rond instroom en rendement stelt het panel vast dat de masteropleiding zowel studenten uit de eigen bacheloropleiding (afstudeerrichting Fiscaal Recht) aantrekt als studenten met een relevante hbo-vooropleiding en een afgeronde premaster. Sinds de vorige visitatie is de verhouding ongeveer 40% eigen doorstroom en 60% studenten met een premaster. De instroom fluctueert elk jaar behoorlijk en kende een eenmalige piek (100) in het Coronajaar 2020-2021. Het cohort 2023-2024 bestaat uit 36 studenten, waarvan (voor de eerste keer in vijf jaar) één wo-student uit een andere universiteit. Uit de gesprekken met docenten en studenten onthoudt het panel dat alle studenten, ongeacht hun vooropleiding en eventuele werkervaring, zich thuis voelen in de opleiding en bij elkaar. De overstap van de bacheloropleiding / premaster / werkplek verloopt vlot. In het Seminaar wordt actief gewerkt aan de integratie van de verschillende groepen.

Wat het rendement betreft, ongeveer 20% van de voltijdstudenten studeert nominaal af, terwijl 70% dit doet binnen de twee jaar, en slechts 5% de opleiding stopt. Hoewel er geen structurele obstakels zijn die beletten om het programma nominaal af te ronden, gaven studenten wel aan dat het heel pittig is om dit effectief te doen in één jaar omdat de opeenvolging van blokken weinig ruimte laat voor reflectie. Aangezien het curriculum geen stage of buitenlandverblijf omvat, beslissen studenten vaak al vroeg in hun studiejaar om uit te lopen met extra-curriculaire activiteiten. Bovendien zijn er verschillende studenten die extra vakken volgen met het oog op het behalen van civiel effect.

Zowel studenten als docenten gaven aan dat de beperkte omvang van een cohort toelaat om op een interactieve manier les te geven, ook in hoorcolleges. Bovendien zijn er korte lijntjes tussen studenten en docenten, die effectief gebruikt worden (topics voor schrijfp opdrachten of scriptie) en wanneer studenten achterstand oplopen. In lijn met de hoge scores in de Nationale Studenten Enquête bevestigden de studenten aan het panel dat zij zeer tevreden zijn over de inhoudelijke deskundigheid, de didactische vaardigheden en de beroepservaring van de docenten in de masteropleiding Fiscaal Recht.

Ten slotte heeft het panel tijdens het bezoek geconstateerd dat docenten en studenten die aan het gesprek deelnamen zich opwierpen als ware ambassadeurs van de opleiding. Op het einde van de sessie vatte een student de opleiding als volgt samen: “de master Fiscaal Recht is een mooie opleiding met goede docenten; het niveau is echt goed en beantwoordt aan de verwachtingen op het vlak van academische kennis en vaardigheden.”

Master IT-Recht

De master IT-Recht bouwt voort op de afstudeerrichting IT-Recht van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid. Het curriculum (zie bijlage 2 bij dit rapport) is opgebouwd uit een theoretische leerlijn van zes inhoudelijke vakken (36 EC) en een vaardighedenleerlijn die bestaat uit een Seminarium (6 EC), Recht in Praktijk (6 EC) en de afstudeerscriptie (12 EC). Het programma heeft voornamelijk verplichte onderdelen om te voldoen aan de verwachtingen van de beroepspraktijk rond Intellectueel Eigendomsrecht en Privacyrecht: studenten die de bachelor specialisatie en de master IT-Recht combineren, komen in aanmerking voor civiel effect. Op basis van de uitgebreide beschrijving in de zelfevaluatie en de gesprekken met management, docenten en studenten stelt het panel vast dat de masteropleiding IT-Recht beschikt over een samenhangend curriculum met een duidelijke visie: de opleiding bouwt voort op een specialistisch bachelorprogramma, benadrukt de ontwikkeling van het IT-Recht en de samenhang met de informatiesamenleving, realiseert diepgang in de vakken en voldoet aan de eisen van civiel effect. Het panel is zich ervan bewust dat het huidige curriculum een positieve ontwikkeling heeft doorgemaakt sinds de vorige visitatie. Vlak na dat bezoek heeft de faculteit een hoogleraar IT-Recht aangetrokken. Onder haar leiding en na consultaties met docenten en studenten heeft het curriculum een duidelijk IT-Rechtprofiel gekregen.

De opleiding bestaat/bestond in verschillende varianten: een voltijdse variant met instroom in september en in februari, en een deeltijdvariant voor werkstudenten. De deeltijdvariant wordt sinds 2023-2024 niet meer aangeboden en de opleiding is voornemens om ook de februari-instroom op te heffen wegens een te beperkt aantal aanmeldingen. Uit het gesprek met docenten onthoudt het panel dat in vergelijking met andere masteropleidingen de februari-variant IT-Recht minder obstakels (voor studenten) en bijkomende werkdruk (voor docenten) met zich meebrengt omdat deze thematische opleiding bestaat uit vakken die minder op elkaar voortbouwen. Het panel geeft de opleiding dan ook ter overweging om na te gaan of het behoud van de februari-instroom haalbaar is.

Voor toegang tot de master IT-recht is de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid, afstudeerrichting IT-recht of de bachelor IT-recht vereist. Op basis van de informatie met cijfermateriaal rond instroom en rendement stelt het panel vast dat de masteropleiding jaarlijks ongeveer 50 studenten aantrekt, die bijna exclusief uit de eigen bacheloropleiding (afstudeerrichting IT-Recht) doorstromen. De opleiding kiest ervoor om geen schakelprogramma aan te bieden; in individuele gevallen kan de toelatingscommissie besluiten om studenten uit een andere afstudeerrichting van de bachelor Rechtsgeleerdheid toe te laten nadat ze deficiënties voor IT-Recht hebben weggewerkt. Het panel onderschrijft aan de ene kant de keuzes van de opleiding ten aanzien van toelating, maar geeft aan de andere kant ook ter overweging om zich meer te profileren met het oog op wo-instroom 'van buiten'.

Wat het rendement betreft, ongeveer 10% van de voltijdstudenten studeert nominaal af, terwijl 50% dit doet binnen de twee jaar, en ongeveer 15% de opleiding stopt. Het panel begrijpt uit de analyse van het cijfermateriaal en de gesprekken dat heel wat studenten de master IT-Recht combineren met de master Nederlands Recht. Het beperkte rendement na twee jaar en de relatief grote uitval wijzen volgens het panel dan ook eerder op de combinatie van masteropleidingen dan op een systematisch probleem van studeerbaarheid.

Zowel studenten als docenten gaven aan dat de beperkte omvang van een cohort toelaat om op een interactieve manier les te geven, ook in hoorcolleges. Het Seminarium wordt op een student-gecentreerde wijze ingericht waarbij de focus in de contactmomenten ligt op de toekomstige arbeidsmarkt. Bovendien zijn er korte lijntjes tussen studenten en docenten. In lijn met de hoge scores in de Nationale Studenten Enquête bevestigden de studenten aan het panel dat zij zeer tevreden zijn over de inhoudelijke deskundigheid, de didactische vaardigheden en de beroepservaring van de docenten.

Uit de gesprekken bleek voorts dat de masteropleiding IT-Recht een voortrekkersrol vervult binnen de Faculteit Rechtsgeleerdheid op het vlak van innovatieve en activerende onderwijsvormen. Aan de ene kant is er voor studenten een ruim aanbod om het vak Recht in Praktijk in te vullen: specialistische masterclasses IT-Recht, E-commerce of Octrooirecht waarbij op locatie bij bedrijven of advocatenkantoren opdrachten worden uitgevoerd, juridische adviesverlening bij de IT-rechtswinkel, en onderzoeks- of consultancyprojecten bij de Wetenschapswinkel. Bovendien volgen studenten vaak het extra-curriculaire vak Legal English, ter voorbereiding op een eventuele Engelstalige beroepspraktijk. Aan de andere kant is een aantal docenten uit verschillende vakgroepen volop aan het experimenteren met activerende werkvormen in hoorcolleges. In het vak Privacy & Gegevensbescherming wordt in het bijzonder de aansluiting met de praktijk gemaakt: docenten leggen studenten in de Active Learning Classroom een real life casus voor met de vraag advies uit te brengen dat ook wordt geïmplementeerd. Deze ontwikkelingen gebeuren onder de inspirerende leiding van de recent aangeworven hoogleraar die tevens voorzitter is van de universiteitsbrede werkgroep Onderwijsinnovatie en AI. Het panel waardeert die aanpak, die overigens ook aanwezig is in enkele andere, kleinere opleidingen. Het panel constateert dat de docenten en het management van de opleiding IT-Recht over de nodige onderwijs-innovatieve expertise en leiderschap beschikken om deze "proeftuinen" via de bestaande structuren (zoals onderwijsdagen) binnen de faculteit uit te dragen naar andere, grotere opleidingen.

Master Nederlands Recht

De master Nederlands Recht bouwt voort op de bachelor Rechtsgeleerdheid en beoogt studenten een diepgaande specialisatie in een deelgebied van het Nederlands Recht te geven. Het curriculum (zie bijlage 2 bij dit rapport) is opgebouwd uit 60 EC en bestaat voor elke afstudeerrichting uit zes domeinvakken (36 EC), een Seminarium (6 EC), een Recht in Praktijk-onderdeel (6 EC) en een masterscriptie (12 EC).

- De afstudeerrichting Arbeidsrecht concentreert zich op de kernaspecten van Nederlands individueel en collectief arbeidsrecht, inclusief socialezekerheidsrecht, met inzichten in Europees en internationaal arbeidsrecht. Studenten krijgen de kans om praktische vaardigheden te ontwikkelen via een masterclass gericht op procederen in arbeidszaken, in samenwerking met verschillende advocatenkantoren en rechtbanken.
- In de afstudeerrichting Ondernemingsrecht wordt diepgaande kennis over het Nederlandse ondernemingsrecht aangeboden, met nadruk op internationale en Europese invloeden. Studenten hebben de mogelijkheid om zich te specialiseren via seminars en praktijkgerichte masterclasses, met keuzes zoals Corporate Litigation of Insolventierecht.
- De afstudeerrichting Privaatrecht bouwt voort op de onderwerpen die tijdens de bachelor reeds aan de orde kwamen en omvat vakken als Bijzondere Overeenkomsten, Goederenrecht, Internationaal Privaatrecht en Civiele Rechtspleging. Studenten kunnen zich specialiseren in gebieden zoals personen- en familierecht, vastgoedpraktijk of zakelijke procespraktijk.
- In de afstudeerrichting Staats- en Bestuursrecht wordt de nadruk gelegd op de relatie tussen theorie en praktijk, met een focus op bestuurskundig en juridisch-empirisch onderzoek. Studenten verkennen verschillende aspecten van staats- en bestuursrecht, inclusief Europese dimensies, en kunnen kiezen uit diverse vakken om hun interesses te verkennen.
- De afstudeerrichting Strafrecht biedt een diepgaande analyse van het strafrecht en strafprocesrecht, met aandacht voor internationale en Europese invloeden. Studenten kunnen zich specialiseren via seminars en praktijkervaring opdoen via stages en masterclasses, inclusief een criminologisch programma als aanvulling op het strafrechtelijke curriculum.

De opleiding bestaat/bestond in verschillende varianten: een voltijdse variant met instroom in september en in februari, een deeltijdvariant voor werkstudenten en een duale variant, de zogenaamde Togamaster. De deeltijdvariant wordt sinds 2023-2024 niet meer aangeboden en de opleiding is voornemens om ook de februari-instroom op te heffen wegens een te beperkt aantal aanmeldingen. De duale variant is een selectieve opleiding voor 15 à 20 studenten per jaar. Ze heeft een omvang van 60 EC en duurt anderhalf jaar. Studenten volgen vijf van de plichtvakken uit één van de specialisaties, waarbij minstens één internationaal en Europeesrechtelijk georiënteerd vak, een Seminar Rechtspleging (6 EC), een Stage (12 EC) en een scriptie (12 EC). Het panel sprak met een student uit de duale variant, die de opleiding zowel pittig als verrijkend noemde.

Het panel stelt vast dat de masteropleiding Nederlands Recht beschikt over een curriculum met een stevige structuur die in alle specialisaties wordt aangehouden. De onderdelen binnen elke afstudeerrichting vertonen bovendien een duidelijke samenhang, zowel wat betreft de inhoudelijke domeinvakken als de vaardighedenlijn met onderzoeks- en beroepsgeoriënteerde elementen. Het panel begrijpt dat het moeilijk is om veel keuzevakken aan te bieden binnen een opleiding met zulke structuur. De huidige aanpak bevordert in ieder geval de coherentie van het programma over de specialisaties heen. Het panel waardeert voorts de beslissing van de faculteit en de opleiding om - in opvolging van het vorige visitatierapport - de studiepunten van de scriptie terug te brengen en aan te wenden voor een praktijk-georiënteerd onderdeel (Recht in Praktijk). Hoewel dit onderdeel recent is ingevoerd, zal het ongetwijfeld een toegevoegde waarde betekenen voor de masterstudent.

Uit de gesprekken met docenten onthoudt het panel voorts dat de opleiding niets voelt voor de verplichte invoering van de component "Scriptie als vak". Wel gaven gesprekspartners uit de verschillende specialisaties aan dat zij momenteel al een systeem hanteren dat de sterke elementen uit "Scriptie als vak" (afspraken rond start- en einddatum, alsook over het aantal contact-, inlever- en feedback momenten)

combineert met maatwerk per student (in functie van curriculaire en extra-curriculaire studieplannen) en beoordelaar (beschikbaarheid en preventie van piekbelasting).

In opvolging van het vorige visitatierapport is er volgens de opleiding meer aandacht voor schriftelijke (onderzoeks)vaardigheden in het curriculum alsook voor onderzoeksmethodiek in de eindwerkstukken. Het panel constateert aan de ene kant dat een aantal maatregelen is genomen maar dat aan de andere kant de resultaten voorlopig beperkt zijn. Uit de scriptiereview blijkt dat de schriftelijke vaardigheden weliswaar aan de maat zijn, maar dat in talrijke scripties weinig werk wordt gemaakt van methodologische verantwoording. Niettemin is methodologie een criterium in het beoordelingsformulier en wordt het in de regel ook positief beoordeeld. Hier ligt volgens het panel nog heel wat ruimte voor verbetering. Onderzoeksmethodologie blijft dan ook een belangrijk aandachtspunt in de nabije toekomst.

Op basis van de informatie met cijfermateriaal rond instroom en rendement stelt het panel vast dat de masteropleiding jaarlijks ongeveer 250 studenten aantrekt, zowel uit de eigen bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid als met een relevante hbo-vooropleiding en een afgeronde premaster. De instroom van studenten uit andere universiteiten is minimaal (gemiddeld 2%). Sinds de vorige visitatie is de verhouding ongeveer 75% eigen doorstroom en 25% studenten met een premaster. De instroom fluctueert elk jaar behoorlijk en kende een piek (380) in het Coronajaar 2020-2021. Het cohort 2023-2024 bestaat uit 190 studenten.

Wat het rendement betreft, ongeveer 10% van de voltijdstudenten studeert nominaal af, terwijl 41% dit doet binnen de twee jaar, en ongeveer 10% de opleiding stopt. Het panel begrijpt uit de analyse van het cijfermateriaal en de gesprekken dat heel wat studenten twee specialisaties combineren, al dan niet binnen de master Nederlands Recht. Het beperkte rendement na twee jaar en de uitval wijzen volgens het panel dan ook eerder op een verzwaard programma dan op een systematisch probleem van studeerbaarheid. Die vaststelling wordt gedeeld door de studenten, die aangaven dat het curriculum geen systematische struikelvakken telt. Docenten gaven bovendien aan dat zij geïnteresseerde studenten ook effectief aanmoedigen om een extra-curriculaire periode aan hun opleiding toe te voegen. Gereputeerde advocatenkantoren verwachten immers van toekomstige medewerkers dat zij tijdens hun studie ook stage hebben gelopen.

Uit de gesprekken met studenten en docenten onthoudt het panel voorts dat er niet veel variatie aan onderwijsvormen is in de masteropleiding. Elke docent vult de zogenaamde mastercolleges naar eigen inzicht en in functie van de groepsgrootte al dan niet activerend en interactief in. Zowel het Seminaar als het Recht in Praktijk-onderdeel zijn studentgericht. Ook in deze sessie gaven studenten aan tevreden te zijn over de docenten, met name wat betreft hun inhoudelijke deskundigheid, betrokkenheid en bereikbaarheid.

Master Notarieel Recht

De master Notarieel Recht sluit aan op de afstudeerrichting Notarieel Recht van de bachelor Rechtsgeleerdheid en is vooral gericht op verdieping en verbreding van de reeds opgedane kennis. Het curriculum (zie bijlage 2 bij dit rapport) is opgebouwd uit 60 EC en bestaat uit vier kernvakken (24 EC), twee keuzevakken (12 EC), een seminaar (6 EC), een Recht in Praktijk-onderdeel (6 EC) en een scriptie (12 EC). De kernvakken vormen de theoretische leerlijn van de opleiding, de vaardighedenleerlijn wordt gevormd door het seminaar en de masterscriptie. Het vak Recht in Praktijk (6 EC) bereidt studenten voor op het notariële beroepenveld via een stage op een notariskantoor, Masterclasses of een onderzoeksstage bij de vakgroep. Gemotiveerde studenten kunnen na selectie deelnemen aan de Top Class Notarieel Recht, een samenwerkingsinitiatief van verschillende notariële vakgroepen in Nederland waarbij hun studenten via lezingen en papers theorie en praktijk combineren.

De opleiding bestaat/bestond in verschillende varianten: een voltijdse variant met instroom in september en in februari, een deeltijdvariant voor werkstudenten en een duale variant, de zogenaamde Praktijkmaster Notarieel Recht. Zowel de duale als de deeltijdvariant wordt sinds 2023-2024 niet meer aangeboden en de opleiding is voornemens om ook de februari-instroom op te heffen wegens een te beperkt aantal aanmeldingen.

Het panel stelt vast op basis van de uitgebreide beschrijving in de zelfevaluatie en de gesprekken met management, docenten en studenten dat de masteropleiding Notarieel Recht beschikt over een duidelijk en samenhangend curriculum. Volgens de studenten brengt de opleiding alle notariële rechtsgebieden met elkaar in verband. Bovendien is het niveau van de master hoog omdat er ruimte is voor verdieping van de kennis die reeds in de bachelor is verworven. De studenten gaven wel aan in het materiaal en tijdens het gesprek dat de studielast onevenwichtig verspreid is over het curriculum. Hoewel het standaardcurriculum qua studiepunten op orde is, blijkt dat er een hoge werkdruk is in het eerste semester met vier kernvakken en het seminaar. Bovendien willen studenten vaak ook het voor de opleiding relevante keuzevak Ondernemingsrecht volgen, dat enkel in het eerste semester wordt aangeboden. Het panel geeft de opleiding ter overweging om de programmering in samenspraak met studenten en studenten door te spreken en waar mogelijk aan te passen in functie van de effectieve studielast. Het panel waardeert voorts de beslissing van de faculteit en de opleiding om - in opvolging van het vorige visitatierapport - de studiepunten van de scriptie terug te brengen en aan te wenden voor een praktijk-georiënteerd onderdeel (Recht in Praktijk). Hoewel dit onderdeel recent is ingevoerd, zal het ongetwijfeld een toegevoegde waarde betekenen voor de masterstudent.

Hoewel het panel de indruk kreeg op basis van de zelfevaluatie dat de opleiding weinig variatie kent aan onderwijsvormen, schetsten studenten en docenten een ander beeld tijdens de gesprekken. Studenten zijn erg positief over de kleinschaligheid van de opleiding en de gemoedelijke sfeer tussen studenten en met docenten. In heel wat vakken wordt het begrip hoorcollege op een andere interactieve of activerende manier ingevuld omwille van de kleine groepen, de aanpak van de docenten en de motivatie van de studenten.

Studenten hebben toegang tot de master Notarieel Recht als zij de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid, afstudeerrichting Notarieel Recht, hebben behaald of een daarmee vergelijkbaar niveau hebben bereikt via een andere juridische opleiding en aanvullende vakken. Op basis van de informatie met cijfermateriaal rond instroom en rendement stelt het panel vast dat de masteropleiding jaarlijks ongeveer 35 studenten aantrekt, die bijna exclusief uit de specialisatie Notarieel Recht van de eigen bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid komen. De opleiding heeft beslist vooralsnog geen premaster in te richten. De instroom fluctueert elk jaar; het cohort 2023-2024 bestaat uit 29 studenten. Het panel onderschrijft aan de ene kant de keuzes van de opleiding ten aanzien van toelating, maar geeft aan de andere kant ook ter overweging om zich meer te profileren met het oog op wo-instroom 'van buiten'.

Wat het rendement betreft, ongeveer 10% van de voltijdstudenten studeert nominaal af, terwijl 60% dit doet binnen de twee jaar, en ongeveer 6% de opleiding stopt. Het panel begrijpt uit de analyse van het cijfermateriaal en de gesprekken dat heel wat studenten Notarieel Recht ook een tweede masteropleiding volgen, vaak Nederlands Recht of Fiscaal Recht. Die relatief lage rendementscijfers wijzen volgens het panel dan ook eerder op een verzaamd programma dan op een systematisch probleem van studeerbaarheid.

Op basis van het schriftelijk materiaal en de gesprekken ter plaatse is het panel ervan overtuigd dat het onderwijs in de master Notarieel Recht wordt verzorgd door deskundige staf met uitgebreide expertise in

onderzoek en/of beroepspraktijk. De studenten van hun kant bevestigden dit beeld, waarbij ze naast de deskundigheid ook de beschikbaarheid en de benaderbaarheid van de docenten waardeerden.

Ten slotte heeft het panel tijdens het bezoek geconstateerd dat zowel docenten als studenten die aan het gesprek deelnamen zich opwierpen als ware ambassadeurs van de opleiding. Op het einde van de sessie vatte een student de opleiding als volgt samen: “met deze notarisopleiding kun je buiten komen.”

Master Recht en Bestuur

De master Recht en Bestuur bestaat uit twee eigenstandige tracks, die in twee talen en op verschillende locaties worden aangeboden: Juridische Bestuurskunde (in Groningen in het Nederlands) en Governance and Law in Digital Society (in Leeuwarden in het Engels). Het curriculum van beide tracks (zie bijlage 2 bij dit rapport) omvat 60 EC. Juridische Bestuurskunde bestaat uit vier kernvakken, twee specialisatievakken, een Seminar en een afstudeerscriptie (18 EC). De kernvakken vormen de theoretische leerlijn. Op basis van actualiteit en interne expertise kunnen studenten kiezen uit drie specialisatieleerlijnen: openbaar bestuur, sociale zekerheid en omgevingsrecht. Van de drie keuzevakken binnen elke specialisatie, dienen studenten er twee te volgen. In het seminar en de scriptie ligt de nadruk op onderzoeksvaardigheden. De track Governance and Law in Digital Society bestaat uit zes kernvakken (34 EC), een Seminar (6 EC) en een thesiproject (20 EC). In het thesiproject combineren studenten een onderzoeksstage met een afstudeeropdracht.

De opleiding bestaat/bestond in verschillende varianten: een voltijdse variant met instroom in september en in februari, en een deeltijdvariant voor werkstudenten. De opleiding is voornemens om ook de februari-instroom op te heffen wegens een te beperkt aantal aanmeldingen. Uit het gesprek met docenten onthoudt het panel dat in vergelijking met andere masteropleidingen de februari-variant Recht en Bestuur (track Juridische Bestuurskunde) minder obstakels (voor studenten) en bijkomende werkdruk (voor docenten) met zich mee brengt. Het panel geeft de opleiding dan ook ter overweging om na te gaan of het behoud van de februari-instroom haalbaar is. Voorts heeft de opleiding beslist om de Engelstalige track niet meer aan te bieden vanaf 2024-2025 omwille van het beperkte aantal aanmeldingen.

Het panel stelt vast op basis van de uitgebreide beschrijving in de zelfevaluatie en de gesprekken met management, docenten en studenten dat de masteropleiding Recht en Bestuur voor beide tracks beschikt over een duidelijk en samenhangend curriculum. Het panel waardeert de goed doordachte inhoud, de heldere leerlijnen en de specialisaties zodat studenten een eigen signatuur kunnen geven aan hun opleiding.

In vergelijking met andere programma's aan de Faculteit Rechtsgeleerdheid, gaat in het curriculum van de master Recht en Bestuur veel aandacht/studiepunten naar de scriptie. Het vorige panel was van mening dat de masterscriptie een relatief groot beslag legde op de beschikbare onderwijstijd. Na een zorgvuldige afweging van dit commentaar heeft de opleiding beslist om het scriptietraject niet in te korten omdat empirisch onderzoek een integraal deel uitmaakt van de scriptie en ook gewaardeerd wordt door alumni en de praktijk. De opleiding heeft de laatste jaren wel geïnvesteerd in het verbeteren van de academische vaardigheden van de studenten vooraleer ze het scriptietraject aanvaarden: zo leren studenten een literatuurstudie te maken, en krijgen ze college over datamanagement en ethiek in onderzoek. Om verdere uitloop tegen te gaan, worden al geruime tijd scriptiegroepen gevormd van vier of vijf studenten en één begeleider. Zij plannen het volledige schrijfproces en komen regelmatig samen om elkaars producten kritisch te bevragen. Op basis van de gesprekken met studenten en docenten stelt het panel vast dat het groepsproces bijdraagt aan een tijdige inlevering van het eindproduct. De bevindingen uit de scriptiereview wijzen er bovendien op dat de eindwerkstukken ook kwalitatief ruim aan de maat zijn. De opleiding is er volgens het panel in geslaagd om studenten methodologisch verantwoorde scripties te laten schrijven.

Hoewel het panel de indruk kreeg op basis van de zelfevaluatie dat de opleiding weinig variatie kent aan onderwijsvormen, schetsten studenten en docenten een ander beeld tijdens de gesprekken. Studenten zijn erg positief over de kleinschaligheid van de opleiding. In heel wat vakken wordt het begrip hoorcollege op een andere interactieve of activerende manier ingevuld omwille van de kleine groepen, de aanpak van de docenten en de motivatie van de studenten.

Op basis van de informatie met cijfermateriaal rond instroom en rendement stelt het panel vast dat de masteropleiding jaarlijks ongeveer 30 studenten aantrekt, zowel uit de eigen bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid, uit een sociaalwetenschappelijke bacheloropleiding en een maatwerk schakelprogramma, als met een relevante hbo-vooropleiding en een afgeronde premaster. Elk jaar vinden ook enkele buitenlandse studenten de weg naar de Engelstalige track. Het cohort 2023-2024 bestaat uit 29 studenten, waarvan 60% een premaster heeft gevolgd.

Wat het rendement betreft, ongeveer 30% van de voltijdstudenten studeert nominaal af, terwijl 73% dit doet binnen de twee jaar, en gemiddeld slechts één student per jaar uitvalt. Het panel begrijpt uit de gesprekken dat deze master de beste rendementscijfers kan voorleggen van alle Nederlandstalige opleidingen. Niettemin kiezen heel wat studenten ervoor om hun studie te verlengen door bijkomende vakken af te leggen, bijvoorbeeld om op die manier civiel effect te verkrijgen, of één of meerdere stages te lopen.

Op basis van het schriftelijk materiaal en de gesprekken ter plaatse is het panel ervan overtuigd dat het onderwijs in de master Recht en Bestuur wordt verzorgd door deskundige staf met uitgebreide wetenschappelijke onderzoeksexpertise. In gastcolleges worden ook specialisten uit de praktijk betrokken. De studenten bevestigden dit beeld, waarbij ze naast de deskundigheid ook de beschikbaarheid en de benaderbaarheid van de docenten waardeerden.

Overwegingen

Het panel is van oordeel dat elk van de zes Nederlandstalige opleidingen over een adequate onderwijsleeromgeving beschikt die studenten toelaat de eindkwalificaties van de respectieve programma's te realiseren. Deze waardering betreft zowel de curricula als de leeromgeving, het docententeam en de voorzieningen.

Iedere opleiding beschikt volgens het panel over een samenhangend curriculum met een duidelijke structuur. Dit geldt voor grote en complexe opleidingen als de bachelor Rechtsgeleerdheid en de master Nederlands Recht, maar ook voor kleinere opleidingen zonder specialisaties of tracks als de master Fiscaal Recht. Het curriculum van de master IT-Recht is sinds het vorige visitatiebezoek grondig herwerkt en heeft nu een duidelijke signatuur. In de master Notarieel Recht is veel ruimte voor verdieping omdat heel wat van de basiskennis reeds in de bachelorspecialisatie is verworven.

Voor de zes opleidingen die behandeld worden in dit rapport is de taal van instructie in principe Nederlands. Niettemin is er één track (binnen de master Recht en Bestuur) en zijn er verschillende vakken (met name op het domein van Europees en/of internationaal recht) die Engels als voertaal hebben. Het panel onderschrijft de aanpak van de faculteit en de opleidingen alsook hun inhoudelijke motivatie om in die specifieke gevallen te kiezen voor Engels. Ook de keuze voor een volledig Engelstalige track, die overigens vanaf september 2024 niet meer wordt aangeboden, was/is volgens het panel inhoudelijk gemotiveerd.

Uit het materiaal en de gesprekken blijkt dat zowel de faculteit als de individuele opleidingen mooi werk hebben gemaakt van de aanbevelingen van het vorige accreditatiepanel. Elke suggestie is opgepakt en

intern besproken. In de meeste gevallen heeft dit geleid tot een aanpassing die snel en oordeelkundig is doorgevoerd. Die wijzigingen zijn passend en dragen volgens het panel bij aan de toegenomen kwaliteit van de opleiding(en). In dit verband verdient de invoering van het masteronderdeel Recht in Praktijk een bijzondere vermelding omdat het studenten op een actieve manier voorbereidt op een door hen gekozen uitstroommogelijkheid op de arbeidsmarkt. Ook de nieuwe organisatie bij masterscripties – een Scriptie als vak-aanpak met maatwerk – vindt het panel bijzonder relevant. Daarnaast zijn enkele voorstellen uit de vorige visitatie na reflectie en op basis van een duidelijke motivatie niet geïmplementeerd, zoals de beperking in omvang van de masterscriptie Recht en Bestuur.

De faculteit is er volgens het panel in geslaagd om de laatste jaren een sterke leeromgeving te creëren waarin de missie en onderwijsvisie van de faculteit zichtbaar zijn en de uitgangspunten van het didactisch concept effectief worden gerealiseerd in het onderwijs. Een element uit die onderwijsvisie is de verwachting dat studenten eigenaarschap opnemen over het eigen leerproces. Uit de gesprekken blijkt dat bachelor- en masterstudenten op verschillende manieren worden ondersteund en voorbereid om die verantwoordelijkheid op te nemen. Het panel waardeert zowel die ondersteunende aanpak als de achterliggende visie.

Het panel erkent dat op het vlak van onderwijsmethoden de laatste jaren heel wat initiatieven zijn opgestart en uitgerold. Dit is tot nu toe vooral een zaak geweest van geëngageerde en didactisch sterk onderlegde individuele docenten. Het panel heeft met name in kleinere masteropleidingen zoals IT-Recht en Recht en Bestuur voorbeelden gezien van onderwijsinnovatie en onderwijskundig leiderschap. Op basis van de gesprekken lijkt het verschil in variatie aan onderwijsvormen aanzienlijk, waarbij het onderwijs in een grotere masteropleiding als Nederlands Recht nog erg traditioneel wordt ingericht. In de nabije toekomst is het zaak de individuele initiatieven te multipliceren en daarbij alle docenten in alle opleidingen te betrekken, ook en in het bijzonder de collega's die hoorcolleges geven aan grote groepen. Het panel verwelkomt dan ook de recent ontwikkelde best practices-catalogus als een concrete aanzet om activerende en innovatieve onderwijspraktijken te promoten binnen de faculteit.

Tijdens het bezoek heeft het panel kennis gemaakt met talrijke enthousiaste en geëngageerde docenten. Zij combineren inhoudelijke deskundigheid met onderzoeksexpertise, didactische bekwaamheid en kennis van het beroepenveld. Het komt daarom niet als een verrassing dat studenten positief zijn over hun docenten en hen regelmatig hoge scores geven in de Nationale Studenten Enquête. Studenten in kleinere programma's zoals Fiscaal Recht of Notarieel Recht waarderen bovendien de goede atmosfeer binnen de opleiding en de korte lijntjes met docenten. De didactische vaardigheden van de docenten worden quasi unaniem geprezen. Volgens het panel is dit mede de verdienste van de faculteit en de aandacht die het management geeft aan onderwijsprofessionalisering.

Uit de gesprekken met management, docenten en studenten blijkt dat het gerapporteerde – en vaak erg lage – studierendement geen afspiegeling is van de studeerbaarheid van een opleiding. Studenten kiezen er vaak zelf voor om hun afstudeermoment uit te stellen omwille van extra-curriculaire vakken, een tweede master, één of meerdere stages en/of een buitenlandverblijf. Het panel heeft begrip voor de overweging van studenten dat ze daarmee hun kansen op de arbeidsmarkt vergroten. Niettemin raadt het de faculteit en de opleidingen aan om de gemiddelde afstudeertermijn terug te brengen en nog eens kritisch na te gaan waarom nogal wat studenten menen een extra master nodig te hebben. Het panel adviseert ook om – in overleg met masterstudenten – na te gaan hoe de studiebelasting op een meer evenwichtige manier verdeeld kan worden over het volledige academiejaar zodat studenten die nominaal willen afstuderen voldoende tijd hebben voor reflectie.

Naast bovenstaande positieve overwegingen en suggesties, geeft het panel twee aanbevelingen mee voor de nabije toekomst: ten eerste dient er meer aandacht te gaan naar methodologie in het curriculum en het scriptietraject. Hoewel het panel de reeds geleverde inspanningen waardeert, toont de scriptiereview als 'proof of the pudding' aan dat er zeker nog ruimte voor verbetering is in bijna alle Nederlandstalige bachelor- en masteropleidingen. Ten tweede is er specifiek in de bachelor Rechtsgeleerdheid nood aan afstemming tussen de verschillende afstudeerrichtingen over de leerdoelen, verwachtingen en beoordelingscriteria van de respectieve eindwerkstukken, de Studentenrechtbank en het Onderzoeksproject.

Conclusie

Het panel oordeelt dat standaard 2 voldoet voor alle opleidingen.

Standaard 3. Toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Bevindingen

Systeem van toetsing

Het panel stelt vast op basis van het geschreven materiaal dat de Faculteit Rechtsgeleerdheid over een uitgebreid en degelijk toetsbeleid beschikt. Dit beleid is gebaseerd op het toetsbeleid van de universiteit en het didactisch concept van de faculteit. Zo moet bij de toetsing blijken of studenten de beoogde leerdoelen van een studieonderdeel hebben bereikt. Hiertoe worden per vak voornamelijk integrale schriftelijke eindtoetsen gebruikt omdat de student volgens het Groningse didactisch concept slechts op het einde van het vak in staat is alle behandelde onderwerpen in relatie tot elkaar te beschouwen.

Elke opleiding heeft een opleidingsdossier waarin wordt aangegeven hoe de eindtermen van de opleiding weerspiegeld worden in de leerdoelen van de afzonderlijke studieonderdelen. De toetsvorm wordt in belangrijke mate bepaald door de verschillende leerdoelen, die in de loop van de opleiding van karakter veranderen. Het onderwijs in de bacheloropleiding kent doorlopende leerlijnen voor het verwerven van kennis, vaardigheden en attitudes. In lijn met het onderwijs kent de toetsing ook een gelijkaardige opbouw van eenvoudig naar complex en van begeleid naar meer eigen verantwoordelijkheid. In de masteropleidingen is er meer variatie aan toetsvormen, zoals (een combinatie van) schriftelijke tentamens, mondelinge toetsing, werkstukken, papers of presentaties. In de tentaminering speelt de analyse van casusposities vrijwel altijd een grote rol. Deze worden in de loop van de studie juridisch complexer. In de zelfevaluatie heeft het panel met veel interesse kennis genomen van enkele voorbeeld tentamens met casusposities.

Voorts kiest de faculteit ervoor om de formatieve toetsing meestal informeel te houden: omdat zulke toetsing niet meetelt voor de eindbeoordeling ligt de focus op de feedback die formatieve toetsing biedt aan student en docent over de leerontwikkeling. Het panel onthoudt uit de gesprekken dat bovenstaande uitgangspunten ook effectief worden geïmplementeerd in de toetspraktijk van de verschillende opleidingen. Zo zijn er de laatste tijd heel wat opleidingsonderdelen uit de vaardighedenleerlijn van de verschillende opleidingen die werken met formatieve feedback. Bovendien worden de verschillende vaardigheden op een passende manier getoetst. Het panel waardeert voorts dat ook in grote opleidingen slechts een beperkt aantal vakken toetst via meerkeuzevragen. In opvolging van de suggestie van het vorige visitatiepanel om te bekijken hoe er meer variatie in de toetsvormen kan worden aangebracht, hebben faculteit en opleidingen hiermee de laatste jaren geëxperimenteerd in het kader van de Kwaliteitsafspraken. Verder in dit hoofdstuk

zal blijken dat de variatie aan toetsing verschilt per opleiding. Niettemin constateert het panel dat het merendeel van de toetsing nog steeds via summatieve tentamens verloopt. Het panel adviseert de faculteit en de opleidingen om die eenzijdige aanpak ter heroverwegen en meer in lijn te brengen met de verschillende uitgangspunten van de toetsvisie van de universiteit, met inbegrip van een meer formele rol voor formatieve toetsing binnen de respectieve opleidingen.

Tijdens het bezoek bevestigden de studenten dat de faculteit, de opleidingen en de docenten ervoor zorgen dat toetsing transparant is. Studenten weten ruim op voorhand wanneer het tentamen wordt afgenomen en welke vorm(en) dit aanneemt. Verder wordt bij ieder vak via de digitale leeromgeving tijdens de collegeperiode minimaal één recent tentamen beschikbaar gesteld, tijdens de colleges worden vaak tentamenvragen behandeld, en tijdens het tentamen is de zwaarte van de vragen duidelijk aangegeven in de puntenverdeling. Sinds de vorige visitatie wordt bovendien op het einde van een vak vaak een online Q&A-sessie gehouden.

Tijdens de COVID 19-pandemie hebben universiteit en faculteit werk gemaakt van digitale toetsing. Die aanpak is ook behouden na de pandemie waardoor momenteel vrijwel alle schriftelijke tentamens digitaal en in de tentamenhal worden afgenomen. Studenten uit verschillende opleidingen gaven aan dat de wijze waarop digitale toetsing op dit ogenblik wordt ingericht niet optimaal is. Het gaat met name om tentamens met vragen over uitgebreide casussen waarbij studenten die casussen niet volledig op het scherm krijgen en niet kunnen markeren ter voorbereiding van hun antwoord. In het verleden kon dit wel omdat die casussen op papier werden ter beschikking gesteld. Die aanpak is echter via een top-down beslissing – en ondanks uitgebreid protest in de verschillende gremia - ongedaan gemaakt. Het panel heeft begrip voor de verzuchting van de studenten en is verrast door het gebrek aan inspraak in dit specifieke geval. Het adviseert de faculteit om op korte termijn een duurzame oplossing te vinden voor het probleem.

Uit het materiaal en de gesprekken maakt het panel op dat de opmars van Generatieve Artificiële Intelligentie op de agenda staat van de faculteit en de opleidingen. Binnen de universiteit is er een commissie onderwijsinnovatie en AI opgericht onder leiding van de hoogleraar IT-Recht. De opkomst van en ontwikkelingen in AI, zoals ChatGPT en Quillbot, zorgen er volgens het management wel voor dat de nadruk blijft liggen op het toetsen van leerdoelen in een gecontroleerde omgeving. Voorts is het onderwerp van gesprek tussen studenten en docenten, en waar nodig worden duidelijke afspraken gemaakt rond het gebruik van GenAI in opdrachten en eindwerkstukken. Studenten gaven echter ook aan dat het geen belangrijke rol speelt in het onderwijs of in de toetsing omdat het binnen de rechtsgeleerdheid in het Nederlandse taalgebied nog geen bron van autoriteit is. Ten tijde van het locatiebezoek was er nog geen formeel AI-beleid vastgesteld: op centraal niveau werd naar verluidt de laatste hand gelegd aan een kader dat dan via de faculteiten zou worden uitgerold en gecommuniceerd. Hoewel het gebruik van GenAI in onderwijs en toetsing tot nu toe voldoende wordt afgedekt door afspraken op opleidingsniveau, raadt het panel de universiteit en de faculteit aan om hierrond eenduidig beleid te ontwikkelen en te implementeren.

Toetsing van eindwerken

Het panel constateert dat de aanpak van de eindwerken en hun beoordeling verschilt naargelang de afstudeerrichtingen binnen de bachelor Rechtsgeleerdheid en op een andere maar uniforme manier verloopt in de masteropleidingen en -specialisaties. Alle opleidingen en tracks maken gebruik van een (uniek dan wel uniform) evaluatieformulier waarbij de eindwerkstukken telkens door een begeleider/coördinator en een tweede lezer worden beoordeeld. De zelfevaluaties bevatten een blanco versie van de respectieve formulieren. Het beoordelingsproces wordt beschreven in het facultaire Scriptiereglement Nederlandstalige opleidingen. Hieruit blijkt onder meer dat de scriptiebegeleider op voorlopige basis beoordeelt of het eindwerkstuk voldoet aan de minimumeisen, en bij gunstig resultaat de scriptie voorlegt aan de tweede

beoordelaar. De begeleider en de tweede beoordelaar kennen daarop in overleg een cijfer toe, dat wordt bepaald aan de hand van criteria die in de respectieve beoordelingsformulieren zijn vastgelegd. De beoordelaars maken dat cijfer voor de student inzichtelijk in het digitale scriptieformulier, dat door beide beoordelaars wordt ondertekend. Op basis van het reglement en de formulieren vindt het panel dat de toetsing van eindwerken op een transparante manier is vormgegeven. Het panel waardeert dat elk formulier zowel beoordelingscriteria omvat als ruimte voor een schriftelijke toelichting van de toegekende criteriumwaarderingen en het eindcijfer.

In het kader van de scriptiereview heeft het panel heeft per opleiding vijftien eindwerken en de bijbehorende ingevulde beoordelingsformulieren bekeken. Over alle opleidingen heen constateert het panel dat (vrijwel) alle relevante criteria worden bevraagd, dat elk criterium helder is geformuleerd, dat beoordelaars een specifieke waardering geven over deelaspecten van het eindwerkstuk, en dat zij vaak optimaal gebruik maken van het formulier om hun beoordeling op een inzichtelijke manier te onderbouwen. Als aandachtspunt stipt het panel aan dat de navolgbaarheid van het eindcijfer niet altijd helder was: dit bleek zowel uit de verhouding van de criteriumwaarderingen en het eindcijfer, als uit het feit dat de schriftelijke feedback niet altijd voldoende precies was om die relatie tussen de criteriumwaarderingen en het eindcijfer te begrijpen. In dat opzicht vond het panel dat het ingevulde formulier regelmatig slechts beperkte houvast bood om als externe partij na te gaan hoe het eindcijfer tot stand was gekomen. De specifieke bevindingen per opleiding komen aan bod in het tweede deel van dit hoofdstuk.

Het panel heeft deze bevindingen tijdens het bezoek met verschillende gesprekspartners gedeeld. Uit die gesprekken komt naar voren dat de focus van de scriptiebegeleider ligt op de supervisie van de student en het (uitgebreid) feedback geven op hoofdstukniveau. Die geannoteerde stukken zijn belangrijk als formatief element voor de student en tonen de input/betrokkenheid aan van de supervisor. Nadat beoordelaars het eindcijfer hebben vastgelegd, vindt er vaak een mondeling gesprek plaats waarin de student meer feedback ontvangt dan wat er in het beoordelingsformulier staat. Dat formulier wordt voornamelijk gebruikt voor interne en externe verantwoording, bijvoorbeeld wanneer de Examencommissie scripties opvraagt voor een review. Om de beoordeling consistent te maken en te houden – wat komt overeen met een 6, een 7 of een 8 - vindt er op vakgroep niveau één of tweemaal per jaar afstemming plaats tussen scriptiecoördinatoren. Het panel waardeert de inspanningen van de beoordelaars en de vakgroepen om de scriptiebegeleiding zorgvuldig uit te voeren en consistent te becijferen. Niettemin is er ruimte om de navolgbaarheid van het eindcijfer beter en systematischer te onderbouwen in de evaluatieformulieren. Hoewel die onderbouwing aanwezig is bij verschillende beoordelaars, vraagt dit wellicht iets meer discipline van andere beoordelaars, alsook een systematische opvolging door de scriptiecoördinatoren.

In opvolging van de vorige standaard, stelt het panel vast dat - in verschillende gevallen en in vrijwel alle opleidingen - relatief weinig aandacht in de beoordeling van eindwerkstukken ging naar juridische wetenschappelijke verslaglegging. Hoewel het een criterium is in het evaluatieformulier, gebeurde de beoordeling vaak op een inconsistente manier: zo kregen scripties soms hoge (deel)cijfers terwijl de verslaglegging op het punt van methode ondermaats was. Volgens het panel hebben niet alle beoordelaars scherp voor ogen wat ze mogen verwachten op het vlak van methodologie en juridisch wetenschappelijke verslaglegging in de eindwerkstukken. Het panel raadt de faculteit en de opleidingen dan ook aan om een consistente visie te ontwikkelen op methode/verslaglegging en om die visie via kalibratiesessies uit te rollen onder docenten en scriptiebeoordelaars zodat zij dit op een consistente manier kunnen waarderen in de eindwerkstukken en evaluatieformulieren.

Kwaliteitsborging van toetsing

Het bewaken van de kwaliteit van de toetsing gebeurt binnen de Faculteit Rechtsgeleerdheid door één Examencommissie voor alle opleidingen. Het panel constateert op basis van het schriftelijke materiaal en de gesprekken ter plaatse dat de Examencommissie zelfstandig en onafhankelijk opereert binnen de faculteit en daarbij alle door de wetgever voorziene taken uitvoert. De commissie bestaat uit een voorzitter, acht leden uit verschillende vakgroepen, en een extern lid. Dit externe lid heeft ruime toetsexpertise en is verbonden aan de centrale dienst Educational Support and Innovation van de universiteit.

Tijdens het gesprek met vertegenwoordigers van de Examencommissie gaf de voorzitter aan dat er goede expertise aanwezig is bij de leden alsook voldoende capaciteit om het kwaliteitsborgende werk uit te voeren. Sinds de Coronapandemie en de opkomst van GenAI zijn er wel beduidend meer gevallen van (vermoedelijke) fraude, die door de commissie en de ambtelijk secretarissen moeten worden opgevolgd in de hen toegemeten tijd. Voorts bevestigde de voorzitter dat de commissie de nodige armslag heeft om haar bevindingen binnen de opleidingen en de faculteit te laten opvolgen.

Het panel onthoudt voorts uit de gesprekken dat de Examencommissie een belangrijke kaderstellende rol speelt bij de toetsing. Zo heeft de commissie richtlijnen opgesteld in het toetskwaliteitsplan over betrouwbaarheid bij het opstellen, afnemen, corrigeren en evalueren van toetsen. Voorts vinden er regelmatig controles plaats van de toetsing per vak, en heeft de Examencommissie een speciale leescommissie ingesteld die steekproefsgewijs het niveau en de beoordeling controleert van scripties. Bovendien vindt er regelmatig een scriptie uitwisseling plaats met de rechtenfaculteit van de Radboud Universiteit waarbij de kwaliteit van elkaars scripties steekproefsgewijs wordt beoordeeld. Ten slotte treden de leden van de commissie, inclusief het externe lid, vaak op als informele sparring partner bij collega's met nieuwe toetsambities.

Het panel waardeert de inspanningen van de Examencommissie en is van mening dat de verschillende leden effectief over de nodige expertise, capaciteit en armslag beschikken. Bij het bespreken van de bevindingen uit de scriptiereview bleek echter dat de Examencommissie zich niet realiseerde in welk mate de huidige beoordelingsformulieren op een onvoldoende navolgbare manier worden ingevuld. Tot nu toe concentreerde de commissie zich immers op de kwaliteit van het eindwerk en de link tussen kwaliteit en eindcijfer. Het panel ziet dan ook een belangrijke taak weggelegd voor de Examencommissie bij het opvolgen van haar aanbevelingen rond de onderbouwing van het eindcijfer in de evaluatieformulieren en rond de consistentie van beoordeling op het vlak van methode/verslaglegging.

Bachelor Rechtsgeleerdheid

Op basis van het geschreven materiaal en de gesprekken tijdens het bezoek stelt het panel vast dat het systeem van toetsing in de bachelor Rechtsgeleerdheid aansluit bij de wijze waarop het curriculum is opgebouwd. In het eerste semester ligt de nadruk vooral op het reproduceren van basiskennis van het recht en het toepassen ervan op eenvoudige casussen. Hierbij wordt geoefend in (werkgroep)onderwijs met opdrachten die het recht in casusposities toepassen en tevens zelfstudie stimuleren. De voortgang wordt bewaakt met wekelijkse voortgangstoetsen en bonusopdrachten. In de volgende semesters wordt de kennis verder uitgediept en verschuift de focus naar het toepassen en analyseren van het recht, waarbij ook kritische reflectie wordt gestimuleerd. De faculteit gebruikt diverse methoden voor tussentijdse toetsing en feedback om actief leergedrag te bevorderen, waaronder online voortgangstoetsen, tussentoeetsen, bonustoetsen, peer-to-peer-review en groepsopdrachten. In lijn met de didactische visie vindt toetsing voornamelijk plaats in summatieve essaytentamens waar integrale beoordeling van de stof mogelijk is.

Het panel waardeert de mooie opbouw in toetsing en de wijze waarop studenten laagdrempelig kennismaken met toetsing en de toetsomgeving tijdens het eerste blok van de propedeuse. Uit de stukken en de gesprekken blijkt dat sinds de introductie van digitale toetsing de nabespreking en inzage van tentamens niet uniform is en niet aansluit bij de verwachtingen van studenten. Het panel vindt het positief dat de opleiding dit (h)erkent en via een onderwijsproject beoogt te verbeteren.

Wat de toetsing van eindwerken betreft hebben referenten en panelleden de beoordelingsformulieren bekeken van vijftien eindwerkstukken uit de bachelor Rechtsgeleerdheid. Het gaat om de beoordeling van elf studentenrechtbanken en vier onderzoeksprojecten uit de zes afstudeerrichtingen die zijn uitgevoerd in de academiejaren 2021-2022 en 2022-2023.

Het panel constateert dat de aanpak van de eindwerken en hun beoordeling verschilt naargelang de afstudeerrichtingen binnen de opleiding. Studenten Nederlands Recht, Fiscaal Recht, IT-Recht en Internationaal en Europees Recht leveren verschillende werkstukken af, die op basis van een specifieke formulieren worden beoordeeld door een communicatietrainer, schrijfvaardigheidsdocent, inhoudsdocent en externe vertegenwoordigers uit het beroepenveld. De studenten Notarieel Recht krijgen verschillende kleine opdrachten en een eindpaper met presentatie. Ook hier zijn verschillende formulieren en beoordelaars bij betrokken. Studenten Recht en Bestuur ten slotte maken een onderzoeksrapport dat wordt beoordeeld door een onderzoekbegeleider en een tweede beoordelaar. Het panel waardeert aan de ene kant de praktijkgerichtheid van de eindwerken maar stelt aan de andere kant vast dat de verschillen in beoordeling en beoordelingsformulieren groot zijn. In lijn met de aanbeveling uit de vorige standaard, geeft het panel de opleiding de raad om de beoordelingscriteria van de verschillende eindwerkstukken nauwer bij elkaar te laten aansluiten om op die manier een gelijk speelveld te garanderen tussen de specialisaties. Bovendien adviseert het panel om de beoordeling van de verschillende componenten van de studentenrechtbank strakker te organiseren en meer integraal te benaderen. Bij die revisie en afstemming van de beoordelingsformulieren tussen de specialisaties is het aangewezen om expliciet aandacht te besteden aan methodologie/juridische verslaglegging. Op dit ogenblik ziet het panel dit enkel als een criterium terug (problem definition and research methodology) in het beoordelingsformulier van het individuele Bestuurskundig Onderzoeksproject.

Elk formulier bestaat uit een beoordeling op deelcriteria via rubrics en een eindcijfer. In lijn met de algemene bevindingen over de toetsing van eindwerken bevestigt het panel dat voor de bachelor Rechtsgeleerdheid de verhouding tussen de waardering van de rubrics en het eindcijfer niet altijd helder was. De aansluiting tussen beoordelingscriteria, cijfertoekenning en de onderbouwing kwam hierdoor niet altijd volledig uit de verf. In enkele gevallen leek de cijfertoekenning op basis van een strikte formuliertoepassing haast tot iets mechanisch te zijn verworven. Het panel raadt de opleiding dan ook aan om de link tussen criteria/deelscores en eindscore te expliciteren. Een bijkomend argument hiervoor is dat het panel in één derde van de beoordelingen tot een andere eindscore kwam, waarbij het verschil minstens 1 volledig punt was.

Voorts constateert het panel dat elk beoordelingsformulier ruimte biedt om de deelscores en/of eindscores inhoudelijk te onderbouwen met feedback. Die ruimte wordt in de helft van de bestudeerde gevallen gebruikt om op een inzichtelijke manier de waarderingen, deelscores en eindscore te onderbouwen. De navolgbaarheid van de deel- en eindscore is daarom een belangrijk aandachtspunt voor deze opleiding, volgens het panel. Gezien reviewers relatief vaak tot een andere eindscore kwamen, is het kwalitatief onderbouwen van de beoordeling nodig en nuttig.

De bevindingen van de scriptiereview zijn tijdens het bezoek uitgebreid gemeld en besproken. Het panel onthoudt uit de gesprekken dat de faculteit en de opleiding al werk aan het maken zijn van een verdere afstemming tussen de afstudeertrajecten en eindproducten. Het panel heeft er alle vertrouwen in dat de recent aangestelde coördinator van de Studentenrechtbank samen met de scriptiecoördinatoren van de vakgroepen de aandachtspunten uit de scriptiereview met de nodige aandacht en zorgvuldigheid zullen aanpakken. Bovenstaande suggesties over vorm en gebruik van de formulieren laten volgens het panel onverlet dat de beoordeling van de individuele eindwerkstukken in de bachelor Rechtsgeleerdheid aan de maat is. Die waardering is mede gebaseerd op de vaststelling dat studenten uit alle specialisaties uitvoerige schriftelijke feedback ontvangen op de conceptversies van hun individuele werkstukken, alsook mondelinge toelichting op de eindbeoordeling.

Master Fiscaal Recht

Op basis van het geschreven materiaal en de gesprekken tijdens het bezoek stelt het panel vast dat het systeem van toetsing in de master Fiscaal Recht bestaat uit toetsvormen die aansluiten bij de leerdoelen van de vakken. Voor vakken gericht op kennisverwerving worden digitale (eind)tentamens met open vragen gehanteerd in een beschermde omgeving, waarbij de toepassing van verworven kennis op casussen wordt bevraagd. Vakken met een vaardighedenkarakter worden getoetst door middel van mondelinge presentaties en schriftelijke werkstukken. Sinds de introductie van kunstmatige intelligentie wordt extra aandacht besteed aan de originaliteit van het ingeleverde werk, bijvoorbeeld door niet enkel de opdracht te beoordelen maar ook de mondelinge toelichting. Bovendien worden in een aantal vakken formatieve toetsmethoden gebruikt om de voortgang van studenten te monitoren. Hoewel studenten over het algemeen positief oordelen over de kwaliteit van de toetsing, gaven de gesprekspartners wel aan dat het niet altijd helder is wat de criteria / motivering is om een bepaald cijfer te krijgen bij vaardigheidsvakken en dat de omvang en relevantie van de feedback verschilt per docent. Wie bijkomende informatie wil, kan die natuurlijk wel verkrijgen op het inzagemoment.

Het panel verwelkomt van de ene kant de variatie aan toetsvormen doorheen de opleiding. Van de andere kant geeft het panel de opleiding ter overweging om binnen de leerlijn kennisverwerving wat meer differentiatie in de toetsing aan te brengen en niet elk vak met een digitaal tentamen af te sluiten. Die aanpak zou bovendien aansluiten bij de strategische doelstelling van de faculteit om meer activerende en innovatieve onderwijsvormen te implementeren.

Wat de toetsing van eindwerken betreft hebben referenten en panelleden de beoordelingsformulieren bekeken van vijftien eindwerkstukken uit de master Fiscaal Recht. Het gaat om scripties met een variatie aan eindcijfers die zijn uitgevoerd in het academiejaar 2022-2023 onder supervisie van verschillende begeleiders.

Het panel stelt vast dat de opleiding gebruik maakt van het uniforme beoordelingsformulier voor masteropleidingen. In lijn met de algemene bevindingen bevestigt het panel dat voor de master Fiscaal Recht de verhouding tussen de waardering van de criteria en het eindcijfer niet altijd helder en consistent was. Het formulier geeft weinig houvast om te beoordelen hoe het eindcijfer precies tot stand is gekomen: zo scoorden verschillende studenten op vrijwel alle criteria “average”, terwijl het eindcijfer varieerde tussen 6 en 7,5. Het panel raadt de opleiding dan ook aan om de link tussen de criteria/deelscores en de eindscore te expliciteren. Het eindcijfer zelf was adequaat: het panel was het in bijna alle gevallen eens met de gezamenlijke eindscore van de beoordelaars.

Voorts constateert het panel dat het beoordelingsformulier een apart feedback veld voorziet om de beoordeling van de criteria en de eindscore toe te lichten. Die ruimte wordt slechts in de helft van de bestudeerde gevallen gebruikt om op een inzichtelijke manier de beoordeling van de criteria en de eindscore

te onderbouwen. Volgens het panel verdient de navolgbaarheid van de beoordeling verdere aandacht in deze opleiding. Bovenstaande suggesties over vorm en gebruik van het formulier laten volgens het panel onverlet dat de beoordeling van de individuele eindwerkstukken in de master Fiscaal Recht aan de maat is.

Master IT-Recht

Op basis van het geschreven materiaal en de gesprekken tijdens het bezoek stelt het panel vast dat het systeem van toetsing in de master IT-Recht bestaat uit diverse toetsvormen die aansluiten bij de leerdoelen van de vakken. Naast (open boek) essay tentamens schrijven studenten ook papers (in groep), gaan ze aan de slag met casussen en doen ze aan bronnenonderzoek. Daarbij wordt niet enkel het product, maar ook de presentatie en de discussie getoetst. Enkele vakken maken gebruik van peer feedback. De verschillende vaardigheden worden getoetst aan de hand van een beoordelingsformulier met duidelijke criteria. Studenten oordelen over het algemeen positief over de kwaliteit van de toetsing. Het panel waardeert in het bijzonder de afwisseling aan toetsvormen en de wijze waarop de verschillende vaardigheden worden beoordeeld.

Wat de toetsing van eindwerken betreft hebben referenten en panelleden de beoordelingsformulieren bekeken van vijftien eindwerkstukken uit de master IT-Recht. Het gaat om scripties met een variatie aan eindcijfers die zijn uitgevoerd in de academiejaren 2021-2022 en 2022-2023 onder supervisie van verschillende begeleiders.

Het panel stelt vast dat de opleiding gebruik maakt van het uniforme beoordelingsformulier voor masteropleidingen. Hoewel de totstandkoming van het eindcijfer op dezelfde manier gebeurt als bij andere masteropleidingen, rapporteerden de reviewers van deze opleiding minder inconsistentie tussen de waardering van de criteria en het eindcijfer. Het eindcijfer zelf was adequaat: het panel was het in een ruime meerderheid van de gevallen eens met de gezamenlijke eindscore van de beoordelaars. In enkele gevallen was het eindcijfer te hoog voor de kwaliteit van de scriptie.

Voorts constateert het panel dat het beoordelingsformulier een apart feedback veld voorziet om de beoordeling van de criteria en de eindscore toe te lichten. Die ruimte wordt altijd gebruikt maar vaak slechts voor een minimale onderbouwing van de criteria en de eindscore. In lijn met de algemene bevindingen, verdient de navolgbaarheid van de beoordeling verdere aandacht in deze opleiding. Bovenstaande suggesties over vorm en gebruik van het formulier laten volgens het panel onverlet dat de beoordeling van de individuele eindwerkstukken in de master IT-Recht aan de maat is.

Master Nederlands Recht

Op basis van het geschreven materiaal en de gesprekken tijdens het bezoek stelt het panel vast dat het systeem van toetsing in de master Nederlands Recht bestaat uit diverse toetsvormen die aansluiten bij de leerdoelen van de vakken. Het merendeel van de domeinvakken wordt afgesloten met een digitaal (open boek) essaytentamen. Op die manier tonen studenten aan dat ze onder tijdsdruk complexe juridische vraagstukken kunnen oplossen. Andere vakken worden getoetst aan de hand van papers en opdrachten, al dan niet in combinatie met presentaties en discussies. In die gevallen waarborgt de feedback van docenten de betrouwbaarheid en transparantie van de beoordeling. Studenten zijn over het algemeen positief over de toetsing, en waarderen in het bijzonder het gebruik van casussen en de beoordeling van vaardigheden.

Het panel verwelkomt aan de ene kant de variatie aan toetsvormen doorheen de opleiding. Aan de andere kant geeft het panel de opleiding ter overweging om binnen de domeinvakken nog wat meer differentiatie in toetsing aan te brengen omdat de nadruk nog steeds ligt op digitale essaytentamens. De opleiding kan ook

meer aandacht besteden aan formatieve toetsing. Deze suggesties kunnen wellicht gecombineerd worden met het paneladvies om meer activerende en innovatieve onderwijsvormen te implementeren.

Wat de toetsing van eindwerken betreft hebben referenten en panelleden de beoordelingsformulieren bekeken van vijftien eindwerkstukken uit de master Nederlands Recht. Het gaat om scripties uit het academiejaar 2022-2023 met een variatie aan eindcijfers en uit verschillende specialisaties, inclusief de Togamaster.

Het panel stelt vast dat de opleiding gebruik maakt van het uniforme beoordelingsformulier voor masteropleidingen. In lijn met de algemene bevindingen bevestigt het panel dat voor de master Nederlands Recht de verhouding tussen de waardering van de criteria en het eindcijfer niet altijd helder en consistent was. Het formulier geeft weinig houvast om te beoordelen hoe het eindcijfer precies tot stand is gekomen: zo scoorden verschillende studenten op vrijwel alle criteria “average”, terwijl het eindcijfer varieerde tussen 6 en 7,5. Het panel raadt de opleiding dan ook aan om de link tussen de criteria/deelscores en de eindscore te expliciteren. Het eindcijfer zelf was adequaat: het panel was het in bijna alle gevallen eens met de gezamenlijke eindscore van de beoordelaars.

Voorts constateert het panel dat het beoordelingsformulier een apart feedbackveld voorziet om de beoordeling van de criteria en de eindscore toe te lichten. Die ruimte wordt altijd gebruikt maar vaak enkel voor een minimale en algemene onderbouwing van de eindscore. De criteria krijgen telkens een waardering op de driepuntsschaal maar geen of slechts een zeer beperkte onderbouwing waarom een criterium boven, op of onder het gemiddelde is. In lijn met de algemene bevindingen, verdient de navolgbaarheid van de beoordeling verdere aandacht in deze opleiding. Bovenstaande suggesties over vorm en gebruik van het formulier laten volgens het panel onverlet dat de beoordeling van de individuele eindwerkstukken in de master Nederlands Recht aan de maat is.

Master Notarieel Recht

Op basis van het geschreven materiaal en de gesprekken tijdens het bezoek stelt het panel vast dat het systeem van toetsing in de master Notarieel Recht bestaat uit diverse toetsvormen die aansluiten bij de leerdoelen van de vakken. Een deel van de toetsing gebeurt via essaytentamens; andere vormen zijn papers, schrijfopdrachten en mondelinge en schriftelijke oppositie tegenover medestudenten. In die gevallen waarborgt de feedback van docenten de betrouwbaarheid en transparantie van de beoordeling. Studenten worden voorbereid op de examens door casusbesprekingen tijdens de colleges en via tentamentraining in samenwerking met de studievereniging. Het panel waardeert de evenwichtige en transparante wijze van toetsing en beoordeling in de opleiding.

Wat de toetsing van eindwerken betreft hebben referenten en panelleden de beoordelingsformulieren bekeken van vijftien eindwerkstukken uit de master Notarieel Recht. Het gaat om scripties uit de academiejaren 2021-2022 en 2022-2023 met een variatie aan eindcijfers en onder supervisie van verschillende begeleiders.

Het panel stelt vast dat de opleiding gebruik maakt van het uniforme beoordelingsformulier voor masteropleidingen. In lijn met de algemene bevindingen bevestigt het panel dat voor de master Notarieel Recht de verhouding tussen de waardering van de criteria en het eindcijfer niet altijd helder en consistent was. Nergens wordt vermeld of de kwalificaties (above/below) average overeenkomen met een vast deelcijfer. Het formulier geeft daarom weinig houvast om te beoordelen hoe het eindcijfer precies tot stand is gekomen. Het panel raadt de opleiding dan ook aan om de link tussen de criteria/deelscores en de eindscore te expliciteren. Het eindcijfer zelf was adequaat: het panel was het in een ruime meerderheid van

gevallen eens met de gezamenlijke eindscore van de beoordelaars. In enkele gevallen vonden ze het eindcijfer ofwel 1 punt te hoog, ofwel 1 punt te laag voor de kwaliteit van de scriptie.

Voorts constateert het panel dat het beoordelingsformulier een apart feedbackveld voorziet om de beoordeling van de criteria en de eindscore toe te lichten. Die ruimte wordt altijd gebruikt en de meeste scriptiebegeleiders doen hun best om zowel de technische en inhoudelijke kwaliteiten van de scriptie kort aan te duiden als ook een argumentatie te geven voor de becijfering. Hoewel de reviewers vonden dat een ruime meerderheid van de formulieren op een (minimaal) inzichtelijke manier was ingevuld, blijft het beoordelingsproces toch moeilijk te doorgronden. Daarom verdient de navolgbaarheid van de beoordeling ook verdere aandacht in deze opleiding. Bovenstaande suggesties over vorm en gebruik van het formulier laten volgens het panel onverlet dat de beoordeling van de individuele eindwerkstukken in de master Notarieel Recht aan de maat is.

Master Recht en Bestuur

Op basis van het geschreven materiaal en de gesprekken tijdens het bezoek stelt het panel vast dat het systeem van toetsing in de master Recht en Bestuur bestaat uit diverse toetsvormen die studenten de kans bieden om de aangeleerde stof toe te passen en er op te reflecteren. De toetsing omvat onder andere presentaties, individuele en groepsopdrachten, peer feedback, discussies en reflecties. De Engelstalige track legt voornamelijk de nadruk op opdrachten en papers, inclusief individuele en groepspresentaties met feedback. De beoordeling van de vaardigheden gebeurt op basis van schriftelijke stukken, presentaties en discussies, en wordt ondersteund door beoordelingsformulieren om de betrouwbaarheid en transparantie te borgen. Het panel waardeert dat beide tracks van de opleiding inzetten op een weloverwogen mix aan toetsvormen die passen bij de aard van de vakken. In vergelijking met de andere (master)opleidingen onderscheidt de master Recht en Bestuur zich door een ruime variatie aan toetsvormen. Het panel constateert dat de docenten en het management van de opleiding over de nodige expertise en leiderschap beschikken om hun aanpak via de bestaande structuren (zoals onderwijsdagen) binnen de faculteit uit te dragen naar andere opleidingen.

Wat de toetsing van eindwerken betreft hebben referenten en panelleden de beoordelingsformulieren bekeken van vijftien eindwerkstukken uit de master Recht en Bestuur. Het gaat om onderzoeksprojecten (Nederlandstalige track) en thesisprojecten (Engelstalige track) uit de academiejaren 2021-2022 en 2022-2023 met een variatie aan eindcijfers.

Hoewel het beoordelingsproces verloopt zoals bij andere masterprogramma's gebruiken beide tracks een formulier dat gebaseerd is op het uniforme formulier. Bijkomende criteria zijn onder meer theoretische onderbouwing, methodologische implementatie en dataverzameling. In lijn met de algemene bevindingen bevestigt het panel dat voor de master Recht en Bestuur de verhouding tussen de waardering van de criteria en het eindcijfer niet altijd helder en consistent is. Het formulier geeft daarom weinig houvast om te beoordelen hoe het eindcijfer precies tot stand is gekomen. Het panel raadt de opleiding dan ook aan om de link tussen de criteria/deelscores en de eindscore te expliciteren. Het eindcijfer zelf was adequaat: het panel was het in bijna alle gevallen eens met de gezamenlijke eindscore van de beoordelaars.

Voorts constateert het panel dat het beoordelingsformulier een apart feedback veld voorziet om de beoordeling van de criteria en de eindscore toe te lichten. Die ruimte wordt altijd gebruikt maar vaak enkel voor een minimale en algemene onderbouwing van de eindscore. De criteria krijgen telkens een waardering op de driepuntsschaal maar geen of slechts een zeer beperkte onderbouwing waarom een criterium boven, op of onder het gemiddelde is. Daardoor is het niet altijd duidelijk hoe de begeleider en tweede lezer tot het gezamenlijke oordeel zijn gekomen. Hoewel de reviewers vonden dat een ruime meerderheid van de

formulieren op een (minimaal) inzichtelijke manier was ingevuld, blijft het beoordelingsproces moeilijk te doorgronden. De suggesties over vorm en gebruik van het formulier laten volgens het panel onverlet dat de beoordeling van de individuele eindwerkstukken in de master Recht en Bestuur aan de maat is.

Overwegingen

Het panel is van oordeel dat elk van de zes Nederlandstalige opleidingen over een adequaat systeem van toetsing beschikt, dat verankerd is in de visie op toetsing van de universiteit, het toetsbeleid van de faculteit en de uitgangspunten van het didactisch concept rond toetsing. Deze appreciatie betreft zowel de toetsvormen als de beoordeling van de eindwerkstukken en de borging van de toetskwaliteit.

Het panel waardeert de inspanningen van de faculteit om - in opvolging van de suggestie uit de vorige visitatie - verschillende toetsvormen te gebruiken en moedigt de opleidingen aan om op de ingeslagen weg voort te gaan. Immers, de inhoudsvakken worden nu nog voor het merendeel via essaytentamens getoetst terwijl er al wel variatie zit in het toetsen van de vaardighedenleerlijn. Het panel vindt het een sterk punt dat de analyse van casusposities een belangrijke rol speelt bij de tentamens van alle opleidingen. Voorts ziet het panel verschillende good practices van innovatieve toetsvormen, met name binnen de kleinere masteropleidingen. Daarbij onderscheidt de master Recht en Bestuur zich door de variatie aan toetsvormen in beide leerlijnen. Het panel raadt aan om de bestaande toetsexpertise in deze en enkele andere opleidingen breder uit te dragen binnen de faculteit.

Sinds de COVID 19-pandemie is er mooi werk gemaakt van digitale toetsing. Het panel onderschrijft de keuze van de faculteit om die digitale toetspraktijk verder uit te rollen. Die ontwikkeling lijkt echter een negatieve impact te hebben op de functionaliteit van de toetsing voor studenten, iets wat volgens het panel dient vermeden te worden. Bovendien mag het “gemak” van digitale toetsing in een gecontroleerde omgeving om het “GenAI probleem” op te lossen niet leiden tot een verdere toename van essaytentamens.

Als onderdeel van een uitgebreide scriptiereview heeft het panel ook de beoordeling van eindwerkstukken bekeken. De algemene indruk die uit die review naar voren komt, is gematigd positief: Aan de ene kant zijn de beoordelingsformulieren relevant omdat ze de juiste criteria bevragen met duidelijke waarderingscategorieën en ook ruimte bieden om de beoordeelde criteria en het eindcijfer te onderbouwen met kwalitatieve feedback. Aan de andere kant bieden de ingevulde formulieren vaak onvoldoende houvast om als externe partij te beoordelen hoe het eindcijfer tot stand is gekomen. Het gaat dan om de link tussen de criteria en de eindscore, alsook om de kwalitatieve onderbouwing van de criteria en de eindscore. Deze bevindingen laten onverlet dat het panel het in een absolute meerderheid van gevallen eens is met de eindscore van de eindwerkstukken (79%) en met de informatieve waarde van het ingevulde formulier (72%). Het panel waardeert dan ook de inspanningen van talrijke beoordelaars, scriptiecoördinatoren en vakgroepen om de beoordeling van de eindwerkstukken zorgvuldig uit te voeren en consistent te becijferen. Niettemin adviseert het panel de faculteit en de opleidingen om de navolgbaarheid van het eindcijfer transparanter te verwerken in het formulier en de beoordeling systematischer te onderbouwen via kwalitatieve feedback. Bovendien is er volgens het panel nood aan een opwaardering van het statuut van het beoordelingsformulier, dat nu nog eerder de functie heeft van een administratieve formaliteit met het oog op interne en externe controle.

In lijn met de overweging onder de vorige standaard, vindt het panel voorts dat de beoordeling van het criterium methodologie/juridisch wetenschappelijke verslaglegging slechts in beperkte mate tot zijn recht komt in de eindwerkstukken. Het beveelt de faculteit en de opleidingen dan ook aan om een visie te ontwikkelen op methode/verslaglegging en om die visie via kalibratiesessies uit te rollen onder docenten en

scriptiebeoordelaars zodat zij dit op een consistente manier kunnen waarderen in de eindwerkstukken en evaluatieformulieren.

De borging van de kwaliteit van toetsing is volgens het panel in goede handen bij de Examencommissie, die instaat voor alle opleidingen binnen de faculteit. De commissie en haar leden beschikken volgens het panel over de nodige expertise, capaciteit en onafhankelijke armslag om hun taken naar behoren te vervullen. Het panel ziet dan ook een belangrijke taak weggelegd voor de Examencommissie bij het opvolgen van de aanbevelingen met betrekking tot de navolgbaarheid en onderbouwing van het eindcijfer bij eindwerkstukken en de consistentie van beoordeling op het vlak van methode/verslaglegging.

Het panel benadrukt dat de bovenstaande overwegingen, aanbevelingen en suggesties van toepassing zijn op alle Nederlandstalige opleidingen, ondanks de vastgestelde verschillen in prestatie tussen de opleidingen op het vlak van toetsvariatie en scriptiebeoordelingskwaliteit. Daarnaast heeft het panel twee opleidingsspecifieke aanbevelingen, die beide betrekking hebben op de bachelor Rechtsgeleerdheid. De scriptiereview van die opleiding heeft aangetoond dat de beoordelingscriteria van de verschillende types van eindwerkstukken nauwer op elkaar kunnen aansluiten om op die manier een gelijk speelveld te garanderen tussen de specialisaties. Bovendien adviseert het panel om de toetsing van de componenten binnen de Studentenrechtbank strakker te organiseren en meer integraal te benaderen. Die aanbevelingen laten onverlet dat het panel positief oordeelt over de kwaliteit van toetsing in de bachelor Rechtsgeleerdheid, met inbegrip van de beoordeling van de eindwerkstukken.

Conclusie

Het panel oordeelt dat standaard 3 voldoet voor alle opleidingen.

Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten

De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Bevindingen

Er zijn twee manieren om vast te stellen of de beoogde leerresultaten ook effectief worden gerealiseerd: door een kwaliteitscontrole van de eindwerkstukken en door na te gaan wat afgestudeerden doen wanneer zij de opleiding hebben afgerond. Het panel heeft beide aspecten meegenomen bij de beoordeling van de gerealiseerde leerresultaten van de zes Nederlandstalige opleidingen.

Kwaliteit van eindwerkstukken

Het panel constateert dat het gerealiseerde eindniveau bij alle opleidingen op vergelijkbare wijze wordt vastgesteld: via de resultaten van tussentijdse en afsluitende toetsen, via de kwaliteit van de scripties, en via de uitstroombmogelijkheden van afgestudeerden in een vervolgopleiding of op de arbeidsmarkt. In de vorige standaard zijn de toetsen aan bod gekomen en de wijze waarop de kwaliteit van de toetsing wordt geborgd binnen elke opleiding. In dit hoofdstuk rapporteert het panel over de kwaliteit van de scripties en de carrière van de afgestudeerden.

Bij de scriptiereview hebben panelleden en referenten gekeken naar de kwaliteit van het eindwerkstuk. Daarbij werd de vraag gesteld of de scriptie voldeed aan de verwachtingen die mogen gesteld worden in een academische context aan een eindproduct op bachelor of masterniveau. De algemene indruk die uit de review van in totaal 90 eindwerken naar voren komt is zeer positief: het panel constateert dat de kwaliteit

van de eindwerkstukken over het algemeen goed is en dat 99% van de scripties voldoet aan de basiskwaliteit op wo-bachelor of wo-masterniveau.

Over alle opleidingen heen viel het panel vooral de behoorlijke kwaliteit van de eindwerken op, die aantonen dat studenten boven de materie staan en een aanzienlijke mate van deskundigheid hebben verworven. Ook was er duidelijk sprake van een ondergrensbewaking: aangezien voor elke opleiding zowel scripties met hoge, gemiddelde en lage scores werden bekeken, constateerde het panel dat ook de scripties met een lagere score duidelijk van voldoende kwaliteit waren. Bovendien werden regelmatig originele en relevante onderwerpen behandeld. Het panel heeft verschillende eindwerken met plezier en interesse gelezen omdat studenten met enthousiasme schreven over hun onderwerpen. De belangrijkste aandachtspunten uit de review zijn de beperkte rol van methodologie, de variatie in scriptie-omvang en hoeveelheid literatuur, en de formulering van de onderzoeksvraag. De specifieke bevindingen per opleiding komen aan bod in het tweede deel van dit hoofdstuk.

De resultaten van de scriptiereview tonen volgens het panel aan dat de kwaliteit van de eindwerkstukken goed is. In elk van de zes Nederlandstalige opleidingen voldeden de geselecteerde scripties aan de verwachtingen die mogen gesteld worden in een academische context aan een eindproduct op bachelor of masterniveau. Studenten hebben volgens het panel op overtuigende wijze aangetoond in hun scripties dat ze de vooropgestelde leerdoelen en eindkwalificaties bereiken.

Vervolgcarrière van afgestudeerden

Het panel stelt vast dat de faculteit een duidelijk zicht heeft op de vervolgcarrière van afgestudeerde bachelor- en masterstudenten. In de stukken wordt voor elke opleiding met uitgebreid cijfermateriaal aangegeven waar afgestudeerden terecht komen. Die informatie is beschikbaar omdat de faculteit sinds 2014 onderzoekt welke functies haar alumni uitoefenen na afronding van de opleiding. De gegevens in de zelfevaluaties zijn gebaseerd op dit onderzoek functieoverzicht alumni dat jaarlijks wordt uitgevoerd bij masteropleidingen en telkens gebaseerd is op een volledig afstudeercohort. De faculteit heeft tijdens het bezoek de twee meest recente onderzoeksrapporten ter beschikking gesteld met de resultaten voor de afstudeercohorten 2019-2020 en 2020-2021. Het panel constateert op basis van de onderzoeksresultaten dat in beide afstudeercohorten 94% van de alumni uit de Nederlandstalige masteropleidingen werkzaam is als jurist; de overige alumni hebben vaak een managementfunctie. Alle deelnemende alumni, ongeveer 550 per onderzoek, waren aan het werk ten tijde van de bevraging. Een goede 45% van de alumni werkt in de noordelijke regio van het land, terwijl ruim 30% een baan heeft in de Randstad.

Tijdens het bezoek heeft het panel ook gesproken met recent afgestudeerde alumni van verschillende opleidingen. Zij gaven aan dat hun opleiding een springplank is geweest voor hun professionele loopbaan, ongeacht of die de richting uitging van de Togaberoepen, het notariaat, de fiscaliteit of een andere wending nam waarvoor een academisch masterdiploma in rechtsgeleerdheid noodzakelijk/dienstig is. Volgens de gegevens uit het onderzoek komen ongeveer 5% van de alumni terecht op een universiteit. Het panel onthoudt uit de gesprekken dat inderdaad een minderheid van de studenten/afgestudeerden een academische carrière ambieert. Studenten die na hun studies een promotietraject willen aanvangen, vinden hun weg binnen de faculteit of worden hierop persoonlijk aangesproken door hun scriptiebegeleider. Het gaat daarbij niet enkel om studenten uit de onderzoeksmaster (die geen deel uitmaakt van deze visitatie), maar ook om studenten die in hun reguliere masterscriptietraject blijf geven van interesse en competentie in wetenschappelijk onderzoek.

Op basis van de schriftelijke onderzoeksresultaten en de gesprekken tijdens het bezoek is het panel ervan overtuigd dat afgestudeerde masterstudenten snel een plek vinden op de arbeidsmarkt en dit in posities

waarvoor een masterdiploma rechtsgeleerdheid noodzakelijk is. Dit betekent dat studenten op het moment van afstuderen over de nodige kennis, vaardigheden en attitudes beschikken in het domein van hun opleiding en op afgerond wo-masterniveau. Het panel waardeert de inspanningen van de faculteit om jaarlijks een onderzoek te doen naar het arbeidsmarktsucces van haar alumni. Die onderzoeksresultaten tonen onder meer aan dat de Groningse Faculteit Rechtsgeleerdheid op een succesvolle manier inspeelt op de vraag vanuit de noordelijke regio naar juridische professionals.

Bachelor Rechtsgeleerdheid

Het eindwerkstuk in de bachelor Rechtsgeleerdheid verschilt in functie van de gekozen specialisatie. De studenten Nederlands Recht, IT-recht, Fiscaal Recht en Internationaal en Europees Recht sluiten af met de Studentenrechtbank. Daarvoor leveren ze verschillende werkstukken aan: (concept en herschreven) wetenschappelijk essay, peer feedback, (concept en herschreven) processtukken en vonnis, en presentatie eindzitting. De afstudeerrichting Notarieel Recht sluit af met het Notarieel Onderzoeksproject, dat uit vier opdrachten bestaat en een paper met presentatie. Studenten Juridische Bestuurskunde voeren individueel of in groep een empirisch onderzoek uit met sociaalwetenschappelijke onderzoeksmethoden. Het resultaat van hun Bestuurskundig Onderzoeksproject wordt neergelegd in een verslag. In functie van de scriptiereview hebben referenten en panelleden eindwerkstukken bekeken van elf studentenrechtbanken, twee notariële en twee bestuurskundige onderzoeksprojecten. Het panel stelt vast dat op één wetenschappelijk essay na alle eindwerkstukken van voldoende kwaliteit waren. Het panel waardeert ook de vormgeving van het bachelor afsluitend onderdeel omdat het aansluit bij de beroepspraktijk van de respectieve specialisaties. De resultaten van de scriptiereview tonen volgens het panel dan ook aan dat de kwaliteit van de eindwerkstukken goed is en dat bachelor studenten Rechtsgeleerdheid de vooropgestelde leerdoelen en eindkwalificaties bereiken.

Wat betreft het gerealiseerd niveau van de alumni constateert het panel dat de overgrote meerderheid van de afgestudeerden na hun bacheloropleiding een vervolgstudie op masterniveau aanvatten: 77% doet dit binnen de Groningse Faculteit Rechtsgeleerdheid, terwijl 14% zich inschrijft aan een andere universiteit in Nederland. De overige studenten nemen vaak een tussenjaar en schrijven zich nadien alsnog in voor een vervolgstudie. Die optie was met name in 2022 erg populair, wellicht omwille van het einde van de COVID-19 pandemie. Het panel onthoudt ten slotte dat studenten tijdens de bacheloropleiding een degelijke juridische basis verwerven, maar het diploma niet verzilveren door dadelijk en definitief de arbeidsmarkt te betreden.

Master Fiscaal Recht

Het eindwerkstuk, de masterscriptie Fiscaal Recht, vormt de afsluitende proeve van juridische en academische onderzoeksbekwaamheid. Studenten die het programma succesvol hebben doorlopen voldoen aan de eindkwalificaties van de opleiding. De masterscriptie vormt daarbij de afsluiting van de vaardighedenleerlijn. Op basis van de schriftelijke terugkoppeling van de reviewers stelt het panel vast dat alle vijftien masterscripties van voldoende kwaliteit zijn. De meeste scripties zijn van goede tot zeer goed kwaliteit en geven de indruk dat studenten boven de materie staan en een aanzienlijke mate van deskundigheid hebben verworven. De scripties zijn technisch verzorgd en behandelen op heldere wijze complexe fiscale vraagstukken. Als aandachtspunten stipt het panel aan dat enkel in de zeer goede scripties voldoende aandacht wordt besteed aan de gevolgde methodologie en dat de verantwoording van de methodologie vaak ontbreekt. Voorts zijn de bronvermeldingen in de literatuurlijsten niet altijd zoals het hoort en bevatten sommige eindwerkstukken taalfouten. Ten slotte varieert de omvang van de verschillende scripties. Die aandachtspunten laten onverlet dat de resultaten van de scriptiereview positief zijn en dat de kwaliteit van de eindwerkstukken goed is. Masterstudenten Fiscaal Recht hebben volgens het panel aangetoond in hun scripties dat ze de vooropgestelde leerdoelen en eindkwalificaties bereiken.

Wat betreft het gerealiseerd niveau van de alumni constateert het panel dat masterstudenten Fiscaal Recht goed voorbereid zijn op de arbeidsmarkt en vaak al voor het afstuderen een baan vinden. De opleiding sluit bovendien goed aan op de eisen van de beroepspraktijk: de meeste afgestudeerden vervullen functies bij belastingadviesbureaus, accountantskantoren, het Ministerie van Financiën en fiscale afdelingen van ondernemingen. Onderzoek naar het arbeidsmarktsucces van alumni toont aan dat een overgrote meerderheid in functies werkt waarvoor de master Fiscaal Recht opleidt. Ongeveer een derde van de afgestudeerden vindt werk in de noordelijke regio, terwijl 36% aan de slag is in de Randstad. Die bevindingen bevestigen volgens het panel dat afgestudeerde masterstudenten Fiscaal Recht over de juiste competenties beschikken om op de arbeidsmarkt een passende baan te vinden die aansluit bij het niveau en de inhoud van de opleiding.

Master IT-Recht

Het eindwerkstuk, de masterscriptie IT-Recht, vormt de afsluitende proeve van juridische en academische onderzoeksbekwaamheid. Studenten die het programma succesvol doorlopen, voldoen aan de eindkwalificaties van de opleiding. De masterscriptie vormt daarbij de afsluiting van de vaardighedenleerlijn. Het panel stelt vast dat alle vijftien masterscripties van voldoende kwaliteit zijn. De meeste scripties behandelen relevante en actuele onderwerpen en zijn van goede kwaliteit. Die kwaliteit wordt ook bevestigd door het aantal eindwerkstukken dat wordt gepubliceerd en/of genomineerd voor prijzen. In dit verband waardeert het panel het initiatief van de vaksectie om goede scripties van masterstudenten te publiceren in de eigen "IT Recht Paper Series". Als aandachtspunt stipt het panel aan dat sommige scripties gebaseerd zijn op slechts een matige hoeveelheid literatuur en daar niet op worden afgerekend. De resultaten van de scriptiereview tonen volgens het panel aan dat de kwaliteit van de eindwerkstukken goed is en dat masterstudenten IT-Recht de vooropgestelde leerdoelen en eindkwalificaties bereiken.

Wat betreft het gerealiseerd niveau van de alumni constateert het panel dat afgestudeerde masterstudenten IT-Recht hun weg vinden op de arbeidsmarkt. Alumni bekleden diverse juridische functies, vaak gespecialiseerd in IT-Recht. Onderzoek naar het arbeidsmarktsucces van alumni toont aan dat ongeveer alle afgestudeerden als jurist zijn tewerkgesteld in een brede waaier aan bedrijfscategorieën: een kwart van de alumni werkt momenteel bij de overheid, een ander kwart zit in de advocatuur. Ongeveer een derde van de afgestudeerden vindt werk in de noordelijke regio, terwijl een kleine helft aan de slag is in de Randstad. Deze bevindingen bevestigen volgens het panel dat afgestudeerde masterstudenten IT-Recht over de juiste competenties beschikken om op de arbeidsmarkt een passende baan te vinden die aansluit bij het niveau en de inhoud van de opleiding.

Master Nederlands Recht

Het eindwerkstuk, de masterscriptie Nederlands Recht, vormt de afsluitende proeve van juridische en academische onderzoeksbekwaamheid. Studenten die het programma succesvol doorlopen, voldoen aan de eindkwalificaties van de opleiding. De masterscriptie vormt daarbij de afsluiting van de vaardighedenleerlijn. Het panel stelt vast dat alle vijftien masterscripties van voldoende kwaliteit zijn. De meeste scripties zijn van goede tot zeer goede kwaliteit en geven de indruk dat studenten boven de materie staan en een aanzienlijke mate van deskundigheid hebben verworven. Ze zijn doorgaans technisch verzorgd, lezen prettig, en bevatten een heldere inleiding, een degelijke juridische analyse en een navolgbare conclusie. Verschillende studenten hebben hun eindwerkstuk bewerkt voor publicatie of een scriptieprijs in de wacht gesleept. Als aandachtspunt stipt het panel aan dat de onderzoeksvraag niet altijd even helder is geformuleerd en een betere afbakening, woordkeuze en aansluiting bij het onderzoeksprobleem verdient. Voorts bevatte de selectie zowel scripties met een expliciete en uitvoerige methodologie als eindwerken die amper hun methodologische aanpak verantwoordden. Ten slotte varieert de omvang van de scripties. Die aandachtspunten laten onverlet dat de resultaten van de scriptiereview positief zijn en dat de kwaliteit van

de eindwerkstukken goed is. Masterstudenten Nederlands Recht uit alle afstudeerrichtingen hebben volgens het panel aangetoond in hun scripties dat ze de vooropgestelde leerdoelen en eindkwalificaties bereiken.

Wat betreft het gerealiseerd niveau van de alumni constateert het panel dat afgestudeerde masterstudenten Nederlands Recht een goede positie innemen op de arbeidsmarkt. Onderzoek naar het arbeidsmarktsucces van alumni toont aan dat 95% werkzaam is in juridische functies. Ongeveer 30% vindt werk in de advocatuur, 23% bij de overheid en 17% in de rechtspraak of bij het openbaar ministerie. De resultaten in het functieoverzicht alumni zijn ook beschikbaar op het niveau van de afstudeerrichting: zo is de helft van de alumni ondernemingsrecht aan de slag in de advocatuur, terwijl 48% van de afgestudeerden staats- en bestuursrecht een positie bekleden bij de overheid. Ruim de helft van de afgestudeerden is werkzaam in de noordelijke regio. Het panel begrijpt uit dit laatste cijfer dat de opleiding bijzonder relevant is voor de regio en ook effectief inspeelt op de regionale vraag naar juridische professionals. Deze bevindingen bevestigen volgens het panel dat, ongeacht de specialisatie, afgestudeerde masterstudenten Nederlands Recht over de juiste competenties beschikken om op de arbeidsmarkt een passende baan te vinden die aansluit bij het niveau en de inhoud van de opleiding.

Master Notarieel Recht

Het eindwerkstuk, de masterscriptie Notarieel Recht, vormt de afsluitende proeve van juridische en academische onderzoeksbekwaamheid. Studenten die het programma succesvol doorlopen, voldoen aan de eindkwalificaties van de opleiding. De masterscriptie vormt daarbij de afsluiting van de vaardighedenleerlijn. Het panel stelt vast dat alle vijftien masterscripties van voldoende kwaliteit zijn. De meeste eindwerkstukken zijn van goede kwaliteit, behandelen interessante en originele onderwerpen en zijn technisch verzorgd. In heel wat scripties wordt de gekozen methodologie expliciet verantwoord. Als aandachtspunten stipt het panel aan dat de hoeveelheid geraadpleegde en gebruikte wetenschappelijke literatuur zeer wisselend is. Voorts varieert de omvang van de scripties (tussen 20 en 50 bladzijden) nog meer dan bij andere opleidingen. Het panel geeft de opleiding dan ook ter overweging om een minimum- en maximumomvang vast te stellen – en te handhaven – zowel om een gelijk speelveld te creëren als om de werkdruk van scriptiebeoordelaars te harmoniseren. Die aandachtspunten laten onverlet dat de resultaten van de scriptiereview positief zijn en dat de kwaliteit van de eindwerkstukken goed is. Masterstudenten Notarieel Recht hebben volgens het panel aangetoond in hun scripties dat ze de vooropgestelde leerdoelen en eindkwalificaties bereiken.

Wat betreft het gerealiseerd niveau van de alumni constateert het panel dat afgestudeerde masterstudenten Notarieel Recht goed voorbereid zijn op de arbeidsmarkt en vaak al voor het afstuderen een baan vinden. Met een masterdiploma Notarieel Recht kunnen sommige afgestudeerden ook civiel effect behalen voor toegang tot de togaberoepen. Uit de instroomcijfers van de Beroepsopleiding Notariaat blijkt dat er een hoge vraag is naar notarieel juristen. Onderzoek naar het arbeidsmarktsucces van alumni toont aan dat bijna alle afgestudeerden in juridische functies terecht komen, voornamelijk als kandidaat-notaris. Bijna 40% van de afgestudeerden is werkzaam in de noordelijke regio, terwijl ruim 40% in de Randstad werkt. Het panel begrijpt dat de Groningse opleiding hoog aangeschreven staat bij werkgevers: zo worden afgestudeerden vaak benaderd door grote advocaten- en notarissenkantoren in Amsterdam. Deze bevindingen bevestigen volgens het panel dat afgestudeerde masterstudenten Notarieel Recht over de juiste competenties beschikken om op de arbeidsmarkt een passende baan te vinden die aansluit bij het niveau en de inhoud van de opleiding.

Master Recht en Bestuur

In tegenstelling tot andere opleidingen vormt het eindwerkstuk in de master Recht en Bestuur het afsluitend onderdeel van het gehele programma. Alle elementen uit de opleiding komen aan bod in het scriptietraject. Het interdisciplinaire karakter is geborgd doordat studenten zowel een juridische analyse als een

sociaalwetenschappelijk onderzoek uitvoeren. Alle studenten uit de Engelstalige track en sommige studenten uit de Nederlandstalige track voeren hun onderzoek uit bij een stageverlenende organisatie. Het panel stelt vast dat alle vijftien masterscripties van voldoende kwaliteit zijn. De meeste eindwerken behandelen originele onderwerpen, zijn van goede kwaliteit en maken een mooie verbinding tussen recht en bestuur, theorie en praktijk. Op die manier voldoen de eindwerkstukken aan de eisen van de opleiding met betrekking tot methodologie en opbouw. Via het eindwerk tonen studenten aan dat ze in het programma voldoende worden opgeleid om op een methodologisch verantwoorde wijze een masterscriptie te schrijven. Als aandachtspunt stipt het panel aan dat studenten er niet altijd in slagen om de theorie voldoende plaats te geven in de scriptie waardoor het onderzoek soms erg beschrijvend en/of oppervlakkig blijft. De resultaten van de scriptiereview tonen volgens het panel aan dat de kwaliteit van de eindwerkstukken goed is en dat masterstudenten uit beide tracks Recht en Bestuur de vooropgestelde leerdoelen en eindkwalificaties bereiken.

Wat betreft het gerealiseerd niveau van de alumni constateert het panel dat afgestudeerde masterstudenten Recht en Bestuur goed zijn voorbereid op de arbeidsmarkt, met gunstige kansen in het publieke domein, en vaak snel na het afstuderen een betaalde functie vinden. Onderzoek naar het arbeidsmarktsucces van alumni toont aan dat ongeveer 60% aan de slag is als jurist en dat meer dan de helft van de afgestudeerden is tewerkgesteld bij de overheid. Ongeveer de helft is werkzaam in de noordelijke regio, terwijl 30% in de randstad werkt. Deze bevindingen bevestigen volgens het panel dat afgestudeerde masterstudenten Recht en Bestuur over de juiste competenties beschikken om op de arbeidsmarkt een passende baan te vinden die aansluit bij het niveau en de inhoud van de opleiding.

Overwegingen

Het panel is van oordeel dat studenten die afstuderen in elk van de zes Nederlandstalige opleidingen effectief beschikken over alle beoogde leerresultaten. Het baseert dit oordeel op de resultaten van de scriptiereview, de gesprekken met en de onderzoeksrapporten over alumni.

De bestudeerde eindwerkstukken voldoen aan de kwaliteitsverwachtingen voor een eindproduct op bachelor- of masterniveau. Volgens het panel tonen studenten daarmee op overtuigende wijze aan dat ze de vooropgestelde leerdoelen en eindkwalificaties bereiken. Tijdens het bezoek hebben alumni het panel overtuigd dat hun opleiding aan de Faculteit Rechtsgeleerdheid een springplank is geweest voor een vervolgopleiding en een succesvolle loopbaan als jurist: afgestudeerde bachelorstudenten stromen onverkort door naar relevante masteropleidingen in en buiten Groningen, terwijl masterstudenten na hun afstuderen snel een passende baan vinden. Die claims worden bevestigd door de uitgebreide en gedetailleerde onderzoeksresultaten uit het functieoverzicht alumni: de honderden studenten uit de bevroegde cohorten zijn allemaal aan het werk en bekleden posities waarvoor een masterdiploma rechtsgeleerdheid noodzakelijk is. Dit betekent volgens het panel dat studenten op het moment van afstuderen over de nodige kennis, vaardigheden en attitudes beschikken in het domein van hun opleiding en op afgerond wo-masterniveau.

De positieve resultaten van het alumni-onderzoek en de scriptiereview laten onverlet dat er met name op het vlak van de kwaliteit van eindwerkstukken nog ruimte voor verbetering is. De belangrijkste aandachtspunten – methodologie, formulering van de onderzoeksvraag, en variatie in scriptieomvang en bronnengebruik – zijn van toepassing op alle opleidingen maar betreffen niet elke beoordeelde scriptie, integendeel: het gaat om suggesties die volgens het panel de individuele opleidingen overstijgen en via afstemming binnen en tussen programma's en scriptiecoördinatoren tot een nog betere scriptiekwaliteit leiden.

Conclusie

Het panel oordeelt dat standaard 4 voldoet voor alle opleidingen.

Eindoordeel

Het panel heeft vastgesteld dat de zes Nederlandstalige opleidingen aan de Faculteit Rechtsgeleerdheid in Groningen voldoen aan de vier standaarden uit het NVAO kader: beoogde leerresultaten, onderwijsleeromgeving, toetsing, en gerealiseerde leerresultaten.

Het eindoordeel over de kwaliteit van alle zes de opleidingen is daarom positief.

Ontwikkelpunten

- Implementeer de verschillende componenten van de onderwijsvisie nog sterker in de curricula, met het oog op verdere synergie tussen de opleidingen;
- Verhoog de aandacht voor methodologie en juridische verslaglegging in het curriculum, het scriptietraject en de toetsing van de eindwerkstukken;
- Verdeel de studiebelasting in de masteropleidingen evenwichtig over het volledige academiejaar;
- Breng de gemiddelde afstudeertermijn van studenten terug;
- Blijf de opleidingen afstemmen op de arbeidsmarkt van de toekomst;
- Zet nog meer in op variatie in onderwijs- en toetsvormen, met name in opleidingen en afstudeerrichtingen met grote studentenaantallen;
- Verbeter de navolgbaarheid van het eindcijfer in het scriptiebeoordelingsformulier via een duidelijke link tussen criteria en eindscore en een systematische onderbouwing van de cijfers met feedback;
- Verminder de kwetsbaarheid van de governance van de opleidingen door na te gaan of verantwoordelijkheden met meer mensen gedeeld kunnen worden.

Op opleidingsniveau moedigt het panel de bachelor Rechtsgeleerdheid aan om:

- de leerdoelen en beoordelingscriteria van de respectieve eindwerkstukken af te stemmen tussen de afstudeerrichtingen;
- de toetsing van de componenten binnen de Studentenrechtbank integraal te benaderen.

Bijlage 1. Beoogde leerresultaten

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

A Eindkwalificaties kennis en inzicht

De eindkwalificaties van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid - en de daarin opgenomen afstudeerrichtingen - op het gebied van kennis en inzicht van de alumnus zijn:

A1 Kennis van en inzicht in de belangrijkste rechtsbegrippen, de kernleerstukken en de structuur van het geldende nationale recht.

In de afstudeerrichting Nederlands Recht gaat het hierbij in het bijzonder om grondige kennis van en inzicht in het privaatrecht, het strafrecht, het bestuursrecht, het bij deze drie vakgebieden behorende procesrecht en het staatsrecht.

In de afstudeerrichting Internationaal en Europees Recht gaat het hierbij in het bijzonder om grondige kennis van en inzicht in het privaatrecht, het strafrecht, het bestuursrecht en het bij deze drie vakgebieden behorende procesrecht.

In de afstudeerrichting Fiscaal Recht gaat het hierbij in het bijzonder om grondige kennis van en inzicht in het fiscaal recht en het bijbehorende procesrecht en het privaatrecht.

In de afstudeerrichting IT-Recht gaat het hierbij in het bijzonder om grondige kennis van en inzicht in het IT-recht, het privaatrecht, het strafrecht, het bestuursrecht en het bij deze drie laatste vakgebieden behorende procesrecht.

In de afstudeerrichting Juridische Bestuurskunde gaat het hierbij in het bijzonder om grondige kennis van en inzicht in het bestuursrecht en het bij dit rechtsgebied behorende bestuursprocesrecht, het privaatrecht en het staatsrecht.

In de afstudeerrichting Notarieel Recht gaat het hierbij in het bijzonder om grondige kennis van en inzicht in het notarieel recht, het privaatrecht en het bij dit laatste vakgebied behorende procesrecht en de voor het notariaat relevante delen van het fiscaal recht.

A2 Kennis van en inzicht in het Europees recht als afzonderlijk rechtsgebied, alsmede de wisselwerking tussen de Nederlandse, de Europese en de internationale rechtsorde.

A3 Vertrouwdheid met de grondslagen en wordingsgeschiedenis van het recht en het besef van de eigen aard van de rechtsbeoefening, met inbegrip van de juridische beroepsethiek.

A4 In de afstudeerrichting Internationaal en Europees Recht grondige kennis van en inzicht in het Europees en het internationaal recht en in de bredere (internationale) context waarbinnen het internationaal en het Europees recht functioneert.

A5 In de afstudeerrichting Fiscaal Recht kennis van en inzicht in de openbare financiën, de bedrijfseconomie en het fiscaal boekhouden.

A6 In de afstudeerrichting Juridische Bestuurskunde kennis van en inzicht in (a) de kernbegrippen en -theorieën van de bestuurskunde en de beleidswetenschap, (b) de inrichting en werking van de publieke sector in Nederland en Europa en (c) de relevante kernbegrippen en -concepten uit de politieke wetenschap, de rechtseconomie en de organisatiekunde.

A7 In de afstudeerrichting IT-recht kennis van en inzicht in informatietechnologie in een juridische context.

B Eindkwalificaties toepassing van kennis, oordeelsvorming en communicatieve vaardigheden

De eindkwalificaties van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid - en de daarin opgenomen afstudeerrichtingen - op het gebied van toepassing van kennis, oordeelsvorming en communicatieve vaardigheden van de alumnus zijn:

B1 Het vermogen de voor de oplossing van een juridisch vraagstuk relevante wetgeving, jurisprudentie en literatuur te selecteren, deze te beoordelen en toe te passen.

B2 Het vermogen om uit een feitencomplex de juridisch relevante feiten te selecteren.

B3 Het vermogen een logische en juridisch consistente en correcte argumentatie op te bouwen en daarmee op heldere wijze schriftelijk en mondeling antwoorden te formuleren op positiefrechtelijke vragen. In de afstudeerrichting Juridische Bestuurskunde gaat het hierbij ook om bestuurswetenschappelijke vragen.

B4 Het in hun onderlinge samenhang kunnen beoordelen van de positiefrechtelijke, rechtstheoretische, rechtshistorische, rechtseconomische en/of maatschappelijke aspecten van een vraagstuk en het daarover op academisch niveau kritisch, reflectief en evaluatief kunnen nadenken.

B5 Het vermogen om onder begeleiding elementair juridisch onderzoek uit te voeren en hierover op gestructureerde wijze te rapporteren, met toepassing van relevante (disciplinaire) normen voor verantwoord onderzoek.

B6 In de afstudeerrichting Juridische Bestuurskunde de vaardigheid om vraagstukken betreffende de inrichting en werking van de publieke sector te analyseren vanuit een onderling samenhangend juridisch en sociaalwetenschappelijk perspectief.

B7 In de afstudeerrichting Juridische Bestuurskunde het vermogen kritisch, reflectief en evaluatief bestuurskundig onderzoek te verrichten ter ondersteuning van bestuurlijke inrichting en beleidsvorming.

C Eindkwalificaties leervaardigheden

De eindkwalificaties van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid - en de daarin opgenomen afstudeerrichtingen - op het gebied van leervaardigheden van de alumnus zijn:

C1 Bewustheid van de voortdurende ontwikkeling van het recht en het vermogen om relevante juridische ontwikkelingen bij te houden en kennis te actualiseren.

C2 Het vermogen beargumenteerd keuzes te maken ten aanzien van een vervolgstudie waarin een hoger niveau wordt gevraagd.

Masteropleiding Fiscaal Recht

A. Eindkwalificaties kennis en inzicht

De eindkwalificaties van de masteropleiding Fiscaal Recht op het gebied van kennis en inzicht van de afgestudeerde zijn:

A1. Het opdoen van specialistische kennis van en grondig inzicht in het fiscaal recht door verdieping en uitbreiding van de in de bachelor studie verworven kennis;

A2. Grondig inzicht in de samenhang van het recht, in het bijzonder van het fiscaal recht, door verdieping van het in de bachelor verworven inzicht;

A3. Specialistische kennis van en grondig inzicht in de financiering van ondernemingen;

A4. Specialistische kennis van en inzicht in het internationale en Europese belastingrecht.

A5. Kennis van en inzicht in voor de fiscaliteit relevante maatschappelijke ontwikkelingen waaronder de toepassing van informatietechnologie en vanuit de ethiek ontwikkelde normen.

B. Eindkwalificaties toepassing van kennis, oordeelsvorming en communicatieve vaardigheden

De eindkwalificaties van de masteropleiding Fiscaal Recht op het gebied van toepassing van kennis, oordeelsvorming en communicatieve vaardigheden van de afgestudeerde zijn:

B1. Het vermogen om, met toepassing van relevante (disciplinaire) normen voor verantwoord onderzoek, zelfstandig de voor de oplossing van een complex vraagstuk op het terrein van het fiscaal recht relevante feiten, wetgeving, jurisprudentie en literatuur te verzamelen, deze kritisch te analyseren en toe te passen om een juridisch gefundeerd oordeel te geven;

B2. Het vermogen zelfstandig en integer wetenschappelijk juridisch onderzoek uit te voeren op het terrein van het fiscaal recht en daarmee een maatschappelijk relevante bijdrage te leveren aan de rechtsvorming;

B3. Het vermogen zelfstandig deel te nemen aan het debat op het terrein van het fiscaal recht tussen vakgenoten;

B4. Het vermogen een complex betoog op het terrein van het fiscaal recht in woord en geschrift op begrijpelijke wijze op een groep vakgenoten en niet-vakgenoten over te brengen.

C. Eindkwalificatie leervaardigheden

De eindkwalificatie van de masteropleiding Fiscaal Recht op het gebied van leervaardigheden van de afgestudeerde is:

C1. Het vermogen zelfstandig de eigen permanente juridische professionalisering vorm te geven zowel in beroepsmatige als in wetenschappelijke zin.

Masteropleiding IT-recht

A Eindkwalificaties kennis en inzicht

De eindkwalificaties van de masteropleiding IT-recht op het gebied van kennis en inzicht van de afgestudeerde zijn:

A1 Specialistische kennis van en grondig inzicht in het IT-recht door verdieping van de in de bachelor studie verworven kennis;

A2 Grondig inzicht in de samenhang, ontwikkeling en grenzen van het recht, in het bijzonder van het IT-recht, door verdieping van het in de bachelor verworven inzicht;

A3 Grondig inzicht in internationale en Europese invloeden op het IT-recht;

A4 Kennis van de informatiesamenleving in samenhang met de ontwikkeling van het IT-recht.

B Eindkwalificaties toepassing van kennis, oordeelsvorming en communicatieve vaardigheden

De eindkwalificaties van de masteropleiding IT-recht op het gebied van toepassing van kennis, oordeelsvorming en communicatieve vaardigheden van de afgestudeerde zijn:

B1 Het vermogen om, met toepassing van relevante (disciplinaire) normen voor verantwoord onderzoek, zelfstandig de voor de oplossing van een complex vraagstuk op het terrein van het IT-recht relevante feiten, wetgeving, jurisprudentie en literatuur te verzamelen, deze te beoordelen en toe te passen;

B2 Het vermogen zelfstandig en integer wetenschappelijk juridisch onderzoek uit te voeren op het terrein van het IT-recht en daarmee een maatschappelijk relevante bijdrage te leveren aan de rechtsvorming;

B3 Het vermogen zelfstandig deel te nemen aan het debat op het terrein van het IT-recht tussen vakgenoten;

B4 Het vermogen een complexe argumentatie op het terrein van het IT-recht in woord en geschrift op begrijpelijke wijze op een groep vakgenoten en niet-vakgenoten over te brengen.

C Eindkwalificaties leervaardigheden

De eindkwalificaties van de masteropleiding IT-recht op het gebied van leervaardigheden van de afgestudeerde zijn:

C1 Het vermogen zelfstandig de eigen permanente juridische professionalisering vorm te geven zowel in beroepsmatige als in wetenschappelijke zin.

Masteropleiding Nederlands Recht

A. Eindkwalificaties kennis en inzicht

De eindkwalificaties van de masteropleiding Nederlands Recht - en de daarin opgenomen afstudeerrichtingen - op het gebied van kennis en inzicht van de alumnus zijn:

A1. Specialistische kennis van en grondig inzicht in het Nederlands recht door verdieping van de in de bachelor studie verworven kennis. Afhankelijk van de afstudeerrichting gaat het hierbij in het bijzonder om specialistische kennis van en grondig inzicht in het privaatrecht, strafrecht, staats- en bestuursrecht, ondernemingsrecht of arbeidsrecht;

A2. Grondig inzicht in de samenhang, ontwikkeling en grenzen van het recht, door verdieping van het in de bachelor verworven inzicht;

A3. Grondig inzicht in internationale en Europese invloeden op het Nederlandse recht, met in achtneming van de extra eisen die in dit verband gesteld worden aan een bepaalde afstudeerrichtingspecialisatie.

B. Eindkwalificaties toepassing van kennis, oordeelsvorming en communicatieve vaardigheden

De eindkwalificaties van de masteropleiding Nederlands Recht - en de daarin opgenomen afstudeerrichtingen - op het gebied van toepassing van kennis, oordeelsvorming en communicatieve vaardigheden van de alumnus zijn:

B1. Het vermogen om, met toepassing van relevante (disciplinaire) normen voor verantwoord onderzoek, zelfstandig de voor de oplossing van een complex vraagstuk op het terrein van het Nederlands recht relevante feiten, wetgeving, jurisprudentie en literatuur te verzamelen, deze kritisch te analyseren en toe te passen om een juridisch gefundeerd oordeel te geven;

B2. Het vermogen zelfstandig en integer wetenschappelijk juridisch onderzoek uit te voeren op het terrein van het Nederlands recht en daarmee een maatschappelijk relevante bijdrage te leveren aan de rechtsvorming;

B3. Het vermogen zelfstandig deel te nemen aan het debat op het terrein van het Nederlands recht tussen vakgenoten;

B4. Het vermogen een complex betoog op het terrein van het Nederlands recht in woord en geschrift op begrijpelijke wijze op een groep vakgenoten en niet-vakgenoten over te brengen.

C. Eindkwalificatie leervaardigheden

De eindkwalificatie van de masteropleiding Nederlands Recht - en de daarin opgenomen afstudeerrichtingen - op het gebied van leervaardigheden van de alumnus is:

C1. Het vermogen zelfstandig de eigen permanente juridische professionalisering vorm te geven zowel in beroepsmatige als in wetenschappelijke zin.

Masteropleiding Notarieel Recht

A. Eindkwalificaties kennis en inzicht

De eindkwalificaties van de masteropleiding Notarieel Recht op het gebied van kennis en inzicht van de alumnus zijn:

A1. Specialistische kennis van en grondig inzicht in het notarieel recht door verdieping en uitbreiding van de in de bachelor studie verworven kennis;

A2. Grondig inzicht in de samenhang van het recht, in het bijzonder van het notarieel recht, door verdieping van het in de bachelor verworven inzicht;

A3. Grondig inzicht in internationale en Europese invloeden op het notarieel recht.

B. Eindkwalificaties toepassing van kennis, oordeelsvorming en communicatieve vaardigheden

De eindkwalificaties van de masteropleiding Notarieel Recht op het gebied van toepassing van kennis, oordeelsvorming en communicatieve vaardigheden van de alumnus zijn:

B1. Het vermogen om, met toepassing van relevante (disciplinaire) normen voor verantwoord onderzoek, zelfstandig de voor de oplossing van een complex vraagstuk op het terrein van het notarieel recht relevante feiten, wetgeving, jurisprudentie en literatuur te verzamelen, deze kritisch te analyseren en toe te passen om een juridisch gefundeerd oordeel te geven;

B2. Het vermogen zelfstandig en integer wetenschappelijk juridisch onderzoek uit te voeren op het terrein van het notarieel recht en daarmee een maatschappelijk relevante bijdrage te leveren aan de rechtsvorming;

B3. Het vermogen zelfstandig deel te nemen aan het debat op het terrein van het notarieel recht tussen vakgenoten;

B4. Het vermogen een complex betoog op het terrein van het notarieel recht in woord en geschrift op begrijpelijke wijze op een groep vakgenoten en niet-vakgenoten over te brengen.

C. Eindkwalificatie leervaardigheden

De eindkwalificatie van de masteropleiding Notarieel Recht op het gebied van leervaardigheden van de alumnus is:

C1. Het vermogen zelfstandig de eigen permanente juridische professionalisering vorm te geven zowel in beroepsmatige als in wetenschappelijke zin.

Masteropleiding Recht en Bestuur

A Eindkwalificaties kennis en inzicht

De eindkwalificaties van de masteropleiding Recht en Bestuur op het gebied van kennis en inzicht van de alumnus zijn:

A1 Specialistische kennis van en grondig inzicht in het geldende nationale recht (in het bijzonder het publiekrecht) en de systematiek ervan door verdieping van de in de bachelor studie verworven kennis; voor de afstudeerrichting Governance and Law in Digital Society: specialistische kennis van en grondig inzicht in het publiekrecht, in het bijzonder het staats- en bestuursrecht, door verdieping van de in de bachelor studie verworven kennis;

A2 Grondige kennis van en inzicht in het internationale publiekrecht als afzonderlijk rechtsgebied, alsmede in verhouding tot en als onderdeel van het nationale recht;

A3 Actieve beheersing van de concepten en theorieën van de bestuurskunde en de beleidswetenschap;

A4 Voor de afstudeerrichting Governance and Law in Digital Society: actieve beheersing van de concepten en theorieën van de criminologie;

A5 Analytisch inzicht in de inrichting en werking van de publieke sector in Nederland; voor de

afstudeerrichting Governance and Law in Digital Society: de publieke sector zonder beperking tot Nederland;

A6 Verdiepte kennis van en inzicht in relevante kernbegrippen en –concepten uit de politieke wetenschap en de ethiek.

A7 Voor de afstudeerrichting Governance and Law in Digital Society: verdiepte kennis van theorieën over digitalisering binnen het openbaar bestuur, in het bijzonder m.b.t. digitale veiligheid.

B Eindkwalificaties toepassing van kennis, oordeelsvorming en communicatieve vaardigheden

De eindkwalificaties van de masteropleiding Recht en Bestuur op het gebied van toepassing van kennis, oordeelsvorming en communicatieve vaardigheden van de alumnus zijn:

B1 Het vermogen zelfstandig, verantwoord en integer bestuurswetenschappelijk onderzoek uit te voeren op het terrein van de inrichting en werking van de publieke sector;

B2 Het vermogen om, als professional, met toepassing van relevante (disciplinaire) normen voor verantwoord onderzoek, vraagstukken betreffende de inrichting en werking van de publieke sector te analyseren vanuit een onderling samenhangend juridisch en sociaalwetenschappelijk perspectief, daarbij rekening houdend met een diverse samenleving, en op grond daarvan bestuurswetenschappelijke diagnoses te stellen en aanbevelingen te doen; voor de afstudeerrichting Governance and Law in Digital Society in het bijzonder betreffende vraagstukken op het gebied van digitalisering;

B3 Het vermogen zelfstandig deel te nemen aan het debat tussen vakgenoten op het terrein van het publiek recht en de bestuurswetenschappen;

B4 Het vermogen een complex betoog op het terrein van de juridische bestuurswetenschappen in woord en geschrift op begrijpelijke wijze op een groep vakgenoten en op diverse groepen burgers en organisaties over te brengen.

C Eindkwalificaties leervaardigheden

De eindkwalificatie van de masteropleiding Recht en Bestuur op het gebied van leervaardigheden van de alumnus is:

C1 Het vermogen zelfstandig, en met een open houding, de eigen permanente juridische en bestuurskundige professionalisering vorm te geven zowel in beroepsmatige als in wetenschappelijke zin.

Bijlage 2. Opleidingscurriculum

Afkortingen:

hc = hoorcollege (met aantal uren per collegeweek)	tov = tentamen open vragen
wg = werkgroep (met aantal uren per collegeweek)	tmc = tentamen multiple-choice
q&a = (online) vragenuur/responsie	op = opdrachten (meestal schriftelijk)
	pap = papier

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

Afstudeerrichting Nederlands Recht

blok	vaknaam	EC	college	toets
1	Algemene Rechtswetenschap 1	10	7*2 hc;7*2 wg;7*2 q&a	tov+op
1	Rechtsgeschiedenis	5	7*4 hc; 7*1 wg;7*2 q&a	tov
1	Studiestartgroepen	0	7*1 wg	geen
2	Algemene Rechtswetenschap 2	10	7*4 hc;7*4 wg;7*2 q&a	tov+op
2	Staatsrecht 1	5	7*4 hc;7*2 wg;7*2 q&a	tov/tmc
3	Burgerlijk Recht 1	10	7*4 hc;7*4 wg;7*2 q&a	tov+op
3	Bestuursrecht: Inleiding	5	7*2 hc;7*2 wg;7*2 q&a	tov+op
4	Strafrecht 1	10	7*4 hc;7*4 wg;7*2 q&a	tov+op
4	Jur. Onderzoeksvaardigheden 1	5	4*2 hc;7*2 wg	pap+op
blok	jaar twee	60	College	toets
1	Bestuursrecht: Besluitvorming	10	7*4 hc;7*4 wg	tov+op
1	Strafrecht 2	5	7*2 hc;7*2 wg	tov+op
2	Burgerlijk Recht 2	10	7*4 hc;7*4 wg	tov+op
2	Romeins Recht	5	7*4 hc;7*2 wg	tov
3	Jur. Onderzoeksv. 2	5	4*2 hc;7*2 wg	pap+op
3	Rechtseconomie	5	7*4 hc;7*2 wg	tov
3	Staatsrecht 2	5	7*2 hc;7*2 wg	tov
4	Handelsrecht	10	6*4 hc;7*2 wg; 2*2 q&a	tov
4	Bestuursrecht: Rechtsbesch.	5	7*2 hc;7*2 wg	tov+op
blok	jaar drie	60	College	toets
1	Burgerlijk Procesrecht	5	7*4 hc	tov
1	Internationaal Publiekrecht	5	7*4 hc	tov
1	Staatsrecht 3	5	7*2 hc; 6*2 wg	tov
2	Recht van de Europese Unie	10	7*4 hc;7*2 wg	tov
2	Inleiding Rechtsfilosofie*		7*2 hc;7*2 wg	tov+op
2	Juridische Argumentatie*	5	7*2 hc;7*2 wg	tov+op
2	Inleiding Rechtssociologie*		7*2 hc;7*2 wg	tov
3	Strafrecht 3	10	7*4 hc;7*2 wg	tov
3+4	Studentenrechtbank	10	Practica	pap+op
4	Burgerlijk Recht 3	5	6*4 hc;6x2 q&a	tov
4	Inleiding Sociaal Recht	5	7*4 hc	tmc

* keuze 1 uit 3

NB 7*4 hc betekent dat er twee keer twee uur college per week wordt gegeven; college-bijeenkomsten duren in de regel twee uur met een tussenliggende pauze van een kwartier.

blok	vaknaam	EC	college	toets
1	Algemene Rechtswetenschap 1	10	7*2 hc;7*6 wg;7*2 q&a	tov+op
1	Rechtsgeschiedenis	5	7*4 hc; 7*1 wg;7*2 q&a	tov
1	Studiestartgroepen	0	7*1 wg	geen
2	Algemene Rechtswetenschap 2	10	7*4 hc;7*4 wg;7*2 q&a	tov+op
2	Staatsrecht 1	5	7*4 hc;7*2 wg;7*2 q&a	tov/tmc
3	Burgerlijk Recht 1	10	7*4 hc;7*4 wg;7*2 q&a	tov+op
3	Bestuursrecht: Inleiding	5	7*2 hc;7*2 wg;7*2 q&a	tov+op
4	Strafrecht 1	10	7*4 hc;7*4 wg;7*2 q&a	tov+op
4	Jur. Onderzoeksvaardigheden 1	5	7*2 hc;7*2 wg	pap+op
blok	jaar twee	60	college	toets
1	Bestuursrecht: Besluitvorming	10	7*4 hc;7*4 wg	tov+op
1	Strafrecht 2	5	7*2 hc;7*2 wg	tov+op
2	Burgerlijk Recht 2	10	7*4 hc;7*4 wg	tov+op
2	Inleiding IT-Recht	5	7*4 hc	tov
3	Communicatie- en Mediarecht	5	7*2 hc;7*2 wg	tov+op
3	IT in de context van het recht	5	7*2 hc;7*2 wg	tov
3	Recht en Informatiemanagm.	5	7*2 hc;7*2 wg	pap+op
4	Handelsrecht	10	6*4 hc;7*2 wgv; 2*2 q&a	tov
4	Bestuursrecht: Rechtsbesch.	5	7*2 hc;7*2 wg	tov+op
blok	jaar drie	60	college	toets
1	Elektronisch Contractenrecht	10	7*4 hc	tov
1	Burgerlijk Procesrecht	5	7*4 hc	tov
2	Recht van de Europese Unie	10	7*4 hc;7*2 wg	tov
2	e-Thiek	5	7*2 hc;7*2 wg	tov+op
3	Strafrecht 3	10	7*4 hc;7*2 wg	tov
3+4	Studentenrechtbank	10	practicum	pap+op
4	Burgerlijk Recht 3	5	6*4 hc;6*2 q&a	tov
4	Telecommunicatierecht*	5	7*2 hc	pap+op

In de tabel op de volgende pagina zijn de vaknamen van de vakken die deze afstudeerrichting gemeenschappelijk heeft met de afstudeerrichting Nederlands Recht grijs gearceerd.

* Met ingang van 1 september 2023 wordt Telecommunicatierecht vervangen door Inleiding Intellectuele Eigendom.

NB 7*4 hc betekent dat er twee keer twee uur college per week wordt gegeven; college-bijeenkomsten duren in de regel twee uur met een tussenliggende pauze van een kwartier.

blok	vaknaam	EC	college	toets
1	Algemene Rechtswetenschap 1	10	7*2 hc;7*6 wg;7*2 q&a	tov+op
1	Rechtsgeschiedenis	5	7*4 hc; 7*1 wg;7*2 q&a	tov
1	Studiestartgroepen	0	7*1 wg	geen
2	Algemene Rechtswetenschap 2	10	7*4 hc;7*4 wg;7*2 q&a	tov+op
2	Staatsrecht 1	5	7*4 hc;7*2 wg;7*2 q&a	tov/tmc
3	Burgerlijk Recht 1	10	7*4 hc;7*4 wg;7*2 q&a	tov+op
3	Bestuursrecht: Inleiding	5	7*2 hc;7*2 wg;7*2 q&a	tov+op
4	Strafrecht 1	10	7*4 hc;7*4 wg;7*2 q&a	tov+op
4	Jur. Onderzoeksvaardigheden 1	5	7*2 hc;7*2 wg	pap+op
blok	jaar twee	60	college	toets
1	Law of the European Union	10	7*4 hc;7*2 wg	tov+op
1	Strafrecht 2	5	7*2 hc;7*2 wg	tov+op
2	Public International Law	10	7*4 hc;7*2 wg	tov
2	Introduction to Common Law	5	7*2 hc	tov
3	Strafrecht 3	10	7*4 hc;7*2 wg	tov
3+4	Research Seminar	10	practicum	op
4	Handelsrecht	10	6*4 hc;7*2 wg; 2*2 q&a	tov
blok	jaar drie	60	college	toets
1	Bestuursrecht: Besluitvorming	10	7*4 hc;7*4 wg	tov+op
1	Burgerlijk Procesrecht	5	7*4 hc	tov
2	Burgerlijk Recht 2	10	7*4 hc;7*4 wg	tov+op
2	Law, Power and Politics	5	7*2 hc	tov
3	Rechtseconomie	5	7*4 hc;7*2 wg	tov+tmc
3	Commercial Dispute Resolution	5	7*2 hc	tov
3+4	Studentenrechtbank	10	practicum	pap+op
4	Bestuursrecht: Rechtsbesch.	5	7*2 hc;7*2 wg	tov+op
4	Burgerlijk Recht 3	5	6*4 hc;6*2 q&a	tov

In de tabel op de volgende pagina zijn de vaknamen van de vakken die deze afstudeerrichting gemeenschappelijk heeft met de afstudeerrichting Nederlands Recht grijs gearceerd.

NB 7*4 hc betekent dat er twee keer twee uur college per week wordt gegeven; college-bijeenkomsten duren in de regel twee uur met een tussenliggende pauze van een kwartier.

blok	vaknaam	EC	college	toets
1	Algemene Rechtswetenschap 1	10	7*2 hc;7*6 wg;7*2 q&a	tov+op
1	Rechtsgeschiedenis	5	7*4 hc; 7*1 wg;7*2 q&a	tov
1	Studiestartgroepen	0	7*1 wg	geen
2	Algemene Rechtswetenschap 2	10	7*4 hc;7*4 wg;7*2 q&a	tov+op
2	Staatsrecht 1	5	7*4 hc;7*2 wg;7*2 q&a	tov/tmc
3	Burgerlijk Recht 1	10	7*4 hc;7*4 wg;7*2 q&a	tov+op
3	Bestuursrecht: Inleiding	5	7*2 hc;7*2 wg;7*2 q&a	tov+op
4	Strafrecht 1	10	7*4 hc;7*4 wg;7*2 q&a	tov+op
4	Jur. Onderzoeksvaardigheden 1	5	7*2 hc;7*2 wg	pap+op
blok	jaar twee	60	college	toets
1	Inleiding Belastingrecht	10	7*4 hc;6,5*4 wg	tov+op
1	Bedrijfseco. voor Fiscalisten	5	7*4 hc;7*2 wg	tov
2	Burgerlijk Recht 2	10	7*4 hc;7*4 wg	tov+op
2	Formeel Belastingrecht 1	5	7*4 hc	tov
3	Inkomstenbelasting	10	7*4 hc;7*2 wg	tov
3	Jur. Onderzoeksv. 2	5	4*2 hc;7*2 wg	pap+op
4	Handelsrecht	10	6*4 hc;7*2 wg; 2*2 q&a	tov
4	Winst	5	7*4 hc;7*2 wg	tov
blok	jaar drie	60	college	toets
1	Omzet- en Overdrachtsbel.	10	7*4 hc;7*2 wg	tov
1	Loonheffingen	5	7*2 hc	tov
2	Recht van de Europese Unie	10	7*4 hc;7*2 wg	tov
2	Openbare Financiën	5	7*4 hc	tov
3	Vennootschapsbelasting	10	7*4 hc;7*2 wg	tov
3+4	Studentenrechtbank	10	Practicum	pap+op
4	Burgerlijk Recht 3	5	6*4 hc;6*2 q&a	tov
4	Fiscaal Comp. Verantw.	5	7*4 hc;7*2 wg	tov

In de tabel op de volgende pagina zijn de vaknamen van de vakken die deze afstudeerrichting gemeenschappelijk heeft met de afstudeerrichting Nederlands Recht grijs gearceerd.

NB 7*4 hc betekent dat er twee keer twee uur college per week wordt gegeven; college-bijeenkomsten duren in de regel twee uur met een tussenliggende pauze van een kwartier.

blok	vaknaam	EC	college	toets
1	Algemene Rechtswetenschap 1	10	7*2 hc;7*6 wg;7*2 q&a	tov+op
1	Rechtsgeschiedenis	5	7*4 hc;7*1 wg;7*2 q&a	tov
1	Studiestartgroepen	0	7*1 wg	geen
2	Algemene Rechtswetenschap 2	10	7*4 hc;7*4 wg;7*2 q&a	tov+op
2	Staatsrecht 1	5	7*4 hc;7*2 wg;7*2 q&a	tov/tmc
3	Burgerlijk Recht 1	10	7*4 hc;7*4 wg;7*2 q&a	tov+op
3	Bestuursrecht: Inleiding	5	7*2 hc;7*2 wg;7*2 q&a	tov+op
4	Strafrecht 1	10	7*4 hc;7*4 wg;7*2 q&a	tov+op
4	Jur. Onderzoeksvaardigheden 1	5	7*2 hc; 7*2 wg	pap+op
blok	jaar twee	60	college	toets
1	Personen- Familie & Erfrecht	10	7*6 hc;7*2 wg	tov
1	Bedrijfseco. voor Notariëlen	5	7*4 hc; 7*2 wg	tov
2	Burgerlijk Recht 2	10	7*4 hc;7*4 wg	tov+op
2	Romeins Recht	5	7*4 hc;7*2 wg	tov
3	Relatievermogensrecht	10	7*6 hc	tov
3	Jur. Onderzoeksv. 2	5	4*2 hc;7*2 wg	pap+op
4	Handelsrecht	10	6*4 hc;7*2 wg; 2*2 q&a	tov
4	Notariswet	5	7*4 hc	tov
blok	jaar drie	60	college	toets
1	Inleiding Belastingrecht	10	7*4 hc;6,5*4 wg	tov+op
1	Burgerlijk Procesrecht	5	7*4 hc	tov
2	Recht van de Europese Unie	10	7*4 hc;7*2 wg	tov
2	Rechtsp. en Personenvennoot.	5	7*4 hc	tov
3	Fiscale aspecten registergoed.	5	7*2 hc	tov
3	Notarieel onderzoeksproject	10	12*2 prac	op
4	Registergoederenrecht	10	7*6 hc	tov+op
4	Burgerlijk Recht 3	5	6*4 hc;6*2 q&a	tov

In de tabel op de volgende pagina zijn de vaknamen van de vakken die deze afstudeerrichting gemeenschappelijk heeft met de afstudeerrichting Nederlands Recht grijs gearceerd.

NB 7*4 hc betekent dat er twee keer twee uur college per week wordt gegeven; college-bijeenkomsten duren in de regel twee uur met een tussenliggende pauze van een kwartier.

blok	vaknaam	EC	college	toets
1	Algemene Rechtswetenschap 1	10	7*2 hc;7*6 wg;7*2 q&a	tov+op
1	Rechtsgeschiedenis	5	7*4 hc;7*1 wg;7*2 q&a	tov
1	Studiestartgroepen	0	7*1 wg	geen
2	Algemene Rechtswetenschap 2	10	7*4 hc;7*4 wg;7*2 q&a	tov+op
2	Staatsrecht 1	5	7*4 hc;7*2 wg;7*2 q&a	tov/tmc
3	Burgerlijk Recht 1	10	7*4 hc;7*4 wg;7*2 q&a	tov+op
3	Bestuursrecht: Inleiding	5	7*2 hc;7*2 wg;7*2 q&a	tov+op
4	Strafrecht 1	10	7*4 hc;7*4 wg;7*2 q&a	tov+op
4	Jur. Onderzoeksvaardigheden 1	5	4*2 hc;7*2 wg	pap+op
blok	jaar twee	60	college	toets
1	Bestuursrecht: Besluitvorming	10	7*4 hc;7*4 wg	tov
1	Elementaire Bestuurskunde	5	7*2 hc	tov
2	Burgerlijk Recht 2	10	7*4 hc;7*4 wg	tov+op
2	Inl. Rechtssociologie	5	7*2 hc	tov
3	Beleidsanalyse	5	7*2 hc;7*2 wg	tov+op
3	Rechtseconomie	5	7*4 hc;7*2 wg	tov+tmc
3	Staatsrecht 2	5	7*2 hc;7*2 wg	tov
4	Meth. Soc.wetensch. onderzoek	10	7*8 wg	tov+op
4	Bestuursrecht: Rechtsbesch	5	7*2 hc;7*2 wg	tov
blok	jaar drie	60	college	toets
1	Theorie Sociale Wetenschappen	5	7*2 hc	tov
1	Internationaal Publiekrecht	5	7*4 hc	tov
1	Staatsrecht 3	5	7*4 hc	tov
2	Recht van de Europese Unie	10	7*4 hc;7*2 wg	tov
2	Openbare Financiën	5	7*4 hc	tov
3	Organisatie en bestuur	10	7*4 hc	tov
3	Bestuur en recht	5	7*2 hc	tov
4	Bestuursk. onderzoeksproject	10	practicum	op
4	Burgerlijk Recht 3	5	6*4 hc;6*2 q&a	tov

In de tabel op de volgende pagina zijn de vaknamen van de vakken die deze afstudeerrichting gemeenschappelijk heeft met de afstudeerrichting Nederlands Recht grijs gearceerd.

NB 7*4 hc betekent dat er twee keer twee uur college per week wordt gegeven; college-bijeenkomsten duren in de regel twee uur met een tussenliggende pauze van een kwartier.

Verkort programma bachelor Rechtsgeleerdheid

Het verkorte programma bestaat uit de volgende onderdelen (samen 105 EC):

- Staatsrecht 1 (5 EC)
- Burgerlijk Recht 1 (10 EC)
- Burgerlijk Recht 2 (10 EC)
- Burgerlijk Recht 3 (5 EC)
- Burgerlijk Procesrecht (5 EC)
- Bestuursrecht: Inleiding (5 EC)
- Bestuursrecht: Besluitvorming (10 EC)
- Bestuursrecht: Rechtsbescherming (5 EC)
- Strafrecht 1 (10 EC)
- Strafrecht 2 (5 EC)
- Strafrecht 3 (10 EC)
- Handelsrecht (10 EC)
- Introduction to Common Law (5 EC)
- Studentenrechtbank (10 EC)

Masteropleiding Fiscaal Recht

blok	vaknaam	EC	college	toets
1/2	Seminaar Belastingrecht	6	7x2 wg	pap
1	Onderneming en belastingheffing C.S.	6	7x4 hc; 4x2 wg	tov
1	Successiewet, erfrecht en Relatievermogensrecht	6	7x4 hc	tov
2	Internationaal en Europees Belastingrecht I	6	7x4 hc; 4x2 wg	tov
2	Ondernemingsfinanciering	6	7x4 hc; 4x2 wg	tov
3	Internationaal en Europees Belastingrecht II	6	7x4 hc; 3x2 q&a	tov
4	Tax accounting and transfer pricing	6	7x4 hc; 4x2 wg	tov
3/4	Masterclass Tax risk management & Tax technology	6	6x4 hc	op
3/4	Scriptie	12	1*2 hc + individuele begeleiding	

NB: waar 7x4 hc wordt vermeld gaat het om twee colleges van twee uur per week (en dan in een collegeperiode van zeven weken)

Masteropleiding IT-recht

Blok	Naam vak	EC	college	toets
1+2	Seminaar Privacyrecht*	6	7*2 seminaar	pap, pres
1	Intellectuele Eigendom**	6	7*4 hc	tov
1	Intellectuele Eigendom en IT**	6	7*4 hc	tov
1	Privacy en Gegevensbescherming	6	7*4 hc	tov, op
2	IE-Procesrecht & IPR	6	7*4 hc	tov
2	E-commerce, platformen en consumentenbescherming	6	7*4 hc	pap
3+4	Scriptie	12	1*2 hc + individuele begeleiding	scriptie
3+4	Recht in Praktijk	6	Varieert	varieert
3+4	Seminaar Auteursrecht	6	7*2 seminaar	mon, pap, pres
3	Strafrecht en IT	6	7*4 hc	tov
4	Digitale inhoud in het vermogensrecht	6	7*4 hc	tov

Het programma van de master IT-recht bestaat uit de bovenstaande vakken. Er kan een keuze worden gemaakt tussen het Seminaar Privacyrecht en het Seminaar Auteursrecht (*) en tussen Intellectuele Eigendom en Intellectuele Eigendom en IT (**).

7*4 hc betekent dat er twee keer twee uur college in de week wordt gegeven. Formeel is de benaming voor dit college 'hoorcollege' maar in deze fase van de opleiding is dit een collegevorm waarin veel discussie en interactie plaatsvindt.

Masteropleiding Nederlands Recht**Master Nederlands Recht - afstudeerrichting Arbeidsrecht (60EC)**

blok	vaknaam	EC	college	toets
1+2	Seminaar Nederlands Recht	6	7*2 pr	op
1	Arbeidsovereenkomstenrecht	6	14*2 hc	tov
1	Ondernemingsrecht 1 (NV- en BV Recht)	6	13*2 hc	tov
2	Europees Arbeidsrecht	6	13*2 hc	tov
2	Sociale Zekerheidsrecht	6	12*2 hc	pap + tmc
3+4	Masterclass Procederen in Arbeidszaken (RiP)	6	var	pap & presentatie
3	Collectief Arbeidsrecht	6	14*2 hc	tov
4	International Labour Law	6	7*2 hc	pap
3+4	Masterscriptie Nederlands Recht	12	1*2 hc + individuele begeleiding	

Master Nederlands Recht - afstudeerrichting Ondernemingsrecht (60EC)

blok	vaknaam	EC	college	toets
1+2	Seminaar Nederlands Recht	6	7*2 pr	op
1	Arbeidsovereenkomstenrecht	6	14*2 hc	tov
1	Ondernemingsrecht 1 (NV- en BV Recht)	6	13*2 hc	tov
2	Insolventierecht	6	14*2 hc	tov
2	Commerciële contracten C.S.	6	12*2 hc	tov
3	Mededingingsrecht	6	14*2 hc;7*2 wg	tov
4	Ondernemingsrecht 2	6	14*2 hc	tov
3+4	Recht in Praktijk keuze	6	var	
3+4	Masterscriptie Nederlands Recht	12	1*2 hc + individuele begeleiding	

Master Nederlands Recht - afstudeerrichting Privaatrecht (60EC)

blok	vaknaam	EC	college	toets
1+2	Seminaar Nederlands Recht	6	7*2 pr	op
1	Ondernemingsrecht 1 (NV- en BV Recht)*	6	13*2 hc	tov
	Jeugdrecht*		7*2 hc	tov
	Omgevingsrecht*		14*2 hc	tov
1	Bijzondere Overeenkomsten	6	10*2 hc	tov
2	Goederenrecht C.S.	6	14*2 hc 4*2 wg	tov
2	Internationaal Privaatrecht	6	14*2 hc	tov
3	Personen- en Familierecht*	6	14*2 hc	tov
	Huurrecht*		7*2 hc	tov
	Personenschade: Theorie & Praktijk*		7*2 hc	tov
4	Civiele Rechtspleging	6	14*2 hc	tov
3+4	Recht in Praktijk keuze	6	var	
3+4	Masterscriptie Nederlands Recht	12	1*2 hc + individuele begeleiding	

* zowel in blok 1 als blok 3 een keuze van één van de drie genoemde vakken

Master Nederlands Recht - afstudeerrichting Staats- en Bestuursrecht (60EC)

blok	vaknaam	EC	college	toets
1+2	Seminaar Nederlands Recht	6	7*2 pr	op
1+2	Keuzevak* – 3 opties	6	var	var
1	Recht Decentrale Overheden	6	14*2 hc	tov
2	Overheid en Privaatrecht	6	14*2 hc	tov
3	Keuzevak* – 2 opties	6	var	var
4	Staats- en Bestuursr. in Comm. Perspect.	6	14*2 hc	op & tov
4	Keuzevak* – 3 opties	6	var	var
3+4	Recht in Praktijk keuze	6	var	
3+4	Masterscriptie Nederlands Recht	12	1*2 hc + individuele begeleiding	

* Er moeten in deze afstudeerrichting drie vakken worden gekozen uit de volgende acht vakken: Parlementaire Geschiedenis en Politiek Staatsrecht, Omgevingsrecht, Sociale Zekerheidsrecht, Publiekrecht en duurzaamheid, Staats- en Bestuursrecht: Rechtsvergelijking, Koninkrijksrecht, Toezicht en Rechtshandhaving, Vreemdelingenrecht.

Master Nederlands Recht - afstudeerrichting Strafrecht (60EC)

blok	vaknaam	EC	college	toets
1+2	Seminaar Nederlands Recht	6	7*2 pr	op
1	Inleiding Criminologie	6	14*2 hc	tov
1	Materieel Strafrecht	6	14*2 hc	tov
2	Internationaal en Europees Strafrecht	6	14*2 hc	tov
2	Strafprocesrecht Rechtsmiddelen	6	14*2 hc	tov
3	Sanctierecht	6	14*2 hc	tov
4	Strafprocesrecht Dwangmiddelen	6	14*2 hc	tov
3+4	Recht in Praktijk keuze	6	var	
3+4	Masterscriptie Nederlands Recht	12	1*2 hc + individuele begeleiding	

Programma Togamaster (dual)

Vak	Studieomvang
Hoofdvak specialisatie Nederlands Recht	6 EC
Hoofdvak specialisatie Nederlands Recht	6 EC
Hoofdvak specialisatie Nederlands Recht	6 EC
Hoofdvak specialisatie Nederlands Recht	6 EC
Hoofdvak specialisatie Nederlands Recht	6 EC
Seminaar Togamaster (Rechtspleging)	6 EC
Stages Togamaster	12 EC
Scriptie	12 EC
Totaal	60 EC

In het curriculum van de Togamaster volgt de student vijf van de verplichte vakken uit één van de specialisaties van de reguliere masteropleiding Nederlands Recht waarbij in ieder geval één internationaal en Europeesrechtelijk georiënteerd vak dient te worden gekozen.

Masteropleiding Notarieel Recht

blok	vaknaam	EC	college	toets
1/2	Seminaar Notariële C.S.	6	7*2 wg	op
1	Fiscaal ondernemingsrecht voor Notariëlen	6	14*2 hc	tov
1	Vastgoedrecht in de 21 ^e eeuw	6	7*2 hc/practicum	pap
1	Ondernemingsrecht 1 (NV- en BV Recht)*	6	13*2 hc	tov
2	Goederenrecht C.S.	6	14*2 hc + 4*2 wg	tov
2	Internationaal Privaatrecht	6	14*2 hc	tov
3	Successiewet voor Notariëlen	6	14*2 hc	tov
4	Agrarisch Recht*	6	7*2 hc	tov
4	Estate Planning en Bedrijfsopvolging*	6	7*2 hc	tov
3/4	Recht in praktijk keuze	6	var	
3/4	Scriptie	12	1*2 hc + individuele begeleiding	

* keuze 1 uit 3

Programma Praktijkmaster Notarieel Recht

Vak	Studieomvang
Fiscaal ondernemingsrecht voor Notariëlen	6 EC
Goederenrecht C.S.	6 EC
Internationaal Privaatrecht	6 EC
Successiewet voor Notariëlen	6 EC
Seminaar-Praktijkmaster	6 EC
Scriptie Notarieel Recht	18 EC
Stage-Praktijkmaster (werkstage)	12 EC
Totaal	60 EC

Masteropleiding Recht en Bestuur

Afstudeerrichting Juridische Bestuurskunde

blok	Vaknaam	EC	college	toets
1/2	Seminaar Beleidsanalyse (sept. instroom)	6	14*2	op/pap
1	Beleidswetenschap 2	6	7*4 hc	op
2	Overheid en Privaatrecht	6	7*4 hc	tov
3/4	Seminaar Wetgeving (febr. instroom)	6	7*2	pap/ref
3	Modern Publiek Management	6	7*4 hc	tov/op
4	Toezicht en Rechtshandhaving	6	7*4 hc	tov
3/4	Scriptie	18	1*2 hc + individuele begeleiding	

Specialisatie Openbaar Bestuur, 2 vakken te kiezen uit 3;

blok	Vaknaam	EC	college	toets
1	Recht Decentrale Overheden	6	7*4 hc	tov
2	Politicologie	6	7*2 hc	pap/rov
4	Staats- en Bestuursr. in Comm. Perspect.	6	7*4 hc	op/rov

Specialisatie Sociale Zekerheid, 2 vakken te kiezen uit 3;

blok	Vaknaam	EC	college	toets
1	Social Security Law	6	7*2 hc	pap
2	Sociale Zekerheidsrecht	6	7*4 hc	Pap + tmc
4	Vreemdelingenrecht	6	7*2 hc	tov

Specialisatie Omgevingsrecht, 2 vakken te kiezen uit 3

blok	Vaknaam	EC	College	toets
1	Omgevingsrecht	6	7*4 hc	tov
3	Publiekrecht en duurzaamheid	6	7*2 hc	pap/tov
3	Eur. Environm. Law in a Global Context	6	7*2 hc	pap

Afstudeerrichting Governance and Law in Digital Society

blok	Vaknaam	EC	college	toets
1/2	Seminar Policy Analysis	6	7*2 hc	op/pap
1	Policy Science in digital society	6	7*2 hc, 7*2 wg	op
1	Superv. & Enforcem. in digital society	6	7*3 hc	op/pap
2	Modern Public Management	6	7*3 hc	op
2	Security & Privacy in digital society	6	6*2 hc, 6*2 wg	tov
3	Cyber crime	5	7*2 hc, 7*2 wg	tov
3	Regulation of digital technologies	5	5*2 hc, 5*2 wg	op/pap
3/4	Thesis project	20	1*2 hc + individuele begeleiding	

Bijlage 3. Bezoekprogramma

Locatie: Academiegebouw (Faculteitskamer Rechtsgeleerdheid)

Dinsdag 13 februari 2024

Tijd	Onderdeel	Deelnemers
09.00 - 09.15	Ontvangst en welkom	Decaan, portefeuillehouder onderwijs Vice-decaan, portefeuillehouder onderzoek Directeur Bedrijfsvoering, portefeuillehouder middelen
09.15- 09.45	Vooroverleg panel (intern)	
09.45-10.15	Gesprek facultair management (NL)	Decaan, portefeuillehouder onderwijs Vice-decaan, portefeuillehouder onderzoek Directeur Bedrijfsvoering, portefeuillehouder middelen Studentassessor Faculteitsbestuur Secretaris Faculteitsbestuur Directeur onderwijs, verantwoordelijk voor alle opleidingen
10.15-11.00	Gesprek opleidingsmanagement Nederlandstalige opleidingen (NL)	Directeur onderwijs, verantwoordelijk voor alle opleidingen Hoogleraar Belastingrecht Hoogleraar Privaatrecht, i.h.b. Notarieel recht Hoogleraar Bestuurskunde Universitair hoofddocent (coördinator vaardighedenonderwijs) Hoogleraar Onderwijsinnovatie, datadelen en communicatierecht
11.00-11.30	Pauze	
11.30-12.00	Gesprek studenten B Rechtsgeleerdheid (NL)	Student Rechtsgeleerdheid (Internationaal en Europees Recht) Student Rechtsgeleerdheid (Nederlands Recht) Student Rechtsgeleerdheid (Nederlands Recht & Honours College) Student Rechtsgeleerdheid (Notarieel Recht) & OC-lid Student Rechtsgeleerdheid (Nederlands Recht) Student Rechtsgeleerdheid (IT-recht)
12.00-12.30	Gesprek docenten B Rechtsgeleerdheid (NL)	Universitair hoofddocent (coördinator studentenrechtbank) Hoogleraar Staatsrecht Universitair docent (IT-recht) Hoogleraar Privaatrecht, i.h.b. Consumentenrecht Universitair docent (strafrecht) Hoogleraar Straf- en Strafprocesrecht Universitair docent (burgerlijk recht)
12.30-13.30	Lunch	
13.30-14.00	Gesprek studenten M Nederlands Recht (NL)	Student Nederlands Recht (privaatrecht) Student Nederlands Recht (strafrecht & duale master) Student Nederlands Recht (staats- en bestuursrecht) Student Nederlands Recht (ondernemingsrecht) & OC-lid Student Nederlands Recht (arbeidsrecht)

		Alumna Nederlands Recht (privaatrecht)
14.00-14.30	Gesprek docenten M Nederlands Recht (NL)	Docent (coördinator duale master) Hoogleraar Arbeidsrecht Universitair docent (strafrecht & strafprocesrecht) Docent (burgerlijk procesrecht) Hoogleraar Ondernemingsrecht (i.h.b. de rechtsvorm van de onderneming) Hoogleraar Besluitvorming en Rechtsbescherming in het omgevingsrecht
14.30-15.00	Pauze	
15.00-15.45	Gesprek met studenten M Fiscaal Recht en M Notarieel Recht (NL)	Alumnus Notarieel Recht Student Notarieel Recht Student Notarieel Recht Student Notarieel Recht & OC-lid Student Fiscaal Recht Student Fiscaal Recht Student Fiscaal Recht & OC-lid Alumna Fiscaal Recht
15.45-16.30	Gesprek met docenten M Fiscaal Recht en M Notarieel Recht (NL)	Hoogleraar Belastingrecht Universitair hoofddocent (nationaal & internationaal belastingrecht) Docent (belastingrecht) Docent (onderneming en belastingheffing) Hoogleraar Privaatrecht, i.h.b. Notarieel Recht Universitair docent (notarieel recht) Universitair docent (internationaal privaatrecht) Universitair docent (notarieel recht)
16.30-18.00	Opstellen voorlopige bevindingen B Rechtsgeleerdheid, M Nederlands Recht, M Fiscaal Recht, M Notarieel Recht	Panel intern
18.00-18.15	Wrap-up sessie met opleidingen (NL)	Directeur onderwijs, verantwoordelijk voor alle opleidingen Decaan, portefeuillehouder onderwijs Universitair hoofddocent (coördinator vaardighedenonderwijs) Hoogleraar Privaatrecht, i.h.b. Consumentenrecht Hoogleraar Privaatrecht, i.h.b. Notarieel Recht Hoogleraar Belastingrecht Projectleider heraccreditatie

Woensdag 14 februari 2024

08.45-09.00	Aankomst panel	
09.00-09.45	Gesprek met studenten M Recht en Bestuur en IT- Recht (NL)	Student Recht en Bestuur & OC-lid Alumnus Recht en Bestuur Student Recht en Bestuur Student Recht en Bestuur (Governance and Law in Digital Society)

		Student IT-recht Student IT-recht Alumnus IT-recht Student IT-recht & OC-lid
09.45-10.30	Gesprek met docenten M Recht en Bestuur en IT- Recht (NL)	Hoogleraar Bestuurskunde (beide afstudeerrichtingen) Hoogleraar Bestuurskunde, i.h.b. de empirische bestudering van het bestuursrecht Docent Bestuurskunde (beide afstudeerrichtingen) Docent Beleidswetenschap (beide afstudeerrichtingen) Hoogleraar Onderwijsinnovatie, datadelen en communicatierecht Universitair docent (IT-recht) Universitair docent (IT-recht) Universitair docent (IT-recht)
10.30-11.30	Opstellen voorlopige bevindingen M Notarieel Recht, M Recht en Bestuur	Panel intern
11.30-12.15	Gesprek opleidingsmanagement Engelstalige opleidingen - NL of ENG	Director of Education, responsible for all programmes Coordinator International Office and English-taught programmes Academic Director LLM ECL Academic Director LLM ELGC Academic Director LLM GCL Academic Director LLM ICL Academic Director LLM IHRL Academic Director LLM PIL
12.15-13.15	Lunch	
13.15-13.45	Gesprek met studenten B International and European Law (ENG)	2nd year LLB student, Int. and Eur. Law track 3rd year LLB student, Int. and Eur. Law track 2nd year LLB student, Technology Law track 3rd year LLB student, Technology Law track 2nd year LLB student, Int. and Eur. Law track 3rd year LLB student, Technology Law track International and European Law alumna
13.45-14.15	Gesprek met docenten B International and European Law (ENG)	Assistant Professor (technology law) & PC-member Professor (law and governance) Professor (public international law) & PC-member Lecturer (constitutional law) Lecturer (civil procedural law) Professor (Eur. technology law and human rights)
14.15-14.30	Pauze	
14.30-15.15	Gesprek met studenten M European Law in a Global Context en M Global Criminal Law (ENG)	European Law in a Global Context student European Law in a Global Context student European Law in a Global Context student alumnus European Law in a Global Context student & PC-member Global Criminal Law student Global Criminal Law alumnus Global Criminal Law student & PC-member

15.15-16.00	Gesprek met docenten M European Law in a Global Context en M Global Criminal Law (ENG)	Academic Director European Law in a Global Context Assistant Professor (European law) Assistant Professor (European law) Assistant Professor (European law) Acting Academic Director Global Criminal Law Associate Professor (criminal law) Lecturer (criminal law) Professor (criminal law and criminal procedure)
16.00-16.30	Pauze	
16.30-17.15	Gesprek Examencommissie (NL)	Voorzitter Examencommissie Ambtelijk secretaris Examencommissie Ambtelijk secretaris Examencommissie Lid Examencommissie Lid Examencommissie Extern lid (toetsdeskundige) Lid Examencommissie
17.15-18.15	Opstellen voorlopige bevindingen B International and European Law, M Energy and Climate Law, M Global Criminal Law	Panel intern
18.15-18.30	Wrap-up sessie met opleidingen (NL)	Hoogleraar Bestuurskunde (beide afstudeerrichtingen) Hoogleraar Onderwijsinnovatie, datadelen en communicatierecht Directeur onderwijs, verantwoordelijk voor alle opleidingen Academic Director European Law in a Global Context Acting Academic Director Global Criminal Law Projectleider heraccreditatie Coördinator International Office en Engelstalige programma's

Donderdag 15 februari 2024

08.45-09.00	Aankomst panel	
09.00-09.45	Gesprek met studenten M International Commercial Law en M Energy and Climate Law (ENG)	International Commercial Law student International Commercial Law student International Commercial Law student & PC-member International Commercial Law alumna Energy and Climate Law student Energy and Climate Law student Energy and Climate Law student & PC-member Energy and Climate Law alumna
09.45-10.30	Gesprek met docenten M International Commercial Law en M Energy and Climate Law (ENG)	Academic Director International Commercial Law Assistant Professor (private international law) Professor (European private law and comparative law) Lecturer (private law) Academic Director Energy and Climate Law Assistant Professor (energy law) Professor (energy law)

		Assistant Professor (energy law)
10.30-11.00	Pauze	
11.00-11.30	Gesprek met studenten M Public International Law (ENG)	Public International Law student & PC-member Public International Law student Public International Law student Public International Law alumnus International Human Rights Law student & PC-member International Human Rights Law student International Human Rights Law student International Human Rights Law alumna
11.30-12.00	Gesprek met docenten M Public International Law (ENG)	Acting Academic Director Public International Law Assistant Professor (public international law) Professor & PC-member (public international law) Assistant Professor (public international law) Acting Academic Director International Human Rights Law Assistant Professor (public international law) Professor (health law in a global context) Assistant Professor (public international law)
12.00-13.00	Opstellen voorlopige bevindingen M European Law in a Global Context, M International Commercial Law, M Energy and Climate Law en M Public International Law	Panel intern
13.00-14.00	Lunch	
14.00-14.45	Opstellen voorlopige bevindingen en voorbereiden eindgesprek	Panel intern
14.45-15.45	Eindgesprek management alle opleidingen (NL)	Decaan, portefeuillehouder onderwijs Directeur onderwijs, verantwoordelijk voor alle opleidingen Directeur Bedrijfsvoering, portefeuillehouder middelen Vice-decaan, portefeuillehouder onderzoek Studentassessor Faculteitsbestuur Secretaris Faculteitsbestuur Voorzitter Examencommissie Coördinator International Office en Engelstalige programma's <i>Optioneel bij eindgesprek:</i> Hoogleraar Privaatrecht, i.h.b. Notarieel recht Docent Beleidswetenschap Universitair hoofddocent (coördinator vaardighedenonderwijs) Hoogleraar Onderwijsinnovatie, datadelen en communicatierecht Acting Academic Director Global Criminal Law Academic Director International Commercial Law Acting Academic Director International Human Rights Law

		Acting Academic Director Public International Law Academic Director Energy and Climate Law
15.45-16.30	Opstellen laatste bevindingen	Panel intern
16.30-17.00	Mondelinge terugkoppeling (Lokinzaal, Rölinggebouw - Oude Boteringestraat 18)	

Bijlage 4. Geraadpleegde materialen

Met het oog op het visitatiebezoek heeft de Faculteit Rechtsgeleerdheid relevante informatie verzameld en ter beschikking gesteld in de digitale omgeving Brightspace.

Voor elke opleiding heeft het panel de volgende materialen bestudeerd:

- Kritische reflectie
- Opleidingsdossiers 2022-2023 per track
- Notulen curriculumevaluatie studenten, docenten en alumni
- Medewerkerspagina's docenten in de opleiding
- NVAO besluit en beoordelingsrapport van de vorige accreditatie

Voorts hebben de panelleden en referenten voorafgaand aan het bezoek voor elke opleiding 15 eindwerken en hun beoordeling bestudeerd. De gegevens van de eindwerken zijn op aanvraag beschikbaar bij Academion. De selectie is als volgt verdeeld:

Opleiding	Croho	tracks	varianten
Bachelor Rechtsgeleerdheid	50700	6	voltijd
Master Fiscaal Recht	66827	0	voltijd, deeltijd, duaal
Master IT Recht	60620	0	voltijd, deeltijd
Master Nederlands Recht	66451	5	voltijd, deeltijd, duaal
Master Notarieel Recht	66828	0	voltijd, deeltijd, duaal
Master Recht en Bestuur	66461	2	voltijd, deeltijd

In aanvulling op de kritische reflecties per opleiding heeft de faculteit ook een document samengesteld met informatie en inzichten die van toepassing zijn op alle opleidingen: Algemeen deel van de Kritische reflectie ten behoeve van NVAO-aanvraag voor heraccreditatie van opleidingen van de Faculteit Rechtsgeleerdheid.

Dit document omvat:

- Administratieve gegevens
- Beschrijving instelling, faculteit en opleiding
- Ontwikkelingen binnen de faculteit sinds de vorige heraccreditatie
- De standaarden faculteitsbreed
- Totstandkoming studentenhoofdstukken
- Bijlagen
  - onderwijsformatie en staf-studentratio
  - Beoordelingsformulier masterscriptie
  - Samenstelling huidige Examencommissie

Als achtergrondinformatie voor de heraccreditatie heeft de faculteit volgende materialen/bijlagen ter beschikking gesteld op de digitale leeromgeving.

Reglementen

- OER Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid 2022-2023
- OER Nederlandstalige masteropleidingen Rechtsgeleerdheid 2022-2023
- OER Duale masteropleidingen Rechtsgeleerdheid 2022-2023 (= praktijkmasters Nederlands Recht, Notarieel Recht en Fiscaal Recht)

- Examenreglement 2022-2023
- Scriptiereglement 2022-2023
- Stagereglement 2022-2023
- Toelatingsreglement Nederlandstalige opleidingen 2022-2023

Beleidsdocumenten

- Didactisch concept
- Toetsbeleid RUG
- Facultair toetsbeleid
- Toetskwaliteitsplan 2022-2023
- Nota kwaliteitszorg
- Onderwijsformatie overzicht
- Alumni onderzoek
- Jaarverslag Examencommissie 2021-2022 en 2022-2023
- Best practices catalogus – onderwijsmethodes en onderwijstools

Vakevaluaties

Voorbeeld van tentamenanalyse essaytentamens

Domeinspecifiek referentiekader WO Rechtsgeleerdheid

Besluit en Rapport Instellingstoets 2019

Overzicht double degrees

Overzicht aangevraagde en toegekende naamswijzigingen

Voorzieningen Rölinggebouw